

Judikatura na seminář č. 2

Soukromé a veřejné právo

Obsah

1.	Rozlišení soukromého a veřejného práva	3
1.1.	Zřízení věcného břemene; přehled teorií diferenciacce soukromého a veřejného práva	3
1.2.	Mocenská teorie	9
1.3.	Prolínání soukromého a veřejného práva	10
1.4.	Prolínání soukromého a veřejného práva	22
2.	Prameny občanského práva a interpretace	28
2.1.	Jazykový výklad jako pouhé východisko; nepsané prameny práva	28
2.2.	Prozařování základních práv a svobod	38
2.3.	Kolize základních práv a svobod	43
2.4.	Princip proporcionality	53
2.5.	Interpretace právních úkonů	64

1. Rozlišení soukromého a veřejného práva

1.1. *Zřízení věcného břemene; přehled teorií diferenciacce soukromého a veřejného práva*

Je nezbytné rozlišovat, zda správní orgán rozhoduje ve sporu o vlastnické právo, nebo zda rozhoduje o zřízení věcného břemene či o vyvlastnění. Rozhodnutí správního orgánu o zřízení věcného břemene nebo o vyvlastnění není rozhodnutím správního orgánu v soukromoprávní věci, vydaným v mezích zákonné pravomoci správního orgánu ve smyslu § 68 písm. b) s. ř. s. ; jeho přezkum tak náleží do pravomoci správních soudů, a nikoliv soudů obecných. Rozhodnutím ve věci soukromého práva je však rozhodnutí o určení způsobu a výše náhrady.

(Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 10. 2004, čj. 4 As 47/2003-39)

Věc: Ing. Jiří K. v B. proti Magistrátu města Brna o zřízení věcného břemene rozhodnutím správního orgánu.

Úřad městské části Brno - Bosonohy rozhodnutím ze dne 24. 5. 2000 omezil vlastnické právo žalobce k pozemkům zřízením věcného břemene za účelem uskutečnění výstavby a provozu stavby vodovodu "B".

Magistrát města Brna rozhodnutím ze dne 8.2.2001 zamítl odvolání žalobce jako opožděné.

Krajský soud v Brně kasační stížností napadeným usnesením ze dne 10.7.2003 odmítl žalobu proti rozhodnutí správního orgánu II. stupně podle § 46 odst. 2 s. ř. s. Dospěl k závěru, že rozhodnutí stavebního úřadu ve smyslu § 108 stavebního zákona je rozhodnutím orgánu moci výkonné o právní věci, která vyplývá z občanskoprávních vztahů, neboť jde o rozhodnutí o majetkovém, vlastnickém vztahu v otázce upravené občanským zákoníkem (§ 128 odst. 2 obč. zák.).

Žalobce v kasační stížnosti, podané z důvodu uvedeného v § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s. , krom jiného namítal, že rozhodnutí o vyvlastnění, resp. o nuceném omezení vlastnického práva, není možné považovat za čisté rozhodnutí v soukromoprávní věci. Toto rozhodnutí sice má důsledek v soukromoprávní oblasti, avšak děje se tak ve veřejném zájmu a bez žalobcova svolení a souhlasu. Právě tvrzená existence veřejného zájmu na omezení vlastnického práva posouvá rozhodnutí správního orgánu do oblasti práva veřejného, neboť stát na základě vrchnostenského aktu a zákonem přiznané pravomoci rozhoduje o tom, co je veřejným zájmem a co nikoliv.

Nejvyšší správní soud se k otázce nuceného omezení vlastnického práva již mnohokrát vyjádřil; patrně nejfrekventovanější byly případy zřízení věcného břemene podle § 91 odst. 3 telekomunikačního zákona a podle § 17 odst. 3 zákona o pozemních komunikacích (zřízení věcného břemene za účelem stavby dálnice). Argumentace byla ve všech případech prakticky totožná; v jednom z těchto rozhodnutí Nejvyšší správní soud konstatoval: "Rozhodování o zřízení práva odpovídajícího věcnému břemenu ke stavbě na cizím pozemku je rozhodováním o vlastnickém vztahu v otázce upravené občanským zákoníkem. Věcná práva jsou evidentně právem soukromým a

soukromé právo vyžaduje vyšší stupeň soudní ochrany, než jaký mu může být poskytnut ve správním soudnictví. Proto zákonodárce stanovil v § 68 písm. b) s. ř. s. , že žaloba ve správním soudnictví je nepřipustná, jde-li o rozhodnutí správního orgánu v soukromoprávní věci, vydané v mezích zákonné pravomoci správního orgánu. Počínaje 1.1.2003 takové věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení podle nové části páté občanského soudního řádu (ve znění zákona č. 151/2002 Sb.). Tato nová právní úprava poskytuje soukromým právům větší ochranu, neboť soud pouze neprovádí přezkum správního rozhodnutí s možností v případě zjištěné nezákonnosti pouze takové rozhodnutí zrušit a věc vrátit správnímu orgánu k novému projednání, ale je povolán k tomu, aby v případě, kdy dospěje k závěru, že o věci mělo být rozhodnuto jinak, než rozhodl správní orgán, sám o věci rozhodl, a nahradil tak rozhodnutí správního orgánu. Na rozdíl od jedné řádné a jedné mimořádné soudní instance v rámci správního soudnictví mají účastníci řízení k dispozici dvě řádné a jednu mimořádnou soudní instanci, které rozhodují v plné jurisdikci, tedy vyšší stupeň soudní ochrany."

V souzené věci dospěl senát Nejvyššího správního soudu na předběžné poradě k právnímu názoru, který je od dosud zastávaného výše uvedeného názoru odchylný. Z tohoto důvodu usnesením ze dne 24.6.2004 postoupil podle § 17 odst. 1 s. ř. s. věc rozšířenému senátu. Dle názoru postupujícího senátu není vyvlastnění nebo omezení vlastnického práva k pozemkům a stavbám podle § 108 odst. 2 stavebního zákona rozhodnutím o právní věci vyplývající z občanskoprávních vztahů, neboť správní orgán při jejím projednávání sleduje především veřejný zájem za účelem tzv. veřejně prospěšné stavby a tento zákonem kvalifikovaný veřejný zájem, jehož naplnění je ústřední otázkou rozhodování správního orgánu, vyjadřuje mocenský zásah správního orgánu směřující k uplatnění zájmu obecného, tedy nikoliv pouze zájmu jednotlivce. Z toho vyplývá, že přezkumná činnost rozhodování správních orgánů uplatňujících státní moc prostřednictvím své diskreční pravomoci náleží do jurisdikce soudů správních, nikoliv civilních.

Rozšířený senát dospěl k závěru, že rozhodnutí stavebního úřadu o zřízení věcného břemene není rozhodnutím správního orgánu v soukromoprávní věci, vydaným v mezích zákonné pravomoci správního orgánu ve smyslu § 68 písm. b) s. ř. s. ; rozhodnutím ve věci soukromého práva je však rozhodnutí o určení způsobu a výše náhrady. Rozšířený senát zároveň věc vrátil postupujícímu senátu k dalšímu projednání a rozhodnutí.

Z odůvodnění:

Rozšířený senát posoudil věc takto:

Posouzení soukromoprávní či veřejnoprávní povahy vyvlastnění či nuceného omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene (pro oba zásahy do vlastnického práva používá § 108 stavebního zákona legislativní zkratku "vyvlastnění") má zásadní procesněprávní význam pro určení, zda k projednávání a rozhodování těchto věcí je dána pravomoc civilních soudů na straně jedné či pravomoc správních soudů na straně druhé (§ 7 o. s. ř.), resp. v jakém rozsahu je dána civilní soudní pravomoc a v jakém soudní pravomoc správní. Názor považující vyvlastnění či nucené omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene za soukromoprávní institut odmítá přezkoumat rozhodnutí správního orgánu v této věci ve správním soudnictví [§ 46 odst. 2 a § 68 písm. b) s. ř. s.] a odkazuje navrhovatele na civilní řízení soudní, kde bude jeho věc projednána obecným soudem v řízení podle části páté občanského soudního řádu. Toto řízení má hybridní povahu přezkumnou i nalézací a od správního soudnictví se významně odlišuje nejen např. vymezením okruhu účastníků, ale především způsobem rozhodnutí soudu v situaci, kdy soud shledá rozhodnutí správního orgánu

nesprávným: civilní soud rozhodne sám přímo ve věci, zatímco správní soud by napadené rozhodnutí toliko zrušil, věc vrátil žalovanému a zavázal jej svým právním názorem. Naopak názor, který považuje vyvlastnění či nucené omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene za institut práva veřejného, ústí v závěr o pravomoci správních soudů.

Judikaturou Nejvyššího správního soudu dosud zastávaný názor o právní povaze vyvlastnění vycházel z argumentace, že rozhodování o zřízení práva odpovídajícího věcnému břemenu ke stavbě na cizím pozemku je rozhodováním o vlastnickém vztahu v otázce upravené občanským zákoníkem a že věcná práva jsou evidentně právy soukromými. Tento právní názor však nedostatečně přesně identifikuje předmět soudního řízení tím, že směřuje vlastnické právo na straně jedné a zásah do vlastnického práva na straně druhé, a proto je neudržitelný. Je nezbytné si uvědomit, že subjektivní vlastnické právo je sice soukromým, a nadto absolutním právem, ale že není právem neomezeným. V průběhu doby se prosadila koncepce vlastnictví jako sociální funkce, vyjadřovaná tezí, že vlastnické právo zavazuje. Tato koncepce reflektuje to, že vlastnické právo je pojmově omezeno, přičemž tato omezení jsou dvojího druhu: jde jednak o omezení vnitřní (pojmová) a jednak vnější. Právním důvodem vnějších omezení může být zákon (upravující soukromoprávní či veřejnoprávní vztahy), může jím být správní či soudní rozhodnutí a může jím být rovněž právní úkon samotného vlastníka. Stejně tak lze uvažovat o soukromoprávním či veřejnoprávním titulu, který způsobí (relativní) zánik vlastnického práva pro dosavadního vlastníka a vznik vlastnického práva vlastníka nového: tak dojde-li k uzavření smlouvy o převodu věci (kupní, darovací, směnné), nepochybně se jedná o soukromoprávní úkon. Vlastnického práva lze však pozbyt (a nabýt) např. také v soudní či správní exekuci na prodej movitých či nemovitých věcí: daňovou exekuci na prodej movitých nebo nemovitých věcí jistě nikdo nebude považovat za soukromoprávní záležitost, přestože zasahuje do vlastnického práva povinného.

Shora uvedenou tezi, nesprávně považující rozhodování o vyvlastnění či o nuceném omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene za rozhodování o vlastnickém právu, lze spolehlivě vyvrátit i pomocí argumentu *reductio ad absurdum*. Dovedena k absurdním důsledkům by totiž uvedená teze znamenala, že jakýkoliv zásah do vlastnického práva - byť by k němu došlo správním aktem - nelze přezkoumávat ve správním soudnictví, ale pouze v rámci obecné justice. Do subjektivního vlastnického práva, tj. vůči všem působícího oprávnění vlastníka věc držet, užívat a požívat a disponovat s ní, lze zasáhnout nejrůznějšími způsoby, a přesto pouhá skutečnost, že došlo k zásahu do soukromého práva, sama o sobě evidentně neznamená, že i takový zásah má soukromoprávní charakter. Do vlastnického práva zasahuje např. i ten, kdo cizí věc zničí, poškodí či učiní neupotřebitelnou. Do vlastnického práva lze ovšem zasáhnout nejen protiprávně, ale i po právu: prohlášení věci za kulturní památku velmi omezuje vlastníka ve způsobu užívání věci a v dispozicích s ní; stejně tak vlastníka omezuje stavební úřad, pokud mu nařídí provést údržbu stavby, nezbytné úpravy či dokonce stavbu odstranit. Do subjektivního vlastnického práva povinného výrazně zasáhne shora zmíněná daňová exekuce, v důsledku níž povinný pozbuje svého vlastnického práva k exekvovaným movitým či nemovitým věcem. Příkladů je celá řada a patrně není třeba hledat další, neboť již to, co bylo uvedeno, dokazuje neschůdnost dosavadní argumentace. Koneckonců lze připomenout správný postřeh Hoetzelův, že na veřejnoprávním charakteru expropriace se nic nemění tím, že některé účinky expropričního nálezu jsou soukromoprávní, tedy že se vyvlastnitel stává vlastníkem vyvlastněné věci (Československé správní právo, část všeobecná, s. 286).

Pro určení toho, zda se určitá věc bude projednávat a rozhodovat v civilním nebo ve správním soudnictví, je rozhodující soukromoprávní nebo veřejnoprávní povaha zásahu do

vlastnického práva, nikoliv však právní povaha vlastnického práva samotného. Napadá-li žalobce rozhodnutí o vyvlastnění nebo o nuceném omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene, není předmětem soudního řízení sama otázka vlastnického práva, tedy není zde sporu o vlastnické právo, nýbrž jeho předmětem je přezkum rozhodnutí o vyvlastnění nebo o nuceném omezení vlastnického práva. Jinak řečeno, předmětem správního řízení bylo omezení vlastnického práva či jeho zánik, přičemž toto řízení vyústilo v právní titul, jímž bylo vlastnické právo omezeno nebo zaniklo. Právě tento právní titul, a nikoliv vlastnické právo samotné, je věcí ve smyslu § 7 o. s. ř. a jeho povaha je určující pro stanovení civilní nebo správní soudní pravomoci.

Důsledná identifikace předmětu řízení byla typická i pro prvorepublikovou judikaturu. Velmi instruktivní je v této souvislosti rozhodnutí Nejvyššího soudu publikované ve sbírce Vážný pod č. 8049, z něhož je zcela na místě odcitovat část odůvodnění: "O přípustnosti pořadu práva rozhoduje jen povaha uplatňovaného práva neb nároku, zda je to právo soukromé čili nic (§ 1 j. n.), nikoli tedy povaha nabývacího úkonu, zda je veřejnoprávní či soukromoprávní, zejména tedy, zda je veřejnoprávním či soukromoprávním nabývací titul, zde titul tvrzeného vlastnictví žalobkyně, nebo také titul nároků jejího odpůrce. Každé vyvlastnění jest veřejnoprávním titulem, avšak, jde-li potom o to, by vyvlastnitel uplatnil vlastnictví podle svého tvrzení z titulu toho nabyté proti třetím osobám, nemůže to jinak učiniti než pořadem práva. Na správní cestě může se sice rozhodovati o jeho titulu, můžet' tento ve vyšší správní stolici po případě tedy nejvyšším správním soudem býti zrušen, a zrovna tak tomu může býti také s titulem odpůrcovým, když je rovněž veřejnoprávní, avšak rozhodnutí potom otázku vlastnictví mezi oběma takovými uchazeči ve správní cestě nelze, poněvadž není prostředku, kterým by před správní stolicí konflikt takový mohl býti přiveden tak, by stolice ta mohla vzíti v úvahu oba tituly a navzájem je co do jich síly a moci odvážiti: správní cesta jest otevřena jen pro každý z těch titulů o sobě a teprve soud jest povolán, by tituly vážil a přiznal právo silnějšímu (§ 372 obč. zák. , stejný princip § 348 obč. zák.)."

K posouzení soukromoprávního či veřejnoprávního charakteru samotného výroku o vyvlastnění či o zřízení věcného břemene se nabízí různé cesty: především použití teorie zájmové, teorie mocenské, teorie organické či metody právního regulování. Žádná z nich není natolik spolehlivá, aby vždy dokázala poskytnout odpověď na položenou otázku v každém konkrétním případě. Nejméně spolehlivá - byť nejjednodušší - je bezpochyby zájmová teorie, jejíž podstata spočívá v tom, že veřejné právo chrání zájmy veřejné, zatímco soukromé právo zájmy soukromé, přičemž veřejným zájmům se přikládá vyšší hodnota (větší "právní cennost") než zájmům soukromým (srov. Hoetzel, J.: Dualismus právní, in: Slovník veřejného práva československého, svazek I, s. 493 a násl.). Je však notorií, že mezi soukromým a veřejným zájmem neexistují přesné hranice a že nelze nijak spolehlivě stanovit, zda konkrétní zájem je veřejný či soukromý. Tato skutečnost je způsobena i tím, že určitá skupina zájmů může mít zároveň povahu zájmů soukromých i zájmů veřejných; již z tohoto důvodu nemůže být kritérium zájmu diferenciacním kritériem třídění práva. Právní úprava vyvlastnění či nuceného omezení vlastnického práva - ať již na úrovni ústavního či jednoduchého práva - sice požadavek veřejného zájmu explicitně formuluje, avšak nelze nevidět, že stavební zákon v § 108 odst. 2 písm. d) počítá i s tím, že vyvlastnit je možné ve veřejném zájmu pro vytvoření podmínek pro nezbytný přístup k pozemku a stavbě. Ačkoliv zákon označuje vytvoření podmínek pro nezbytný přístup k pozemku a stavbě za veřejný zájem, může v konkrétním výjimečném případě jít o zájem výlučně soukromý: vyvlastněním se nebude sledovat obecné blaho, ale toliko blaho toho, kdo se potřebuje k pozemku či ke stavbě dostat. Dále je možno poukázat na zákon č. 168/2001 Sb. , o dálničním obchvatu Plzně, který neponechal na posouzení správnímu orgánu, zda v konkrétním případě je či není naplněn obsah institutu veřejného zájmu, ale s odkazem na čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a § 108 odst. 2 písm. a) a f) stavebního zákona

autoritativně v § 1 a v § 2 odst. 5 stanovil, že všechny v tomto zákoně blíže specifikované stavby "jsou veřejným zájmem", správní řízení prováděná správními úřady ve věcech stavby obchvatu jsou řízeními ve veřejném zájmu, přičemž "veřejný zájem na vyvlastnění pozemků, staveb a práv k nim pro stavbu obchvatu se ve vyvlastňovacím řízení prokáže odkazem na tento zákon". Za situace, kdy je institut veřejného zájmu používán nepřesně a za veřejný zájem je označováno něco, co jím evidentně není, popř. něco, o čem není jisté, zda jím je, nelze veřejnému zájmu přiznat povahu diferenciačního kritéria třídění práva na soukromé a veřejné. Nelze konečně pustit ze zřetele to, že právní povaha vyvlastnění a nuceného omezení vlastnického práva není jediným institutem, ohledně jehož soukromoprávnosti či veřejnoprávnosti existují pochybnosti: zvolená metoda řešení těchto problémů by proto měla být použitelná obecněji; je třeba se vyvarovat ad hoc přístupů, jejichž důsledkem by byla nečitelnost rozlišování soukromého a veřejného práva, a tedy další snižování právní jistoty ohledně přístupu ke spravedlnosti.

Podle mocenské teorie mají účastníci soukromoprávních vztahů rovné postavení, zatímco ve vztazích veřejnoprávních se projevuje zákonem přesně vymezené nadřazené postavení nositele veřejné moci, který v mezích zákona a způsoby, které zákon předvídá, autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech fyzických a právnických osob. Tato teorie poskytuje velmi instruktivní vodítko, ale není spolehlivá ve všech případech, neboť i ve veřejném právu se setkáme se vztahy, v nichž mají účastníci rovné postavení (veřejnoprávní smlouvy), a v soukromém právu se vztahy, v rámci nichž má jedna strana více práv než strana druhá a jejich formálně právní postavení - za účelem vyrovnání faktické nerovnosti - není rovné (typicky soukromoprávní institut spotřebitelských smluv). Nicméně aplikujeme-li tuto teorii na případ vyvlastnění či nuceného omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene, dospějeme k závěru o veřejnoprávní povaze tohoto institutu: stát jednajícím stavebním úřadem jako nositel veřejné moci jednostranně a autoritativně rozhoduje o vyvlastnění nebo o zřízení věcného břemene.

Organická teorie přiřazuje k veřejnoprávním takové právní vztahy, v rámci nichž jeden z účastníků vystupuje v tomto právním poměru z důvodu výkonu funkce veřejného svazu nebo z důvodu své příslušnosti k některému veřejnému svazu (veřejnoprávní korporaci). Jestliže účastníci vstoupili do právního vztahu nezávisle na svém charakteru veřejnoprávní korporace, resp. nezávisle na příslušnosti k veřejnoprávní korporaci, jde o poměr práva soukromého. I tato teorie vede k závěru, že vyvlastnění či zřízení věcného břemene správním aktem je záležitostí veřejnoprávní, neboť jedním z účastníků tohoto vztahu je stát, který zde vystupuje nikoliv nezávisle na svém charakteru veřejného svazu (např. jako by tomu bylo v rámci koupě nemovitosti či zřízení věcného břemene dohodou), ale právě z důvodu svého charakteru veřejného svazu, tedy jako nositel pravomoci.

Nejspolehlivější je rozlišování soukromého a veřejného práva v závislosti na uplatňující se metodě právního regulování (srov. Macur, J.: *Občanské právo procesní v systému práva*. UJEP. Brno, 1975, s. 111 a násl.). Metodou právní úpravy se zde rozumí specifický způsob právního regulování, vyjadřující povahu a míru působení jednotlivých účastníků právního vztahu na vznik a rozvíjení tohoto vztahu, resp. vyjadřující povahu a míru účasti subjektů právního vztahu na formování jeho obsahu. Tato teorie vychází z teze, že právní vztahy představují funkční vazby mezi různými objektivními zájmy existujícími ve struktuře zájmu. Právní vztahy tyto zájmy integrují a umožňují jejich interakci, přičemž dochází k interakci a integraci objektivních zájmů různého druhu a významu. Výrazem povahy těchto funkčních spojení v rámci vnitřní struktury právního vztahu je potom metoda právní regulace. Nelze jednoznačně říci, že by povaha účasti jednotlivých subjektů na vzniku a rozvíjení právního vztahu a formování jeho obsahu byla buď absolutně stejná, nebo maximálně rozdílná, k čemuž tenduje teorie mocenská. Totéž platí i o míře této účasti, tedy o míře

autonomie vůle (dispoziční autonomie) účastníků právního vztahu. Základní dělení na vztahy rovnosti a vztahy subordinace je tedy zjednodušující a představuje pravidlo, z něhož nalezneme v moderním právu četné výjimky. Zpravidla tedy platí, že soukromoprávní metoda právní regulace je metodou rovnosti (srov. § 2 odst. 2 občanského zákoníku): žádný účastník soukromoprávního vztahu nemůže druhému účastníku jednostranně ukládat povinnosti, ale ani na něj jednostranně převádět práva; povaha a míra účasti subjektů soukromoprávních vztahů na vzniku a rozvíjení tohoto vztahu a na formování jeho obsahu je tedy stejná, zatímco veřejnoprávní metoda právní regulace je naopak vertikální: jeden ze subjektů právního vztahu vystupuje jako nositel veřejné moci a může jednostranně ukládat povinnosti druhému účastníku právního vztahu, mnohdy nejen bez jeho vůle, ale i proti jeho vůli; povaha a míra účasti subjektů právního vztahu na jeho vzniku, rozvíjení a formování jeho obsahu je tedy zcela odlišná. Existují však i výjimky, kdy postavení účastníků právního vztahu nelze vtěsnat do uvedeného binárního modelu. K těmto případům lze přiřadit v současné době především problematiku veřejnoprávních smluv či soukromoprávních smluv spotřebitelských. Pohlížíme-li však na tyto instituty pomocí kritéria metody právní regulace, lze konstatovat, že veřejnoprávní smlouvy mají skutečně veřejnoprávní povahu, neboť v rámci nich dochází k integraci významných objektivních zájmů, přičemž míra účasti subjektů, které takové smlouvy uzavírají - tedy míra jejich dispoziční autonomie - je značně omezena, neboť zde neplatí zásada, podle níž je dovoleno vše, co není zákonem zakázáno, ale zásada právě opačná; v rámci spotřebitelských smluv je sice na jednu stranu patrné, že jejich účastníci nemají absolutně rovné postavení, neboť dodavatele tíží daleko více povinností než spotřebitele, avšak děje se tak za účelem odstranění reálné ekonomické nerovnosti a dosažení alespoň přibližné smluvní spravedlnosti, přičemž i míra dispoziční autonomie obou stran je i přes jistá omezení značně rozsáhlá, neboť se zde uplatňuje zásada vše je dovoleno, co není zákonem zakázáno.

Na základě shora uvedeného vymezení metody právní regulace lze konstatovat, že ohledně samotného vyvlastnění nebo nuceného omezení vlastnického práva se uplatňuje veřejnoprávní metoda právní regulace. Subjekty právního vztahu v tomto případě nejsou expropriát (vyvlastňovaný) a expropriant (srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31.12.1993, čj. 6 A 10/92-27, uveřejněný v časopise Správní právo č. 5/1994, s. 295 a násl., pod číslem 53: "Z ustanovení žádného právního předpisu nelze dovodit subjektivní oprávnění na vyvlastnění cizího pozemku; osoba, která neúspěšně podala takový návrh u správního orgánu, se proto nemůže u soudu dovolat toho, že byla na takovém právu zkrácena."), ale toliko expropriát na straně jedné a stát reprezentovaný stavebním úřadem na straně druhé. Vyvlastňovaný a stavební úřad nevystupují do tohoto právního vztahu v rovném postavení dobrovolně na základě oboustranně shodné vůle směřující k založení tohoto vztahu. Stavební úřad jako nositel veřejné moci svou vůlí jednostranně vnucuje expropriátovi, tj. sám správním aktem založí právní vztah a stanoví jeho obsah, tj. rozhodne o vyvlastnění nebo o nuceném omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene, přičemž vůle expropriáta je zde nerozhodná a jeho případný nesouhlas s takovým rozhodnutím je irrelevantní. Povaha účasti subjektů právního vztahu na jeho vzniku a na stanovení jeho obsahu je tedy podstatně rozdílná. Rozhodnutí správního orgánu o vyvlastnění či o nuceném omezení vlastnického práva zřízením věcného břemene je z těchto příčin veřejnoprávní záležitostí, a proto přezkum těchto rozhodnutí náleží správním soudům; je přitom nerozhodné, zda správní orgány rozhodovaly podle stavebního zákona, podle zákona o telekomunikacích, podle zákona o pozemních komunikacích či podle zákonů jiných, neboť povaha analyzovaného institutu je pořád stejná.

Naproti tomu otázka náhrady za vyvlastnění je již otázkou soukromoprávní, a proto v případném sporu by nerozhodoval správní soud, ale soud civilní. Na rozdíl od samotného vyvlastnění v tomto vztahu totiž již nevystupuje stát reprezentovaný stavebním úřadem, ale pouze

expropriát a expropriant, přičemž tyto subjekty mají v náhradovém vztahu rovné postavení. Účelem náhradového vztahu je dosažení základního smyslu soukromého práva, tj. znovuoobnovení narušené rovnováhy zúčastněných zájmů, tj. v tomto případě opětovné nastolení majetkové rovnováhy mezi soukromými subjekty. Právní vztah zde integruje objektivní zájmy stejného druhu a úrovně ve struktuře zájmů, a jde tedy o vztah soukromoprávní.

Posuzovanou otázku lze uzavřít tak, že je nezbytné rozlišit, zda předmětem řízení je otázka vyvlastnění nebo nuceného omezení vlastnického práva věcným břemenem zřizovaným správním aktem na straně jedné či zda je předmětem řízení spor o vlastnické právo na straně druhé. Rozhodoval-li správní orgán o vyvlastnění či o nuceném omezení vlastnického práva věcným břemenem, pak rozhodoval ve veřejnoprávní, a nikoliv v soukromoprávní věci, a proto je dána pravomoc správních soudů. Naopak pravomoc civilních soudů se vztahuje na spory o výši a případné rozdělení náhrady za tyto veřejnoprávní akty.

1.2. Mocenská teorie

Za právo veřejné považuje Ústavní soud tu oblast práva, v níž jsou vztahy založené na nerovnosti zúčastněných subjektů, k soukromému právu patří vztahy založené na rovnosti. Veřejná moc je taková, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů. Subjekt, o jehož právech a povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí orgánu není dán na vůli subjektu. Hranice veřejné moci končí tam, kde začíná moc soukromá. Ústavní soud proto není povolán přezkoumávat taková rozhodnutí, opatření nebo jiné zásady orgánu, jehož oprávnění takto rozhodovat, činit opatření nebo zasahovat do práv osob může vzniknout jen s přivolením povinného.

(Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 6. 1995, sp. zn. II. ÚS 86/95)

Ústavní soud rozhodl v právní věci navrhovatele RNDr. V.M., CSc., o návrhu na zrušení rozhodnutí vědecké rady Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy, čj. 234/VV/94, ze dne 11. 5. 1994, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění:

Navrhovatel ve svém návrhu ze dne 19. 4. 1995, doručeném Ústavnímu soudu dne 24. 4. 1995, požadoval zrušení rozhodnutí vědecké rady MFF UK v Praze ze dne 11. 5. 1994, čj. 234/VV/94, ve věci habilitačního řízení navrhovatele o jmenování docentem pro obor astronomie, neboť jím mělo dojít k porušení čl. 1 , 3 , 15 , 16 a 17 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listiny), dále čl. 18 a 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 9 a 10 Úmluvy o ochraně lidských práv.

Ústavní soud především zkoumal, zda jde o návrh, k jehož projednání je příslušný. Dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy spadá do pravomoci Ústavního soudu rozhodovat o ústavní stížnosti proti

pravomocnému rozhodnutí nebo jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Dle tohoto ustanovení (srov. s § 72 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb.) jde tedy o otázku, zda napadené rozhodnutí je rozhodnutím neboli zásahem orgánu veřejné moci. Vymezení pojmu orgánu veřejné moci je bezprostředně závislé na vymezení rozdílů mezi právem veřejným a soukromým. Jak již bylo konstatováno Ústavním soudem ČSFR v jeho rozhodnutích pod sp. zn. I. ÚS 191/92 a sp. zn. II. ÚS 18/92, za právo veřejné považuje soud tu oblast práva, v níž jsou vztahy založené na nerovnosti zúčastněných subjektů, k soukromému právu patří vztahy založené na rovnosti. Veřejná moc je taková, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů. Subjekt, o jehož právech a povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí orgánu není dán na vůli subjektu. Hranice veřejné moci končí tam, kde začíná moc soukromá. Ústavní soud proto není povolán přezkoumávat taková rozhodnutí, opatření nebo jiné zásahy orgánu, jehož oprávnění takto rozhodovat, činit opatření nebo zasahovat do práv osob může vzniknout jen s přivolením povinného. Vzhledem k tomu, že v dané věci jde o výsledek habilitačního řízení, v němž navrhovatel vystupoval jako uchazeč, resp. kterého se zúčastnil na základě svobodného rozhodnutí, tedy na základě vlastního přivolení (§ 1 vyhl. č. 447/1990 Sb.), a vzhledem k tomu, že završující akt v kladném případě, tj. jmenování, nemá zcela zjevně povahu autoritativního rozhodnutí, čímž ji nemůže mít ani jeho negativní podoba, má Ústavní soud za to, že nejde v případě rozhodnutí vědecké rady o zásah orgánu veřejné moci. Ostatně, že se o zásah orgánu veřejné moci nejedná, plyne i ze skutečnosti, že navrhovatel nic nebrání, aby i nadále setrval jak na svých metodách bádání, tak i učiněných závěrech. Ne v neposlední řadě dlužno dodat, že ze samého smyslu zákonů (zák. č. 172/1990 Sb. a vyhl. č. 447/1990 Sb.), podle kterých řízení proběhlo a které stanoví, že posláním vysokých škol je chránit a rozvíjet vzdělání, přispívat ke zvyšování vědecké, technické a hospodářské úrovně v podmínkách, zaručujících svobodu vědeckého bádání s tím, že vysokým školám přísluší výhradní právo na udělování akademických titulů, taktéž plyne, že výsledek habilitačního řízení není autoritativním výrokem, nýbrž výkonem práva dle čl. 15 Listiny. Za této situace má Ústavní soud za to, že nejde o rozhodnutí orgánu veřejné moci a proto nezbylo, než návrh dle ust. § 43 odst. 1 písm. e) zák. č. 182/1993 Sb. odmítnout s tím, že jde o návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný.

1.3. Prolínání soukromého a veřejného práva

Soudce obecného soudu je při rozhodování vázán zákonem a posuzuje soulad jiného právního předpisu se zákonem. Dojde-li však k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito (tedy nikoli pouze v té době platný, ale také v té době již neplatný, avšak ještě aplikovatelný zákon), je v rozporu s ústavním zákonem, je povinen předložit věc Ústavnímu soudu (čl. 95 odst. 2) Ústavy. Z tohoto ustanovení Ústavní soud dovodil svou povinnost o návrhu rozhodnout.

Kdyby i Ústavní soud odmítl poskytnout obecnému soudu svým rozhodnutím o ústavnosti či protiústavnosti aplikovatelného zákona pomoc, vznikla by neřešitelná situace umělého právního vakua, protože v samotné věci okresním soudem souzené nelze požadovat, aby soud vyhověl požadavku žaloby (Dopravního podniku) na zaplacení částky, určené jako postih za černou jízdu, jestliže je přesvědčen, že se tento postih opírá o protiústavní ustanovení zákona. Kdyby však obecný soud sám o sobě rozhodl na základě svého přesvědčení o protiústavnosti aplikovaných ustanovení, jednal by v rozporu s Ústavou.

Ústava se opírá o čl. 83 a čl. 95 odst. 1 a odst. 2, vyjadřující náležitost k takové koncepci kontroly ústavnosti, jež je koncentrována v jediné instituci, totiž v Ústavním soudu.

Okresnímu soudu v Karviné proto nezbylo, než se řídit svou ústavní povinností (čl. 95 odst. 2) a předložit otázku ústavnosti aplikovatelných ustanovení zákona Ústavnímu soudu.

Meritorně vychází Ústavní soud z toho, že v současné době není soukromé a veřejné právo odděleno „čínskou zdí“. Dochází k častějšímu a užšímu prolínání prvků soukromoprávních a veřejnoprávních. Základním znakem soukromého práva je rovnost subjektů, čemuž odpovídá princip smluvní volnosti s preferencí dispozitivnosti. Rovnost jejich postavení znamená především, že zde není vztah podřízenosti a nadřízenosti a to, že žádný z účastníků tohoto vztahu nemůže v zásadě jednostranným úkonem vnutit jinému nějakou povinnost. Rovnost postavení účastníků soukromoprávních vztahů však nevyklučuje ani zásah státu.

(Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000)

Plénium Ústavního soudu rozhodlo dnešního dne ve věci návrhu Okresního soudu v Karviné na vyslovení protiústavnosti § 18a odst. 1 písm. c) , § 18a odst. 2 písm. b) věty za středníkem a § 18a odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění zákona č. 304/1997 Sb. , za účasti Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění:

I.

Dne 29. 6. 2000 obdržel Ústavní soud návrh Okresního soudu v Karviné na zrušení některých ustanovení zákona č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění zákona č. 304/1997 Sb. Konkrétně se jedná o § 18a odst. 1 písm. c) ve znění: "uložit cestujícímu, který se neprokázal platným jízdním dokladem, zaplatit přírážku nebo vyžadovat od cestujícího osobní údaje potřebné na vymáhání přírážky", § 18a odst. 2 písm. b) věty za středníkem ve znění: "neprokáže-li se platným jízdním dokladem, zaplatit přírážku nebo se prokázat osobními údaji potřebnými na vymáhání zaplacení přírážky" a § 18a odst. 3 zákona ve znění: "Výši přírážky stanoví dopravce v přepravních podmínkách. Výše přírážky nesmí přesáhnout částku 1000 Kč". Předseda senátu 27 C jednající za Okresní soud v Karviné Mgr. M. P. v návrhu uvedl, že žalobou podanou u Okresního soudu v Karviné se žalobce domáhal vydání rozhodnutí, kterým by soud žalovaného zavázal zaplatit žalobci částku ve výši 408,- Kč s příslušenstvím. V žalobě bylo tvrzeno, že žalovaný se v Praze dne 26. 6. 1998 na lince č. 113 hromadné dopravy provozované žalobcem nemohl prokázat přepravnímu kontrolorovi platným jízdním dokladem a naplnil tak podmínky pro to, aby na něm žalobce požadoval úhradu částky ve výši 408,- Kč. K důkazu byla žalobcem předložena listina označená jako "Hlášení o zjištění totožnosti cestujícího a přestupku proti MPŘ" č. 2100500, ze které bylo zjištěno, že žalovaný se dne 26. 6. 1998 v 13.50 hodin na lince č. 113 při kontrole v úseku od zastávky Zálesí do zastávky Kačerov neprokázal žádným jízdním dokladem. Listina dále obsahuje údaj o typu přestupku označeného jako "A", osobní údaje žalovaného, údaj o postihu ve výši 400,- Kč, údaj o jízdném ve výši 8,- Kč a údaje o kontrolorovi a jeho podpis. Hlášení bylo zpracováno dne 28. 6. 1998.

Při právním posuzování výše popsaného skutkového stavu Okresní soud v Karviné vycházel zejména z čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), § 1 odst. 2, § 2, § 3, § 488, § 760 a § 772 občanského zákoníku, § 1, § 2 odst. 2, § 18a odst. 1 písm. c), odst. 2 písm. b) a odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě ve znění zákona č. 304/1997 Sb. účinného od 1. 4. 1998 (dále jen "zákon o silniční dopravě").

Ve svém návrhu soud uvedl, že podle čl. 1 Listiny lidé jsou svobodní a rovni v důstojnostech i v právech. Tato rovnost v právech je základním právem, které je nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Listina sice výslovně nestanoví, že se vztahuje i na právnické osoby, soud má však za to, že pokud v občanskoprávních vztazích vystupuje právnická osoba, pak se čl. 1 Listiny vztahuje i na vztah vzniklý mezi touto osobou a fyzickou osobou. Čl. 1 Listiny se pak podle názoru soudu přenáší i do normy nižší právní síly, a to do § 2 odst. 2 občanského zákoníku, podle kterého v občanskoprávních vztazích mají účastníci rovné postavení.

Smlouva o přepravě osob podléhá právnímu režimu občanského zákoníku. Podle § 760 smlouvou o přepravě osob vzniká cestujícímu, který za stanovené jízdné použije dopravní prostředek, právo, aby ho dopravce přepravil do místa určení řádně a včas. Cestující vstupem do dopravního prostředku uzavírá s dopravcem konkludentně smlouvu o přepravě. Norma předložená ke zrušení, jejíž ustanovení by v tomto případě soud musel použít, je podle názoru Okresního soudu v Karviné svým charakterem normou veřejnoprávní, nepřipustně zvýhodňující žalobce v poměru soukromoprávním a tedy je v rozporu s čl. 1 Listiny (a § 2 odst. 2 občanského zákoníku). Jednostranné zvýhodnění na straně dopravce spočívá v možnosti ukládat sankci a stanovit její výši v podobě tzv. přírážky v případě, že se cestující neprokáže platným jízdním dokladem. O uložení sankce a tedy o tom, že byla porušena povinnost, rozhoduje pověřená osoba druhé smluvní strany, té, která by měla být v rámci vzniklého vztahu ve stejném postavení, jako strana žalovaná. Na uvedeném dle názoru soudu nemění nic ani odkaz na zvláštní právní předpisy (§ 772 občanského zákoníku). Soud má za to, že v soukromoprávních vztazích jsou účastníci oprávněni sankci za případné porušení smluvní povinnosti mezi sebou sjednat, a to na rozdíl od veřejnoprávních vztahů, kde sankce jsou k tomu, aby chránily veřejný zájem. Takováto ochrana v uvedeném případě není dle soudu odůvodněná a ani v jiných případech není poskytována podnikajícím právníkům osobám v podobě takto koncipované právní normy.

Právní norma, jejíž zrušení soud navrhl, je - dle jeho názoru soudu - svým obsahem jednoznačně normou veřejnoprávní. Je nepochybné, že stát může zmocnit osobu nestátního charakteru (subjekt soukromého práva) k výkonu veřejné moci v rámci "zbývající veřejné moci" ke správě veřejných záležitostí, pokud jsou k tomu dány důvody. Soud v daném případě dospěl k závěru, že se jedná o občanskoprávní vztah podléhající institutům občanského zákoníku a jedna či druhá strana je oprávněna se domáhat svých práv (náhrady škody, vydání bezdůvodného obohacení apod.). Možnost uložení přírážky dle shora uvedených ustanovení zákona není podle názoru soudu normou soukromoprávního charakteru.

Jak dále v návrhu okresní soud uvádí, vycházel při svých úvahách z členění právních vztahů na vztahy soukromoprávní a na vztahy veřejnoprávní. Předpokladem pro vydání normy zasahující do poměru soukromoprávního je veřejný zájem s tím, že případné sankce budou ukládány pověřenými osobami v rámci procesní úpravy stanovené pro příslušnou část veřejnoprávní odpovědnosti tak, aby byla dodržena řádná ochrana práv subjektu nerovného právního postavení. Podle soudu je třeba zvážit, do jaké míry se jedná o veřejný zájem, zejména za situace, kdy dopravce je za současného

stavu techniky schopen zajistit přepravu osob tak, aby předem vyloučil osoby bez platné jízdenky.

Jak soud uvádí v návrhu, usnesením ze dne 24. 11. 1999, sp. zn. 27 C 186/99, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 31. 3. 2000, sp. zn. 13 Co 297/2000, řízení podle ust. § 109 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu přerušil a v souladu s ust. § 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), předkládá Ústavnímu soudu návrh na zrušení jednotlivých ustanovení zákona, neboť je přesvědčen, že jsou v rozporu s čl. 1 Listiny .

II.

Po přezkoumání formálních náležitostí návrhu byl návrh v souladu s ustanovením § 69 zákona o Ústavním soudu zaslán Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu České republiky s výzvou k písemnému vyjádření k jeho obsahu.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém vyjádření ze dne 8. 8. 2000 uvedla, že povinnosti, které zákon o silniční dopravě přiznává v § 18a jedné ze stran smlouvy o přepravě osob, jsou opřeny o čl. 4 odst. 1 Listiny , který stanoví, že povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních lidských práv a svobod. Listina ani Ústava České republiky (dále jen "Ústava") přitom nestanoví, že by se povinnosti uložené po splnění výše uvedených podmínek nemohly aplikovat v oblasti aktů povahy soukromoprávní nebo naopak, že by povinnosti stanovené zákonem mohly být aplikovány jen ve vztazích čistě veřejnoprávních. Právní vztahy vznikající v jednotlivých druzích dopravy jsou již tradičně upravovány zákony a podzákonými právními předpisy jak z oblasti práva soukromého, tak i práva veřejného, a tato skutečnost se pak zřetelně projevuje i ve smluvních vztazích o přepravě osob, zvířat nebo věcí. Z povahy dopravy totiž vyplývá, že jedna ze smluvních stran, kterou je dopravce, je pokaždé nadána větším množstvím oprávnění, než strana druhá. To je důsledkem potřeby zajistit především bezpečnost provozu a tím i přepravy a rovněž z potřeby ochránit další veřejné zájmy, které s dopravou a přepravou souvisejí.

Proti pojmání smluv uzavíraných ve veřejné autobusové linkové dopravě osob jako vztahů čistě soukromoprávních dále hovoří skutečnost, že přepravní služby jsou jednotlivými dopravci poskytovány v režimu závazků veřejné služby k zajištění základní dopravní obslužnosti (dle § 19 , 19a , 19b) nebo ostatní dopravní obslužnosti (§ 19c zákona o silniční dopravě), který se odehrává na základě objednávky a dotace státu nebo orgánu územní samosprávy. Smluvní přepravní vztah se tedy děje za spoluúčasti některého veřejného rozpočtu, čímž se do něj dostává výrazný a zcela zřetelný veřejnoprávní prvek a je tudíž pochopitelné, že v této situaci právní řád obsahuje právní instituty, kterými lze chránit hospodaření dopravců před zcela běžným jevem, jakým je neplacení jízdného cestujícími. Celý model závazků veřejné služby je podle názoru Poslanecké sněmovny kompatibilní s komunitárním právem, konkrétně pak s nařízením Rady 1191/69 EHS o akcích členských států vztahujících se k závazkům vyplývajícím z koncepce veřejné služby v železniční, silniční, a vnitrozemské vodní dopravě, ve znění nařízení Rady č. 1893/91 EHS. Ve svém vyjádření předseda Poslanecké sněmovny dále upozorňuje, že § 18a zákona o silniční dopravě , jenž je návrhem Okresního soudu v Karviné napaden, byl již předmětem další novelizace, a to zákonem č. 150/2000 Sb. , který nabyl účinnosti dne 1. 7. 2000. Zákon č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, a jeho novelizace provedené zákony č. 38/1995 Sb. , č. 304/1997 Sb. a č. 150/2000 Sb. byly schváleny potřebnou většinou poslanců Poslanecké sněmovny, podepsány příslušnými ústavními činiteli a řádně vyhlášeny ve Sbírce zákonů.

Senát Parlamentu České republiky se k obsahu návrhu vyjádřil dne 11. 8. 2000. Návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění zákona č. 38/1995 Sb. , předložila k projednání Parlamentu České republiky vláda a po jeho schválení Poslaneckou Sněmovnou byl postoupen Senátu. Jedním z hlavních důvodů předložení tohoto návrhu zákona byl podle předkladatele i záměr blíže upravit vztahy mezi cestujícím a dopravcem ve veřejné linkové dopravě. Zákon zejména nově zakotvil oprávnění pověřených osob dopravce vůči cestujícím včetně oprávnění ve stanovených případech cestujícího z přepravy vyloučit, uložit mu zaplacení zvýšeného tarifu nebo vyžadovat od něho osobní údaje potřebné na vymáhání zvýšeného tarifu. Senát návrh zákona projednal na své 9. schůzi dne 13. 11. 1997 a schválil jej ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. Ze 65 přítomných senátorů a senátorek se pro vyslovilo 64, proti nebyl nikdo.

K námitkám navrhovatele, týkajícím se napadených ustanovení zákona, Senát uvedl, že dopravu občanů prostředky městské hromadné dopravy je možno charakterizovat jako službu, v rámci které je na straně dopravního podniku nabízeno zajištění dopravy po stanovené trase a na straně druhé je občanem tato nabídka akceptována, a to ve formě konkludentního jednání spočívajícího v nastoupení do příslušného dopravního prostředku. Tím, že cestující nastoupí do prostředku městské hromadné dopravy, konkludentně přistupuje na celý rozsah poskytované služby, včetně ceny za přepravu. Mlčky však přistupuje i na vedlejší ujednání této smlouvy, a to na závazek mít při sobě platnou jízdenku a tuto předložit ke kontrole oprávněné osobě dopravce. Všechny tyto podrobnosti smlouvy musí být uvedeny v přepravních podmínkách dopravce, které jsou vydány na základě a v souladu se zákonem o silniční dopravě , případně jeho prováděcích předpisů. Možnost zavést konkrétní přírážku k tarifu v případě nezaplacení jízdného a její konkretizaci v přepravních podmínkách, lze považovat za druh smluvní pokuty. Na provozování veřejné hromadné dopravy je nesporně veřejný zájem, kterým je odůvodněna i specifická úprava vztahů mezi dopravcem a cestujícím.

Ústavní soud se s žádostí o stanovisko obrátil rovněž na Ministerstvo dopravy a spojů, do jehož působnosti legislativní úprava silniční dopravy spadá.

Ministerstvo ve svém vyjádření ze dne 13. 10. 2000 kromě jiného uvedlo, že obecně platí, že právní vztahy vznikající při přepravě osob mezi účastníky přepravních vztahů, tj. mezi cestujícím a dopravcem, jsou upraveny občanským zákoníkem , který obsahuje pouze základní ustanovení, jež ve své obecnosti spadají na všechny druhy dopravy. Vzhledem ke zvláštnostem jednotlivých druhů dopravy však pro úpravu přepravních práv mají zásadní význam i další právní předpisy, kterými jsou zákony, v daném případě zákon o silniční dopravě . Z hlediska účastníků přepravních vztahů mají zásadní význam rovněž přepravní řády, které jako prováděcí předpisy doplňují obecnou úpravu občanského zákoníku a zákonů o jednotlivých druzích dopravy tím, že podrobněji vymezují vztahy účastníků přepravních smluv. Přepravní řády tedy v mezích zákonných zmocnění upravují základní přepravní podmínky pro jednotlivé druhy dopravy. K uložení sankce za nezaplacení jízdného, tj. zaplacení přírážky k jízdnému, je oprávněna podle zákona o silniční dopravě pověřená osoba dopravce. Podle názoru ministerstva však nejde o zásah do rovnosti účastníků soukromoprávního vztahu, ale stát zde pouze upravuje některé povinnosti jedné ze stran, a to kogentně, aniž by tím ovlivňoval to, zda druhá strana na takto formulované podmínky smlouvy přistoupí. Ministerstvo namítá, že navrhovatel nijak konkrétně neuvádí, čím takto pojatá právní úprava konkrétně zasahuje do práv chráněných Listinou , a naopak zjevně přehlíží, že přijatá právní úprava cestujícího ve skutečnosti chrání. Pokud by se totiž vycházelo důsledně z principu rovnosti vztahů a neomezeného

dispozičního práva, pak by dopravce mohl neomezeně rozhodovat, za jakých podmínek bude cestující přepravovat a podmínky přepravy by musely být vždy obsahem konkrétní smlouvy o přepravě. Tím, že dopravce vyhláší své smluvní přepravní podmínky uveřejněním jejich plného znění na místech určených pro styk s cestujícími a dále pak jejich podstatnou část zveřejňuje v přepravním řádu a ve vozidle, je cestujícímu umožněno, aby se s výší přírážky k jízdě seznámil.

Jak dále uvádí ministerstvo ve svém stanovisku k návrhu, proti pojmání smluv o přepravě uzavíraných ve veřejné linkové přepravě jako vztahů výhradně soukromoprávních, hovoří skutečnost, že přepravní služby jsou jednotlivými dopravci poskytovány v režimu závazku veřejné služby k zajištění základní dopravní obslužnosti nebo ostatní dopravní obslužnosti. Smluvní přepravní vztah se děje za spoluúčasti některého veřejného rozpočtu, čímž se do něj dostává výrazný a zcela zřetelný veřejnoprávní prvek a je tudíž pochopitelné, že v této situaci právní řád obsahuje právní instituty, kterými lze chránit hospodaření dopravců před zcela běžným jevem, jako je neplacení jízdě cestujícími. Ministerstvo proto zastává názor, že veřejný zájem, jehož existenci Okresní soud v Karviné zpochybňuje, je zde dán v dostatečné míře.

III.

Ústavní soud se musel především vypořádat s otázkou, zda návrh podaný Okresním soudem v Karviné je přípustný z hlediska ustanovení § 66 zákona o Ústavním soudu, či zda existují důvody pro zastavení řízení podle § 67 téhož zákona. Zákon č. 111/1994 Sb. o silniční dopravě, ve znění zákona č. 38/1995 Sb. a zákona č. 304/1997 Sb., byl totiž později novelizován zákonem č. 150/2000 Sb. ze dne 16. 5. 2000, který nabyl účinnosti dne 1. 7. 2000. Ústavní soud zjistil, že ustanovení zákona napadená návrhem, byla cit. zákonem novelizována, i když pouze částečně, a to v některých slovech, konkrétně v § 18a odst. 1 se v větě slovo "nebo" nahrazuje slovem "a", v § 18a odst. 1 písm. c) se slova "osobní údaje potřebné na vymáhání přírážky" nahrazují slovy "prokázání totožnosti", v § 18a odst. 2 se vkládá nové písmeno a), které zní: a) dodržovat přepravní řád, smluvní přepravní podmínky a tarif", a v § 18a odst. 2 písm. c) se slova "se prokázat osobními údaji potřebnými na vymáhání zaplacení přírážky" nahrazují slovy "prokázat svoji totožnost" a za slovo "zaplatit" se vkládají slova "jízdě a". Je třeba poznamenat, že uvedená novelizace v podstatě nezměnila ani obsah ani smysl napadených ustanovení.

Okresní soud v Karviné sice navrhl zrušení těch ustanovení zákona, která byla později novelizací nepatrně pozměněna, avšak z celkové souvislosti a z odkazu na čl. 95 odst. 2 Ústavy, zcela zřetelně vyplývá, že žádá o rozhodnutí o ústavnosti těch částí původního zákona, jichž má být v souzené věci skutečně použito. Vzhledem k neobvyklosti dané situace volil soud zpočátku formulaci, která není zcela adekvátní sledovanému záměru, neboť se dovolával ustanovení oddílu prvního hlavy druhé zákona č. 182/1993 Sb. o "Řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů", jež jsou však použitelná pouze u návrhu na zrušení ustanovení zákona platného.

Později upřesnil Okresní soud v Karviné svým přípisem z 16. 11. 2000 návrh tak, že pro případ nepřípustnosti zrušení oněch napadených ustanovení, jež byla převzata novelizací, žádá Ústavní soud, aby na základě čl. 95 odst. 2 Ústavy ve svém rozhodnutí posoudil, zda napadená ustanovení zákona o silniční dopravě ve znění zákona č. 304/1997 Sb. jsou z hlediska ústavnosti aplikovatelná. V dalším pak upozorňuje na to, že obecné soudy budou rozhodovat po dobu ještě několika příštích let na základě právního stavu, který byl účinný ke dni závazku, tedy vycházet ze stavu před novelizací zákona. Z toho vyplývá, že závazky tehdy vzniklé budou obecnými soudy posuzovány podle právních předpisů v té době účinných, tedy dle zákona č. 304/1997 Sb. Vzhledem

k tomu pokládá Okresní soud v Karviné za nutné obrátit se na Ústavní soud s návrhem na posouzení ústavnosti aplikovaného zákona.

Návrh v dané věci není spojen s ústavní stížností, ale jde o přímý podnět obecného soudu dle čl. 95 odst. 2 Ústavy . V tomto případě není § 66 odst. 1 ani § 67 odst. 1 zákona o Ústavním soudu použitelný, neboť nejde o řízení o zrušení zákonů, ale o přímou aplikaci čl. 95 odst. 2 Ústavy . A limine je třeba vyjít z toho že:

- a) Ústava je přímo aplikovatelná, nestanoví-li sama jinak,
- b) dále z toho, že dle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ochrany ústavnosti Ústavní soud a žádný jiný soudní orgán, tedy ani Nejvyšší soud (čl. 92 Ústavy), a tím méně pak nižší obecné soudy,
- c) konečně pak z toho, že do působnosti Ústavního soudu spadá to, co mu Ústava na kterémkoli místě svého textu svěřuje, tedy nejen pravomoci dle č. 87 Ústavy ale i dle čl. 95 odst. 2 .

Z Ústavy samé je zřejmé, že obecný soud včetně Nejvyššího soudu nesmí rozhodnout o protiústavnosti zákona. Čl. 95 odst. 1 stanoví, že soudce obecného soudu je při rozhodování vázán zákonem a že posuzuje soulad jiného právního předpisu se zákonem. Dojde-li však k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito (tedy nikoli pouze v té době platný, ale také v té době již neplatný, avšak ještě aplikovatelný zákon), je v rozporu s ústavním zákonem, je povinen předložit věc Ústavnímu soudu (čl. 95 odst. 2). Z tohoto ustanovení pak Ústavní soud dovodil svou povinnost o návrhu rozhodnout.

Kdyby i Ústavní soud odmítl poskytnout obecnému soudu svým rozhodnutím o ústavnosti či protiústavnosti aplikovatelného zákona pomoc, vznikla by neřešitelná situace umělého právního vakua, protože v samotné věci okresním soudem souzené nelze od tohoto soudu požadovat, aby vyhověl požadavku žaloby (Dopravního podniku) na zaplacení částky, určené jako postih za černou jízdu, jestliže je soud přesvědčen, že se tento postih opírá o protiústavní ustanovení zákona. Kdyby však obecný soud sám o sobě rozhodl na základě svého přesvědčení o protiústavnosti aplikovaných ustanovení, jednal by v rozporu s Ústavou . Ústava se opírá o čl. 83 a čl. 95 odst. 1 a odst. 2 , vyjadřující náležitost k takové koncepci kontroly ústavnosti, jež je koncentrována v jediné instituci, totiž v Ústavním soudu.

Okresnímu soudu v Karviné proto nezbylo, než se řídit svou ústavní povinností (čl. 95 odst. 2) a předložit otázku ústavnosti aplikovatelných ustanovení zákona Ústavnímu soudu.

Pokud by pak Ústavní soud odmítl ústavnost napadeného ustanovení posoudit, došlo by paradoxně k zablokování rozhodovací činnosti soudů přímo a právě opomenutím Ústavního soudu samého plnit svou základní povinnost dle čl. 95 odst. 2 Ústavy . V daném případě by pak nemohl ani účastník předchozího řízení úspěšně podat ústavní stížnost, pokud by namítala protiústavnost aplikovaného zákona, protože s ústavní stížností může být spojen pouze návrh na zrušení zákona platného.

Ústavní soud dospěl po úvaze k závěru, že ani výkladem zákona o Ústavním soudu nelze popřít Ústavou uloženou povinnost obecných soudů obrátit se na Ústavní soud, mají-li aplikovat zákon, který pokládají za protiústavní. Jestliže Ústava jako norma nejvyšší právní síly v čl. 95 odst. 2 ukládá soudu povinnost předložit Ústavnímu soudu každou věc, při níž "dojde k závěru, že zákon,

jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním zákonem", pak z povahy těchto ustanovení vyplývá i důvod předložení takového návrhu Ústavnímu soudu a tím i smysl úkolu, který má Ústavní soud řešit. Ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy obsahuje implicitně povinnost Ústavního soudu poskytnout obecnému soudu svým rozhodnutím o ústavnosti či protiústavnosti zákona, jehož má být použito pomoc, a to bez ohledu na to, zda byl zákon později pozměněn.

Argument, že Ústava nezná právo Ústavního soudu podávat závazný výklad Ústavy, je zcestný. Ústavní soud sice není oprávněn podávat závazný výklad Ústavy obecně, kdykoli a komukoli, avšak tam, kde jedná na základě své kompetence, není jeho činnost koneckonců obsahově ničím jiným, než právě závazným výkladem Ústavy. Proto zabývá-li se z podnětu obecného soudu ústavností zákona, zabývá se i výkladem Ústavy.

Protože novelou zákona se nepatrně pozměněné znění napadených ustanovení obsahově a významově neliší od tehdejšího, shledal Ústavní soud rozhodnutí nálezem na místě i se zřetelem na to, že podobné problémy s placením přírážky k jízdě se vyskytují i na jiných místech a v pozdější době.

IV.

Po přezkoumání návrhu dospěl Ústavní soud k závěru, že nelze vyhovět návrhu na zrušení § 18a odst. 1 písm. c), § 18a odst. 2 písm. b) věty za středníkem a § 18a odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění zákona č. 304/1997 Sb., jak v petitu návrhu požaduje Okresní soud v Karviné, jestliže došlo ke změně těchto ustanovení novým zákonem. Ústavní soud proto pouze zvážil, zda ta ustanovení tehdy platného zákona, jež má Okresní soud v Karviné pro řešení konkrétního případu použít, jsou či nejsou v rozporu s ústavním zákonem (čl. 95 odst. 2 Ústavy) a po úvaze dospěl k závěru, že jde o zákonnou úpravu, která v rozporu s Ústavou není.

Především je nutné konstatovat, že argumentace navrhovatele směřující ke zrušení jím napadených ustanovení zákona o silniční dopravě se opírá pouze o ustanovení čl. 1 odst. 1 Listiny, podle něhož lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Navrhovatel dochází ve svých úvahách k závěru, že zákonným zásahem státu do vztahů mezi dopravci a cestujícími dochází k nepřijatelnému zvýhodnění jednoho smluvního partnera, v daném případě dopravce. Navrhovatel se v odůvodnění návrhu pouští do vymezení rozdílu mezi vztahem soukromoprávním a vztahem veřejnoprávním a na základě rozboru těchto pojmů dochází k závěru, že vztah mezi dopravcem a cestujícím je vztahem ryze soukromoprávním, do něhož může stát zasáhnout pouze v případě veřejného zájmu, o jehož existenci však v tomto případě navrhovatel pochybuje.

Smlouva o přepravě osob je upravena v § 760 a násl. občanského zákoníku. Jedná se o úpravu obecnou, vztahující se na všechny druhy dopravy. Společná ustanovení ke smlouvám o přepravě uvedená v § 772 občanského zákoníku pak umožňují, aby podrobnější úprava osobní a nákladní přepravy byla stanovena zvláštními předpisy, a to zejména přepravními řády a tarify. Přeprava osob je poskytována dopravcem na základě smlouvy o přepravě, která je u hromadných dopravních prostředků uzavírána obvykle konkludentním jednáním. Vzhledem k tomu, že na provozování veřejné hromadné dopravy má pochopitelný a významem přepravy osob odůvodněný zájem i stát, reguluje některé otázky přepravy osob zákonem. Uvedený způsob regulace umožňuje státu čl. 4 odst. 1 Listiny, podle něhož povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Tuto ústavněprávní úpravu ukládání povinností navrhovatel ve svých úvahách o protiústavnosti napadených ustanovení zákona o silniční

dopravě přehlíží. Přitom tato úprava je obecná a vztahuje se na povinnosti jak osob právnických, tak osob fyzických, a to jak ve vztazích soukromoprávních, tak ve vztazích veřejnoprávních. Právní řád České republiky je sice založen na dualismu veřejného a soukromého práva, toto rozlišování práva na dvě velké oblasti vycházející z klasického římského práva nelze však pojímat dogmaticky, ale s přihlédnutím k moderním tendencím vývoje práva a také k vlivu evropského komunitárního práva. V současné době není soukromé a veřejné právo odděleno "čínskou zdí". Dochází k častějšímu a užšímu prolínání, kombinaci i vzájemnému intenzivnímu ovlivňování prvků soukromoprávních a veřejnoprávních. Základním znakem soukromého práva je rovnost subjektů, čemuž odpovídá princip smluvní volnosti s preferencí dispozitivnosti. Účastníky občanskoprávních vztahů jsou jak fyzické osoby, tak osoby právnické nebo stát. Rovnost jejich postavení znamená především, že zde není vztah podřízenosti a nadřízenosti a to, že žádný z účastníků tohoto vztahu nemůže v zásadě jednostranným úkonem vnutit jinému nějakou povinnost. Rovnost postavení účastníků soukromoprávních vztahů nemůže však sama o sobě vyloučit stát z možnosti (nebo dokonce povinnosti) zákonem do soukromoprávního vztahu zasáhnout. Ústavněprávní regulace takový zásah státu v principu nevylučuje, samozřejmě za předpokladu, že se jedná jednak o zásah odůvodněný veřejným zájmem, jednak o zásah přiměřený. V případě zákona o silniční dopravě nelze vytrhovat jednotlivá ustanovení z kontextu, neboť zákon jako celek neurčuje pouze napadené povinnosti cestujícího a oprávnění dopravce, nýbrž celý je koncipován tak, aby práva a povinnosti obou stran smluvního vztahu byla zachována v určité rovnováze (viz např. § 18 zákona).

Jak již Ústavní soud výše uvedl, smlouva o přepravě v městské hromadné dopravě je uzavírána konkludentním jednáním spočívajícím na straně cestujícího v nástupu do příslušného dopravního prostředku. Zvláštnost této smlouvy spočívá ve formě úhrady ceny za přepravu, která může být paušálně zálohová (síťové jízdenky), nebo přímá (platba řidiči anebo stanovený způsob znehodnocení předem zakoupené jízdenky při nástupu do vozidla). Tím, že cestující nastoupí do dopravního prostředku, pak konkludentně přistupuje na celý rozsah poskytované služby. Mlčky přistupuje i na další, obecně známé vedlejší ujednání smlouvy, totiž mít u sebe platnou jízdenku a na vyzvání ji předložit ke kontrole. Pokud však cestující nezaplatí před zahájením přepravy řádně a včas jízdné, které je cenou za poskytované služby, mlčky souhlasí i s tím, že mu bude účtována smluvní pokuta stanovená a vymáhaná pověřeným pracovníkem dopravce. Použití prostředku městské hromadné dopravy tak i nadále zůstává v plné dispozici občana jako cestujícího a je na jeho úvaze, zda za takto stanovených podmínek do dopravního prostředku nastoupí a smlouvu o přepravě uzavře.

Sankce, kterou zákon o silniční dopravě umožňuje pověřenou osobou dopravce uložit cestujícímu, který se neprokáže platným jízdním dokladem, je svou povahou smluvní sankcí za nesplnění povinnosti zaplatit jízdné za poskytované služby. Není na místě pouštět ze zřetele, že stát v daném případě nejenže zákonem uložil povinnost cestujícímu, ale na druhé straně jej stanovením horní hranice této smluvní pokuty chrání před svévolí dopravce. Výše přírážky k jízdnému totiž podle ust. § 18a odst. 3 zákona o silniční dopravě nesmí přesáhnout částku 1000 Kč. Zákon rovněž ukládá dopravci, aby výši přírážky stanovil ve svých přepravních podmínkách. Tyto přepravní podmínky je dopravce povinen zveřejnit na místech určených pro styk s cestujícími a jejich podstatnou část rovněž v každém vozidle. Tím je zajištěno, že cestující, který se rozhodne cestovat veřejnou dopravou a tedy uzavřít s dopravcem smlouvu o přepravě, je dopředu obeznámen s jejími podmínkami. Nastoupením do vozidla je smlouva uzavřena s tím, že cestující přistoupil na podmínky dopravce, včetně výše a způsobu uložení přírážky k jízdnému.

K úvahám navrhovatele, podle něhož je dopravce schopen za současného stavu techniky

zajistit přepravu tak, aby se předem vyloučily z přepravy osoby bez platné jízdenky, Ústavní soud s ohledem na stanovisko Ministerstva dopravy a spojů uvádí, že systém, na jehož základě je cestujícím umožněno nastupovat do dopravního prostředku všemi dveřmi s podmínkou, že budou mít u sebe platnou jízdenku, je ve světě obvyklý a především ve velkých městech osvědčený. Rovněž tak jsou v zahraničí obvyklé sankce v případě, že cestující u sebe platnou jízdenku nemá, ať již jsou nazývány pokutou, přírůžkou nebo zvýšeným jízdným. V dnešní době při velkém počtu přepravovaných osob je již zcela nemyslitelné vracet se do dob usměrněného nástupu cestujících pouze jedněmi dveřmi nebo k prodeji jízdenek ve vozidle průvodčím. Za současné přepravní kapacity veřejné dopravy by zavedení takového systému znamenalo prodloužení jízdnicích dob, mnohonásobné zdržení cestujících na zastávkách a ve svých důsledcích zřejmě i kolaps celé městské hromadné dopravy ve velkých městech.

Za daného stavu věci dospěl Ústavní soud k závěru, že návrhovatel nepředložil takové argumenty, které by odůvodňovaly závěr, že § 18a odst. 1 písm. c) , § 18a odst. 2 písm. b) věta za středníkem a § 18a odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění zákona č. 304/1997 Sb. , je protiústavní, a proto návrh zamítl.

Odlišné stanovisko JUDr. P. V. k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/2000:

Podle mého názoru měl být návrh odmítnut, a to z následujících důvodů:

Nález Ústavního soudu zakládá jakýsi nový typ rozhodnutí, vycházející z názoru, že je povinností Ústavního soudu vyjádřit se na žádost obecného soudu k ústavnosti předpisu, který má být aplikován v konkrétním soudním řízení, a to bez ohledu na to, zda právní předpis, ke kterému dotaz soudu směřuje, byl v mezidobí zrušen. Jinak řečeno, že v tomto případě nelze postupovat podle § 66 odst. 1 , resp. § 67 odst. 1 zákona o Ústavním soudu , tedy návrh odmítnout, případně řízení zastavit. Kromě toho z odůvodnění nálezu vyplývá, že není podstatné, zda zrušené ustanovení právního předpisu bylo nahrazeno jiným obdobným zněním (jak tomu bylo v projednávaném případě) či zda napadené ustanovení bylo zrušeno bez náhrady. Z toho pak zřejmě plyne, že Ústavní soud se cítí být kompetentní vyslovit se i k ústavnosti právních předpisů zrušených před mnoha roky, mají-li být v řízení aplikovány. Nález navíc postrádá vyjádření se k tomu, co má být rozuměno pod pojmem, který je použit v čl. 95 odst. 2 Ústavy "zákon, jehož má být při řešení věci použito", neboť při rozhodování konkrétních věcí jsou právní předpisy vždy aplikovány ve více rovinách (plánech).

Takto pojatým nálezem si tedy Ústavní soud osobuje právo rozhodovat způsobem, který nezná ani čl. 87 odst. 1 Ústavy ani zákon o Ústavním soudu . Jakkoli lze pochopit dobré úmysly těch, kteří pro výrok hlasovali, domnívám se, že tímto postupem nastoupil Ústavní soud cestu, která povede k těžko předvídatelným problémům.

Odlišné stanovisko soudce JUDr. V. Š. ve věci návrhu obecného soudu I. stupně (Okresního soudu v Karvině) na vyslovení protiústavnosti jím označených ustanovení zákona č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění zákona č. 304/1997 Sb.

Právní názor, přijatý většinou pléna Ústavního soudu, je založen na třech předpokladech, totiž, že Ústava je v posuzované věci přímo aplikovatelná, že obecné soudy nejsou orgány ochrany ústavnosti a že pravomoc Ústavního soudu je vymezena nejen čl. 87 Ústavy , ale (ve vztahu k obecným soudům) také čl. 95 odst. 2 Ústavy , což ve svých důsledcích znamená, že obecné soudy "nejsou oprávněny rozhodnout o protiústavnosti zákona", že "odmítnutím pomoci obecnému

soudu" (sc. ústavněprávním výkladem předloženého zákona) by "vznikla neřešitelná situace umělého právního vakua", který by "opomenutím Ústavního soudu paradoxně vedl k zablokování rozhodovací činnosti soudů", když poukaz menšinového stanoviska na nedostatek pravomoci Ústavního soudu k podávání závazného výkladu ústavnosti té které právní normy pokládá za "argument zcestný".

Tato (zestručněně shrnutá) východiska pokládám za současného stavu za ústavně nesouladná.

Jakkoli je správné, že obecným soudům nepřísluší rozhodování o zrušení zákona a jiných právních předpisů (čl. 95 odst. 2 úst. zák. č. 1/1993 Sb. - hlava druhá oddíl první zákona o Ústavním soudu), nelze pojem rozhodování (o neústavnosti zákona) zaměňovat za jeho interpretaci v aplikační praxi, jak to činí většinový právní názor, což s "a limine" přijatým předpokladem, že " Ústava je přímo aplikovatelná" a že "do pravomoci Ústavního soudu spadá vše, co mu Ústava na kterémkoli místě svého textu svěřuje", vede ke zřetelnému vykročení z pravomocí Ústavního soudu ústavně mu přikázaných (čl. 87 úst. zák. č. 1/1993 Sb.).

Pravomoci Ústavního soudu jsou taxativně stanoveny a každé z nich je (zákonem o Ústavním soudu) přikázáno samostatné (zvláštní) řízení, způsobené procesně i jinak té které materii, která by v něm měla být projednána (část druhá zákona o Ústavním soudu); pro ústavní imperativ, obsahově směřující ostatně vůči obecným soudům, však takové řízení dáno není, takže - jen mimochodem poznamenáno - není ku příkladu z odůvodnění nálezu patrno, na základě jakých úvah dospěl většinový právní názor k závěru, že pro rozhodnutí o tom, zda napadená ustanovení zákona jsou "z hlediska ústavnosti aplikovatelná", je příslušné právě plénum Ústavního soudu a za jakých (procesních) podmínek rozhodnutí má být vůbec přijato (§ 13 zák. č. 182/1993 Sb. , ve znění pozdějších předpisů); plénum Ústavního soudu tak rozhodovalo praeter legem a co do merita věci proti taxativně vymezeným pravomocím.

Obdobně nepřipadné je tvrzení většinového názoru, že jiným rozhodnutím Ústavního soudu (ku příkladu odmítnutím návrhu) by vznikla "neřešitelná situace umělého právního vakua"; odhlédnuto od toho, že přijatý nález, byť patrně ne obecně závazným způsobem, od obecného soudu vyžaduje, "aby přes (jím) vyslovené výhrady vyhověl požadavku žaloby", "právní vakuum" v procesní oblasti je nejen povahou věci, ale i uspořádáním procesního postupu vyloučeno. Nadto obecný soud I. stupně "nerozhodoval na základě svého přesvědčení o protiústavnosti aplikovaných ustanovení", ale měl (má) rozhodnout o nároku uplatněném žalobou, byť za těch okolností, že dotčenou právní normu pokládal za nesouladnou nikoli s Ústavou (správně s ústavním pořádkem státu - čl. 1 Listiny základních práv a svobod , čl. 112 odst. 1 úst. zák. č. 1/1993 Sb.). Imperativ plynoucí z čl. 95 odst. 2 Ústavy nelze ratione constitutionis chápat jinak, než že "předložením věci Ústavnímu soudu" se rozumí jen návrh na zrušení z protiústavnosti podezírané právní normy, jak také zněl původní petit návrhu obecného soudu. Jeho výklad podaný Ústavním soudem, směřující posléze k závěru, že jím obecný soud vlastně "žádá o rozhodnutí o ústavnosti těch (před novelou platných) ustanovení (posuzovaného) zákona", totiž zda jsou "z hlediska ústavnosti (spíše však z hlediska ochrany ústavnosti) aplikovatelná", není za současného stavu v souladu s pravomocí (kompetencemi) Ústavního soudu a již zmíněnou záměnou procesních pojmů petit návrhu a posléze i odůvodnění nálezu posouvá k jen lehce zastřenému ústavnímu výkladu obecným soudem předložených ustanovení zákona.

Jestliže zákonodárce nikoli opomenutím, ale záměrně Ústavnímu soudu nesvěřil pravomoc

podávat výklad ústavního pořádku, je-li věc sporná, a jestliže pro otázky tohoto druhu nevytvořil (v zákoně o Ústavním soudu) procesní podmínky, není v pravomoci Ústavního soudu zákonodárcovu vůli překonat v podstatě násilnou konstrukcí a limine vytvořených předpokladů.

Jsem proto přesvědčen, že návrh (žádost) Okresního soudu v Karviné měl být odmítnut [§ 43 odst. 1 písm. d) zák. č. 182/1993 Sb. , ve znění pozdějších předpisů].

Odlíšné stanovisko JUDr. M. H. k nálezu pléna Ústavního soudu z 10. ledna 2001, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000, kterým byl zamítnut návrh Okresního soudu v Karviné na zrušení § 18a odst. 1 písm. c) , odst. 2 písm. b) za středníkem a odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění zákona č. 304/1997 Sb. , zaujímám podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, toto odlíšné stanovisko:

Řízení bylo zahájeno podáním návrhu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy a § 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb. předaného k poštovní přepravě 28. června 2000 a doručeného Ústavnímu soudu 29. června 2000, v němž Okresní soud v Karviné navrhl zrušení uvedených ustanovení zákona. Dne 13. června 2000 byl vyhlášen ve Sbírce zákonů a nabyl platnosti zákon č. 150/2000 Sb. , kterým se mění zákon č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti 1. července 2000. Tohoto dne pozbyla platnosti ustanovení § 18a odst. 1 písm. c) odst. 2 písm. b) za středníkem, jichž se novelizace mimo jiné týkala. Plénum Ústavního soudu mělo podle mého názoru v tomto rozsahu usnesením řízení zastavit podle § 67 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb. a zamítavý výrok nálezu měl platit jen pro § 18a odst. 3 , který změněn nebyl. Není totiž v pravomoci Ústavního soudu rozhodovat o návrzích na zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, které pozbyly před skončením řízení u Ústavního soudu platnosti. Úvahu o přímé aplikaci čl. 95 odst. 2 Ústavy považuji za irelevantní neboť tato norma stanoví pouze, že dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním zákonem, předloží věc Ústavnímu soudu. Tento ústavní předpis upravuje postup obecného soudu, nikoli Ústavního soudu, který při posuzování návrhů na zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení musí vycházet z obsahu a rozsahu své rozhodovací pravomoci [čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy] a nemůže přehlížet zákon č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (čl. 88 odst. 1 a 2 Ústavy).

Uznávám argumenty většiny pléna, mám však za to, že by se měly promítnout v příslušné legislativní úpravě zákona o Ústavním soudu . Tato činnost je však vyhrazena moci zákonodárné. Za současného stavu je povinností Ústavního soudu i v případě předložení věci soudem podle čl. 95 odst. 2 Ústavy postupovat podle § 67 (za jiné situace podle § 66) zákona o Ústavním soudu.

Odlíšné stanovisko JUDr. V. J., JUDr. E. Z. a JUDr. V. Č. k nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000, kterým byl zamítnut návrh Okresního soudu v Karviné na zrušení § 18a odst. 1 písm. c) , odst. 2 písm. b) za středníkem a odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění zákona č. 304/1997 Sb. , zaujímáme dle § 14 zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, toto odlíšné stanovisko :

Přesto, že souhlasíme s argumentací nálezu, směřující k závěru, že ustanovení § 18a odst. 1 písm. c) , § 18a odst. 2 písm. b) věty za středníkem, a § 18a odst. 3 zákona č. 111/1994 Sb. , o silniční dopravě, ve znění zákona č. 304/1997 , nelze považovat za protiústavní, máme za to, že v poměru k ustanovením § 18a odst. 1 písm. c) a § 18a odst. 2 písm. b) mělo být řízení zastaveno. Věcnému posuzování těchto dvou ustanovení totiž bránila překážka řízení, stanovená v ustanovení § 67 zákona č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, a to s ohledem na to, že návrh na jejich zrušení byl Ústavnímu

soudu podán dne 29. 6. 2000, účinností zákona č. 150/2000, jímž byla provedena jejich novelizace, tedy dnem 1. 7. 2000, však tato ustanovení ve znění navrhovaném ke zrušení pozbyla platnosti. V takovém případě je Ústavní soud povinen podle § 67 zákona č. 182/1993 Sb. řízení zastavit.

Ústavní soud je jistě povolán k posuzování ústavnosti zákonů, může tak však činit jen v mezích Ústavou ČR mu svěřených kompetencí taxativně uvedených v čl. 87 odst. 1 Ústavy ČR, tedy jako orgán soudního typu pouze v rámci jednotlivých typů řízení, jejichž pravidla řízení (čl. 88 odst. 1 Ústavy ČR) v návaznosti na zmíněný čl. 87 odst. 1 Ústavy ČR blíže upravuje zákon č. 182/1993 Sb. Tímto zákonem je Ústavní soud také ve smyslu čl. 88 odst. 2 Ústavy ČR vázán.

Čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR zakládá sice povinnost obecného soudu předložit věc Ústavnímu soudu, dospěje-li k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním zákonem, může tak však dle našeho názoru činit jen v poměru k zákonům či jejich jednotlivým ustanovením, jež jsou "živou" součástí právního řádu. I při tomto způsobu řešení totiž v konkrétních případech konečné slovo k otázce aplikace či výkladu jakéhokoliv zákona nebo jeho jednotlivého ustanovení podaného obecným soudem zůstává zachováno Ústavnímu soudu, a to v rámci případného řízení o ústavní stížnosti. Výklad, ke kterému dospěla většina soudců Ústavního soudu v této věci v rámci jejího projednání je výrazně extenzivní a představuje neodůvodněný aktivismus s ohledem na již řečené shora. Pokud by měl zákonodárce možnost postupu užitého většinou pléna Ústavního soudu na mysli, jistě by takový postup naznačil v zákoně o Ústavním soudu. I s ohledem na ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy ČR, zmíněným (extenzivním) výkladem, však k takovému závěru, dle našeho přesvědčení, nelze dospět.

Pokud tedy v daném případě na základě později obecným soudem upřesněného návrhu, jímž se domáhal posouzení toho, zda napadená ustanovení jsou z hlediska ústavnosti aplikovatelná, se Ústavní soud tímto návrhem věcně zabýval, překročil rozsah svých kompetencí, neboť oprávnění podávat výklad zákonů mimo řízení, na která zákon o Ústavním soudu pamatuje, mu podle platné právní úpravy nepřísluší.

1.4. Prolínání soukromého a veřejného práva

Postavení burzovní komory při rozhodování v daném konkrétním případě svědčí o její autoritativní (veřejnoprávní) převaze nad postavením vedlejšího účastníka řízení, neboť jednostranně rozhodla o uložení sankcí. Závěry Ústavního soudu ohledně předmětné ústavní stížnosti je nutno chápat pouze ve vztahu ke konkrétním podmínkám a okolnostem napadeného rozhodnutí vydaného burzovní komorou, jakožto statutárním orgánem burzy cenných papírů, jež bylo podrobeno režimu soudního přezkumu správního u obecného soudu. Toto své stanovisko zaujímá Ústavní soud u vědomí, že v moderní společnosti se nezdá prolínají prvky veřejného a soukromého práva tak, že nelze zcela jednoznačně veškerou činnost té či oné instituce označit pouze za veřejnoprávní nebo pouze za soukromoprávní. Lze si představit, že určitá instituce podle povahy konkrétní činnosti může v určitých vztazích vystupovat jako soukromoprávní, v jiných jako veřejnoprávní subjekt. Je proto třeba vážit, o jaký druh konkrétní činnosti té které instituce se jedná.

(Nález Ústavního soudu ze dne 1. 12. 1998, sp. zn. I. ÚS 41/98)

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátu ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky BCP, a. s., se sídlem v P., zastoupené JUDr. P. V., advokátem se sídlem advokátní kanceláře v P., proti rozsudku Městského soudu v Praze, č. j. 28 Ca 278/97-45, ze dne 22. 10. 1997, jímž bylo zrušeno rozhodnutí burzovní komory ze dne 24. 7. 1997, č. j. SEKR/3360/97/PP, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, a vedlejšího účastníka I., a. s., se sídlem v P., zastoupeného M. M., advokátem se sídlem advokátní kanceláře v M., takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění:

I.

Svou ústavní stížností napadá stěžovatelka rozsudek Městského soudu v Praze, sp. zn. 28 Ca 278/97, ze dne 22. 10. 1997, vydaný v rámci soudního přezkumu správního podle hlavy druhé páté části zák. č. 99/1963 Sb. , ve znění pozdějších předpisů, (občanský soudní řád dále jen "o.s.ř."). Tvrdí, že tímto rozhodnutím obecného soudu, jímž bylo zrušeno rozhodnutí stěžovatelky ze dne 24. 7. 1997, uvedené pod č. j. SEKR 3360/97/PP, a věc vrácena k dalšímu řízení, byla porušena její základní práva zaručená Listinou základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Konkrétně podle názoru stěžovatelky byl citovaným rozhodnutím obecného soudu porušen čl. 38 odst. 1 , čl. 2 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny a dále čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva").

Stěžovatelka vytýká rozhodnutí obecného soudu nerespektování jedné ze základních procesních podmínek řízení, a to povinnosti soudu jednat pouze v rámci své pravomoci. Podle navrhovatelky nelze chápat rozhodnutí burzovní komory, jakožto statutárního orgánu BCP, a. s., jímž uložila vedlejšímu účastníkovi pokutu ve výši 50 000 Kč a dočasně jej na dobu 6 měsíců s účinností od 31. 7. 1997 vyloučila z burzovního obchodu, za rozhodnutí veřejnoprávního charakteru. Podle navrhovatelky je třeba burzu chápat jako právnickou osobu soukromého práva, která má v oblasti kapitálového trhu své vymezené ekonomické poslání: a to na kapitálovém trhu jako součástí hospodářství státu poskytovat určitým osobám určité služby, za které tyto osoby platí určitou cenu. Proto, aby burza fungovala jako nezávislá tržní instituce, je vybavena potřebnými pravomocemi zakotvenými v § 31 zák. č. 214/1992 Sb. , v platném znění. Burza je akciovou společností zřízenou podle obchodního zákoníku, vedlejší účastník pak je jejím akcionářem, z čehož plyne, že jejich vzájemné vztahy jsou smluvními vztahy podle obchodního zákoníku , tedy vztahy soukromoprávními. To, že vznik burzy je podmíněn souhlasem státu nesvědčí podle stěžovatelky o tom, že burza rozhoduje v postavení orgánu veřejné správy. Na kapitálovém trhu je podle navrhovatelky oprávnění vykonávat příslušnou podnikatelskou činnost teprve na základě povolení uděleného příslušným orgánem státní správy jev zcela obvyklý. Konečně poukazuje stěžovatelka na ustanovení § 16 odst. 2 zák. č. 214/1992 Sb. , v platném znění, které podle ní umožňuje podat proti rozhodnutí burzovní komory návrh na určení neplatnosti v rámci klasického nalézacího řízení sporného. Ze všech těchto důvodů dovozuje navrhovatelka, že žalobou napadené rozhodnutí burzovní komory nelze podřadit pod ustanovení § 244 a násl. o. s. ř. , neboť se nejedná o rozhodnutí veřejnoprávního charakteru. Pokud pak obecný soud rozhodoval v intencích tohoto zákonného ustanovení porušil čl. 38 odst. 1 Listiny , neboť ve věci rozhodoval soud, který není zákonným soudem stěžovatelky. Současně došlo tímto rozhodnutím obecného soudu podle stěžovatelky k uplatnění státní moci v rozporu s čl. 2 odst. 2 Listiny , neboť nebyla uplatněna způsobem, který

stanoví zákon. Porušen byl konečně i čl. 36 odst. 1 Listiny , neboť navrhovatelce bylo znemožněno domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu stanoveným postupem tj. v souladu s o. s. ř. Stěžovatelka vytýká i rozpor s čl. 6 odst. 1 Úmluvy , neboť obecný soud nenalézal právo také o skutkových otázkách.

V písemném vyjádření k ústavní stížnosti navrhl Městský soud v Praze její zamítnutí. Poukázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že považuje burzu cenných papírů za právnickou osobu, které je zákonem svěřeno plnit určité úkoly veřejné správy. Dále odkázal na to, že dle důvodové zprávy k zákonu o burze cenných papírů , je hlavní funkcí burzy vytvořit organizovaný trh cenných papírů. B. je sice obchodní společností, ale s odchylkami od obchodního zákoníku stanovenými zákonem o burze cenných papírů . Proto soud zdůraznil, že jde o organizovaný tok s cennými papíry a proto rozhodnutí burzovní komory podrobil režimu ustanovení § 244 a násl. o. s. ř.

Vedlejší účastník v písemném vyjádření, doplněném o odborný posudek doc. JUDr. Petra Průchy, CSc. ze dne 13. 3. 1998 a ve shodě s ním, rovněž navrhl zamítnutí ústavní stížnosti. Zdůraznil, že organizování trhu s cennými papíry na burze cenných papírů je činnost ve veřejném zájmu. Skutečnost, že burza je zřizována na základě zákona, že podléhá státnímu dozoru, jakož i zákonná úprava možnosti přezkumu rozhodnutí orgánů burzy soudem nebo ministerstvem financí rovněž nasvědčuje tomu, že působí v oblasti veřejného zájmu. V případě burzy cenných papírů se jedná minimálně o nepřímý výkon státní správy a to právě v případě rozhodování burzovní komory podle § 31 zák. č. 214/1992 Sb. , v platném znění, tj. při ukládání sankcí. K otázce možné aplikace ustanovení § 16 odst. 2 zák. č. 214/1992 Sb. , v platném znění, uvedl vedlejší účastník, že toto ustanovení není vzhledem ke specifikaci podmínek aplikace použitelné na rozhodnutí burzovní komory vydaná dle § 31 . Protože burza má fungovat jako nezávislá tržní instituce, je vybavena potřebnými pravomocemi, přičemž tam, kde to zákon považoval za nezbytné, vybavil ji i pravomocemi orgánu státní správy. Závěrem dovozuje vedlejší účastník, že pokud by navrhovatelka uspěla se svou ústavní stížností, znamenalo by to, že získala pravomoc zcela libovolně rozhodovat o tom, kdo bude a kdo nebude obchodovat na burze cenných papírů v ČR, přičemž by taková rozhodnutí nepodléhala řádné soudní kontrole.

Ze spisu Městského soudu v Praze, sp. zn. 28 Ca 278/97, Ústavní soud zjistil, že obecný soud rozhodl svým rozsudkem ze dne 22. 10. 1997 v rámci soudního přezkumu správního podle hlavy druhé páté části o. s. ř. tak, že na principu kasačním zrušil napadené rozhodnutí burzovní komory ze dne 24. 7. 1997 uvedené v protokolu č. 69 a sdělené společnosti I. pod sp. zn. SEKR/3360/97/PP, a věc vrátil tomuto statutárnímu orgánu stěžovatelky k dalšímu řízení. Rozhodnutí obecného soudu se opírá o ustanovení § 250j odst. 2 o. s. ř. Podle tohoto ustanovení soud při přezkoumávání správního rozhodnutí je zruší, jeví-li se jako nepřezkoumatelné. Obecný soud dospěl v daném případě k závěru, že napadené rozhodnutí burzovní komory je nepřezkoumatelné. Nepřezkoumatelnost byla vyvozena z nedostatečného odůvodnění, z něhož nelze zjistit, zda burzovní komora tímto rozhodnutím překročila pravomoc svěřenou jí zákonem, jak tvrdil vedlejší účastník, či nikoliv. Napadené rozhodnutí burzovní komory podle závěru rozsudku městského soudu neuvádí jakého konkrétního jednání se vedlejší účastník tehdy dopustil, v jehož důsledku došlo k porušení zákona o burze cenných papírů, burzovního řádu nebo burzovních pravidel, porušení zák. č. 61/1996 Sb. a porušení obchodního zákoníku , ani nehodnotí závažnost tohoto jednání.

Pokud jde o charakter rozhodnutí burzovní komory, dovodil obecný soud, že jde o rozhodnutí autoritativní povahy, přičemž subjekty, o jejichž právech a povinnostech burzovní

komora takto rozhoduje, nejsou s tímto orgánem v rovném postavení, protože při realizaci svého zákonného oprávnění obchodovat s cennými papíry musí být buď akcionáři burzy nebo jim musí burzovní komora udělit oprávnění k obchodování na burze. Současně poukázal na to, že burza je právnickou osobou, které je zákonem svěřeno pod státním dozorem plnit určité úkoly veřejné správy. Z těchto důvodů podle názoru obecného soudu podléhá rozhodnutí burzovní komory správnímu přezkumu soudnímu podle hlavy druhé páté části o. s. ř.

Právní zástupce BCP předložil Ústavnímu soudu 30. 11. 1998 vyjádření stěžovatelky ke stanoviskům Městského soudu v Praze, jakož i vedlejšího účastníka. V tomto vyjádření upozorňuje, že zákonem o cenných papírech byla zpochybněna výlučnost Burzy cenných papírů tím, že mohou být zřizovány i další organizované trhy s cennými papíry mimo burzu samu.

Pokud pak jde o vyjádření vedlejšího účastníka, stěžovatelka odporuje posudku doc. Průchy odkazem na doktrinální nejasnost postavení BCP. Namítá dále, že organizování trhu s cennými papíry na burze pokládá Městský soud v Praze za činnost ve veřejné zájmu, aniž by se pokusil o vyložení tohoto pojmu. Rovněž namítá, že uplatněním sankcí v daném případě nešlo o pravomocné rozhodnutí burzovní komory, ale že burzovní komora - jak uvádí - prostě došla k přesvědčení, že její člen porušil své zákonné povinnosti, což může být důvodem k uplatnění sankcí.

V té souvislosti doplnil právní zástupce stěžovatelky její původní podání z 27. 1. 1998 další argumentací. Uvádí, že právo obchodovat s cennými papíry je nesporně právo veřejnoprávního charakteru. Toto právo získává subjekt na základě rozhodnutí ministerstva financí (nyní Komise pro cenné papíry), vydaného v oboru veřejné správy. Protože však realizovat toto právo může subjekt jak na veřejných trzích tak i mimo ně (přímou koupí) a protože určení místa, kde toto právo realizuje má již soukromoprávní povahu, pokládá BCP v tomto svém vyjádření i právo obchodovat s cennými papíry na burze za soukromoprávní záležitost. Prodávát a kupovat cenné papíry na burze mohou též akcionáři burzy, jejichž právní postavení je určeno soukromoprávním úkonem, tj. smlouvou o převodu akcií burzy. Souhlas burzovní komory k převodu akcií burzy dle § 4 zákona o burze cenných papírů je - dle stěžovatelky - rovněž úkonem v oblasti soukromého práva.

II.

Ústavní soud se nejprve zabýval námitkou, že napadené rozhodnutí burzovní komory bylo u obecného soudu označeno tehdejším návrhovatelem (společností I.) spisovou značkou SEKR/3360/97/PP. Pod touto značkou sdělila BCP rozhodnutí burzovní komory přijaté 24. 7. 1997 na jejím 69. zasedání společnosti I. - a to jak rozhodnutí o udělení pokuty 50 000 Kč, tak i o dočasném vyloučení z burzovního obchodu na šest měsíců, s účinností od 31. 7. 1997. Toto sdělení obsahu rozhodnutí burzovní komory učinila burza cenných papírů, aniž připojila protokol z 69. zasedání, na němž byla uvedena rozhodnutí přijata. Ze spisu obecného soudu i podkladového materiálu seznal Ústavní soud, že předmětem soudního jednání u obecného soudu byla nepochybně výše uvedená rozhodnutí burzovní komory č. 69, i když v záhlaví žaloby u obecného soudu je uvedena spisová značka, pod níž bylo toto rozhodnutí tehdejšímu žalobci dopisem generálního tajemníka BCP oznámeno. I stěžovatelka sama konec konců definuje ve své ústavní stížnosti sporné rozhodnutí jako č. j. SEKR/3360/97/PP, takže lze vyloučit jakoukoli pochybnost účastníků, pokud jde o chápání předmětu sporu.

Podstata ústavní stížnosti spočívá v polemice stěžovatelky se závěrem obecného soudu, zda lze rozhodnutí statutárního orgánu BCP, tj. burzovní komory, chápat jako rozhodnutí vydané v

oblasti veřejné správy nebo zda se v tomto případě jedná o rozhodnutí soukromoprávní.

Ústavní soud nehodlá svým rozhodnutím o této konkrétní ústavní stížnosti vytvořit precedenční závěr, který by bylo možno generelně vztahovat na veškerá rozhodnutí burzovní komory. Závěry Ústavního soudu ohledně předmětné ústavní stížnosti je nutno chápat pouze ve vztahu ke konkrétním podmínkám a okolnostem napadeného rozhodnutí vydaného burzovní komorou, jakožto statutárním orgánem burzy cenných papírů, jež bylo podrobena režimu soudního přezkumu správního u obecného soudu. Toto své stanovisko zaujímá Ústavní soud u vědomí, že v moderní společnosti se nezdá prolínají prvky veřejného a soukromého práva tak, že nelze zcela jednoznačně veškerou činnost té či oné instituce označit pouze za veřejnoprávní nebo pouze za soukromoprávní. Lze si představit, že určitá instituce podle povahy konkrétní činnosti může v určitých vztazích vystupovat jako soukromoprávní, v jiných jako veřejnoprávní subjekt. Je proto třeba vážit, o jaký druh konkrétní činnosti té které instituce se jedná. BCP ve svém podání z 30. 11. 1998 uvádí obecné argumenty o povaze obchodu s cennými papíry. Sama uznává na jedné straně, že "právo obchodovat s cennými papíry je nesporně právo veřejnoprávního charakteru" (str. 4), v dalším pak pokládá právo obchodovat s cennými papíry na burze za soukromoprávní záležitost, vzhledem k určení místa, kde se toto právo realizuje. Ústavní soud ponechává tuto argumentaci stranou, neboť není v dané věci relevantní. V daném případě nejde o povahu obchodu s cennými papíry, ale o povahu sankce, jež byla uložena rozhodnutím burzovní komory.

Ve sporné věci se v uplatněné ústavní stížnosti vytykají obecnému soudu nesprávné právní závěry, pokud akceptoval žalobu vedlejšího účastníka na soudní přezkum správní podle hlavy druhé páté části o. s. ř., neboť k takovému rozhodování nebyla založena podle § 244 o. s. ř. pravomoc obecného soudu. Ústavní soud se seznámil zejména s protokolem č. 69 z mimořádného zasedání burzovní komory konaného dne 24. 7. 1997, kde bylo přijato usnesení č. 1/69 o uložení pokuty ve výši 50 000 Kč vedlejšímu účastníkovi a o dočasném vyloučení vedlejšího účastníka z burzovního obchodu na dobu 6 měsíců s účinností od 31. 7. 1997. V tomto protokolu se bez dalšího uvádí, že výsledkem šetření je podezření z porušení povinností společnosti I., což opravňuje pochybnosti, které měl obecný soud o přezkoumatelnosti tohoto rozhodnutí. Ústavní soud se dále seznámil s navazujícím sdělením ze dne 24. 7. 1997, č. j. SEKR/3360/97/PP, které v odůvodnění poukazuje na porušení ustanovení § 4 zák. č. 61/1996 Sb., tj. na skutečnost, že vedlejší účastník neoznámil neobvyklý obchod příslušné složce Ministerstva financí ČR a dále na porušení ustanovení § 365 a násl. obchodního zákoníku tím, že vedlejší účastník byl v prodlení se zaplacením smluvní ceny dohodnuté s obchodním partnerem. Nesplnění oznamovací povinnosti vůči Ministerstvu financí a v důsledku toho udělená sankce ze strany burzovní komory obsahuje nepochybně prvek rozhodování o právech a povinnostech právnické osoby v oblasti veřejné správy. Jedná se přinejmenším o nepřímý výkon státní správy, který nelze napadnout podle § 16 odst. 2 zák. č. 214/1992 Sb., v platném znění. Možnost dočasně vyloučit z burzovního obchodu dle § 16 cit. zákona je vázána pouze na splnění podmínek § 14 odst. 1 a 3 a § 15 tohoto zákona. V daném případě nejde o věc, spadající do výčtu odst. 1 § 16 cit. zákona, o burze cenných papírů. Ustanovení odst. 2 § 16 cit. zákona o tom, že proti rozhodnutí burzovní komory podle odst. 1 lze podat u příslušného soudu návrh na určení neplatnosti rozhodnutí je vázáno pouze na případy, splňující podmínky § 14 odst. 1 a 3 a § 15 téhož zákona, podmínky, jež v daném případě nejsou splněny.

BCP ve svém podání z 30. 11. 1998 namítá, že uplatnění sankcí nelze chápat jako "pravomocné rozhodnutí", současně však uvádí, že její člen porušil své zákonné povinnosti a byl za ně sankcionován. Postavení burzovní komory při rozhodování v daném konkrétním případě svědčí o její autoritativní převaze nad postavením vedlejšího účastníka řízení, neboť jednostranně rozhodla o

uložení sankcí. Ústavní soud odkazuje na svůj nálezn, sp. zn. II. ÚS 75/93, v němž uvádí, že veřejnou mocí se rozumí taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu. Institut "veřejné moci" je vnímán jako institut, zahrnující přímou "moc státní" a dále "zbývající veřejnou moc". Státní mocí disponuje sám stát a zabezpečuje ji prostřednictvím svého zvláštního aparátu. Tzv. zbývající veřejná moc je v příslušném rozsahu svěřena subjektům nestátního charakteru ke správě veřejných záležitostí, je od státní moci v jistém smyslu odvozena a nemůže s ní být v rozporu. S veřejnou mocí přitom souvisí neoddělitelně nerovnost v postavení subjektů ve vztazích touto mocí ovládaných.

Právě těmto shora uvedeným kritériím lze podřadit rozhodnutí vydané burzovní komorou v předmětné věci podle § 31 zák. č. 214/1992 Sb. , v platném znění.

S poukazem na závěry uvedené shora je Ústavní soud toho názoru, že v případě této ústavní stížnosti nedošlo ze strany obecného soudu k porušení základních práv stěžovatelky garantovaných čl. 38 odst. 1 , čl. 2 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny , jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy . Ze všech uvedených důvodů nezbylo Ústavnímu soudu než ústavní stížnost zamítnout.

2. Prameny občanského práva a interpretace

2.1. *Jazykový výklad jako pouhé východisko; nepsané prameny práva*

Mezi obecně uznávané právní principy patří v oblasti práva ústavního pravidla počítání času, jak jsou v evropském právním myšlení srozumitelně a smysluplně vymezena od dob římských.

Je v dispozici ústavodárce, resp. zákonodárce, postupovat i jinak, v tomto případě však je povinen takový postup výslovně stanovit. Jelikož se tak v případě počítání lhůty dle § 50 odst. 1 Ústavy nestalo, nelze její počátek i ukončení interpretovat jinak, než v souladu s obecně platnými principy.

Ve prospěch uvedeného závěru svědčí i další důvod, resp. interpretační přístup. V situaci, kdy mezi subjekty, aplikujícími Ústavu, dochází ke sporu o výklad určitého ustanovení, nutno tento řešit ve prospěch možnosti uplatnění ústavní pravomoci, jíž se dané ustanovení týká, čili z hlediska smyslu a účelu dotčeného ústavního institutu. Tímto v posuzované věci je dělba moci mezi ústavními orgány v zákonodárném procesu.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97)

Plénium Ústavního soudu po ústním jednání dne 17. prosince 1997, rozhodlo ve věci návrhu prezidenta republiky na zrušení zákona č. 243/1997 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, t a k t o :

Dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů se zákon č. 243/1997 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 162/1993 Sb. a zákona č. 193/1994, z r u š u j e .

O d ů v o d n ě n í:

I.

Dne 3. října 1997 obdržel Ústavní soud návrh prezidenta republiky na zrušení zákona č. 243/1997 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, a to z důvodu jeho přijetí způsobem odporujícím čl. 50 Ústavy .

Porušení čl. 50 Ústavy spatřuje prezident v následujících okolnostech: Uvedený zákon byl dne 13. června 1997 podle § 98 odst. 1 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, předsedou Poslanecké sněmovny postoupen prezidentu republiky a téhož dne doručen Kanceláři prezidenta republiky. Dne 28. června 1997 byl prezidentem republiky vrácen Poslanecké sněmovně, doručen jí byl v nejbližší následující pracovní den, tj. v pondělí dne 30. června 1997. Dle přesvědčení prezidenta republiky počátek 15 denní lhůty pro vrácení zákona začal běžet dnem následujícím po dni postoupení zákona, a to v souladu se zvyklostí, jak se tato vyvinula od účinnosti

Ústavy . V daném případě to znamená, že lhůta k vrácení zákona č. 243/1997 Sb. měla začít běžet dne 14. června 1997.

Usnesením ze dne 5. září 1997, č. 244/1997 Sb. , Poslanecká sněmovna deklarovala svoje rozhodnutí nehlasovat znovu o zákonu č. 243/1997 Sb. , kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb. , na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, přijatém dne 12. června 1997 a vráceném prezidentem republiky, a to vzhledem k tomu, že, dle jejího přesvědčení, nebyla splněna podmínka stanovená v čl. 50 odst. 1 Ústavy.

Zákon, jímž se mění zákon č. 246/1992 Sb. , na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, byl následně publikován ve Sbírce zákonů pod č. 243/1997 Sb. , když byl podepsán předsedou Poslanecké sněmovny a předsedou vlády.

Návrh prezidenta republiky poukazuje na skutečnost, že v českém právním řádu je obecně uznáván právní princip, dle něhož případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Vzhledem k tomu, že vrácení zákona je ústavním aktem prezidenta republiky, při němž jej nikdo nemůže zastoupit, jakož i vzhledem k právní a politické závažnosti tohoto aktu, nelze, dle přesvědčení prezidenta republiky, 15 denní lhůtu dle čl. 50 odst. 1 Ústavy zkracovat.

Jelikož je prezident republiky přesvědčen o včasnosti uplatnění své ústavní pravomoci vrátit zákon Parlamentu a jelikož tímto nebylo následně postupováno dle ustanovení čl. 50 odst. 2 Ústavy , navrhuje zrušení napadeného zákona z důvodu nedodržení Ústavou předepsané procedury.

K návrhu prezidenta republiky byly přiloženy:

- kopie příslušné stránky tzv. referátů Kanceláře prezidenta republiky (č. j. L 134/97; 5414/97), jíž se osvědčuje doručení zákona ze dne 12. června 1997, kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb. , na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, prezidentu republiky k podpisu, a to dne 13. června 1997,

- kopie dopisu ze dne 28. června 1997, č. j. 5414/97, jímž byl prezidentem republiky zákon vrácen Poslanecké sněmovně, s vyznačením data jeho doručení 30. června 1997,

- kopie dopisu předsedy Poslanecké sněmovny prezidentu republiky ze dne 3. července 1997, č. j. 2654/97 SP, ve kterém je konstatováno překročení patnáctidenní lhůty, protože ke vrácení zákona nelze přihlídnout, a dále je zákon opětovně prezidentu předkládán k podpisu,

- kopie dopisu prezidenta republiky předsedovi Poslanecké sněmovny ze dne 7. července 1997, č. j. 5920/97, ve kterém je vyjádřeno neměnné stanovisko vrátit předmětný zákon Poslanecké sněmovně, jakož i přesvědčení, že tak bylo učiněno v Ústavou stanovené lhůtě, protože je v dopise předseda Poslanecké sněmovny požádán o opětovné předložení vráceného zákona Poslanecké sněmovně.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 3 a § 69 zákona č. 182/1993 Sb. byl předmětný návrh zaslán k vyjádření Poslanecké sněmovně. Zároveň si podle § 42 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb. Ústavní soud

vyžádal jako listinné důkazy od Poslanecké sněmovny předložení listiny, již prezident vrátil zákon Poslanecké sněmovně, a ověřené fotokopie záznamu o převzetí této listiny Poslaneckou sněmovnou v příslušné knize pošty.

Ústavní soud obdržel vyjádření Poslanecké sněmovny dne 13. listopadu 1997. Uvádí se v něm, že v případě vrácení zákona č. 243/1997 Sb. , kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb. , na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, prezidentem republiky Poslanecké sněmovně tato dne 5. září 1997 přijala usnesení, že o přijatém zákonu nebude znovu hlasovat, poněvadž jí nebyl vrácen do patnácti dnů poté, co byl postoupen prezidentu republiky.

Stanovisko Poslanecké sněmovny je zdůvodněno tím, že pokud jde o způsob počítání lhůty, uvedené v čl. 50 odst. 1 Ústavy , Ústava sama neobsahuje speciální ustanovení o počítání lhůt. Jelikož lhůta, uvedená v čl. 50 odst. 1 Ústavy , není v Ústavě samotné ani v žádném jiném zákoně blíže interpretována, nedá se vykládat, dle názoru obsaženého ve vyjádření, jinak, než doslovně. Dále se upozorňuje na skutečnost, že za vrácení zákona je nutno považovat nikoliv akt podepsání rozhodnutí o vrácení, nýbrž skutečné vrácení, tedy okamžik, kdy bylo rozhodnutí dopraveno adresátovi, tj. okamžik doručení. Ve vyjádření se sice rozlišuje mezi rozhodnutím o vrácení zákona k opětovnému projednání Poslanecké sněmovně a doručení tohoto rozhodnutí, nicméně se v něm dochází k závěru, že pro oba tyto akty platí jedna lhůta. Doručení je tímto časově ztotožněno s vrácením, z čehož je dovozováno, že lhůta patnácti dnů musí být dodržena bez ohledu na to, zda se jedná o den pracovní či jiný.

Ve vyjádření se odmítá analogické použití jiných právních předpisů o doručování, neboť existuje rozdílná úprava u různých doručování a není zřejmé, který z předpisů by měl být aplikován. Odmítá se dále existence obecně uznávaného právního principu, týkajícího se počítání času procesních lhůt, jelikož speciální úprava platí pouze pro lhůty stanovené v jednotlivých zákonech, a tudíž ji nelze aplikovat při interpretaci lhůt stanovených v Ústavě .

Chápáním lhůty obsažené v čl. 50 odst. 1 Ústavy v procesním smyslu by tato, dle názoru obsaženého ve vyjádření, ztrácela jakýkoli smysl. Důvodem tohoto závěru je požadavek právní jistoty a neprodlužování legislativního procesu.

Vyjádření dále odmítá nemožnost doručení prezidentem republiky vráceného zákona Poslanecké sněmovně v den pracovního klidu, pracovního volna nebo ve svátek, protože na upozornění Kanceláře prezidenta republiky je Kancelář Poslanecké sněmovny připravena zajistit přijetí rozhodnutí prezidenta republiky i v uvedených dnech.

Na základě uvedených argumentů je ve vyjádření obsaženo přesvědčení, že Poslanecká sněmovna postupovala v souvislosti s vrácením přijatého zákona prezidentem republiky v souladu s Ústavou . Rovněž je připojena kopie dopisu prezidenta republiky ze dne 28. června 1997, č. j. 5414/97, kterým vrátil zákon č. 243/1997 Sb. , a na němž je vyznačeno datum jeho doručení Poslanecké sněmovně dne 30. června 1997, a vyjádření vedoucího Kanceláře Poslanecké sněmovny ke způsobu doručování zákonů mezi Kanceláři Poslanecké sněmovny a Kanceláři prezidenta republiky. Dle tohoto je převzetí dopisu prezidenta republiky, kterým zákon vrací, ze strany kanceláře Poslanecké sněmovny stvrzeno na tzv. referátníku Kanceláře prezidenta republiky podpisem toho, kdo zákon přebírá s uvedením data převzetí. Převzetí dopisu ze dne 28. června 1997 je tedy stvrzeno dne 30. června 1997 podpisem na tzv. referátníku, který je uložen v Kanceláři prezidenta republiky, pročež jeho ověřená kopie nemůže být předložena Poslaneckou sněmovnou.

Na ústním jednání dne 17. prosince 1997 předseda Poslanecké sněmovny doplnil své písemné vyjádření v tom smyslu, že za počátek lhůty, obsažené v čl. 50 odst. 1 Ústavy, nutno považovat den postoupení zákona prezidentu republiky, a nikoli den následující. V daném případě by pak konec uvedené lhůty připadl na pátek 27. června 1997, v důsledku čehož by její nedodržení prezidentem republiky bylo nepochybné.

V replice pracovnice Kanceláře prezidenta republiky, pověřené prezidentem jednat jeho jménem před Ústavním soudem, byla konstatována námitka vytvoření ústavní zvyklosti, dle níž se počátek uvedené lhůty počítá dnem následujícím po dni postoupení zákona prezidentu republiky. Existence takovéto zvyklosti předsedou Poslanecké sněmovny nebyla uznána.

III.

Z návrhu prezidenta republiky a jeho příloh, vyjádření Parlamentu a jeho příloh, z Parlamentního zpravodaje č. 10/96-97, jakož i těsnopiseckého záznamu z projednání zákona č. 243/1997 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, v Poslanecké sněmovně bylo zjištěno následující:

Návrh novely zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, byl schválen Poslaneckou sněmovnou dne 22. května 1997 a následně i Senátem dne 12. června 1997.

Zákon byl dne 13. června 1997 postoupen prezidentu republiky. Prezident rozhodl dne 28. června 1997 o vrácení zákona, jímž se mění zákon č. 246/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Poslanecké sněmovně k opětovnému projednání, přičemž vrácený zákon byl Poslanecké sněmovně doručen dne 30. června 1997.

Dopisem ze dne 3. července 1997, č. j. 2654/97 SP, předseda Poslanecké sněmovny konstatuje překročení patnáctidenní lhůty, v důsledku čehož, dle jeho přesvědčení, nelze ke vrácení zákona přihlídnout, protože opětovně prezidentu republiky zákon předkládá k podpisu. Prezident republiky v odpovědi ze dne 7. července 1997, č. j. 5920/97, vyjadřuje své neměnné stanovisko vrátit předmětný zákon Poslanecké sněmovně, jakož i přesvědčení, že tak bylo učiněno v Ústavou stanovené lhůtě. V dopise se dále uvádí, že v situaci, když patnáctý den lhůty připadl na den pracovního volna, tj. na sobotu 28. června 1997, prezident republiky předpokládal, že v tomto i obdobných případech při uskutečňování ústavních pravomocí, omezených lhůtami, se bude postupovat tak, jak je běžné ve všech standardních právních systémech. Poukazuje v něm dále na skutečnost, že jak naše, tak i většina zahraničních ústav přímo neupravuje běh a ukončení lhůt, přičemž se vždy postupuje tak, že případně-li poslední den lhůty na den klidu (sobota, neděle, svátek), končí lhůta nejbližší následujícím pracovním dnem. Z uvedených důvodů prezident republiky v dopise žádá předsedu Poslanecké sněmovny o opětovné předložení vráceného zákona Poslanecké sněmovně.

Na návrh ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny tato dne 5. září 1997 poměrem hlasů 154 pro, 2 hlasy proti, při 22 zdržujících se, rozhodla, že nejprve bude hlasovat o tom, splnil-li prezident republiky lhůtu pro navrácení zákona nebo ne, a poté bude hlasovat o samotném zákonu.

Téhož dne se Poslanecká sněmovna usnesla poměrem hlasů 97 pro, 77 proti a 9 zdržujících

se, na tom, že nebude znovu hlasovat o zákonu, kterým se mění zákon České národní rady č. 246/1992 Sb. , na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, přijatém dne 12. června 1997 a vráceném prezidentem republiky, vzhledem k tomu, že nebyla splněna podmínka stanovená v čl. 50 odst. 1 Ústavy České republiky . Uvedené usnesení bylo publikováno pod č. 244/1997 Sb.

Zákon, kterým se mění zákon České národní rady č. 246/1992 Sb. , na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, byl poté dne 30. září 1997 vyhlášen v č. 82 Sbírky zákonů pod č. 243/1997 Sb.

IV.

Dle ustanovení § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb. Ústavní soud v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů posuzuje obsah zákona nebo jiného právního předpisu z hlediska jejich souladu s ústavními zákony, mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy , popřípadě zákony, jedná-li se o jiný právní předpis, a zjišťuje, zda byly přijaty a vydány v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

Předmětem posouzení ve věci návrhu prezidenta republiky na zrušení zákona č. 243/1997 Sb. , kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb. , na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, je poslední z uvedených hledisek, tj. posouzení dodržení ústavně předepsaného způsobu přijetí zákona.

Součástí tohoto postupu je právo prezidenta republiky vrátit přijatý zákon, s výjimkou zákona ústavního, Parlamentu s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen (čl. 50 odst. 1 Ústavy). Pokud prezident republiky uvedeného práva využije, ústavně předepsaný postup přijetí zákona pokračuje jeho opětovným projednáním v Poslanecké sněmovně (čl. 50 odst. 2 Ústavy).

Jestliže zákon byl prezidentem republiky vrácen po lhůtě, stanovené v čl. 50 odst. 1 Ústavy , stává se platným bez jeho dalšího projednání v Poslanecké sněmovně vyhlášením ve Sbírce zákonů (čl. 52 Ústavy , § 5 zákona č. 545/1995 Sb., o Sbírce zákonů České republiky). Pokud však byl vrácen v uvedené lhůtě, je jeho další neprojednání Poslaneckou sněmovnou porušením ústavně předepsaného způsobu přijetí zákona.

IV/a

Stanovisko Poslanecké sněmovny, konstatující nedodržení Ústavou předepsané lhůty pro uplatnění suspenzivního veta prezidentem republiky, se zakládá na následujících argumentech:

Prvním je odmítnutí existence obecných pravidel pro počítání času v českém právu, jakož i odmítnutí možnosti analogie mezi právem ústavním a jinými odvětvími českého práva (a to i práva veřejného, konkrétně práva správního).

Absence ústavní úpravy počítání času, jakož i zmíněná absence obecných právních pravidel pak, dle názoru Poslanecké sněmovny, odůvodňuje doslovný výklad ústavních lhůt. Tento výklad je dále podepřen požadavkem právní jistoty a neprodlužování legislativního procesu

Argumentem třetím je deklarovaná připravenost Kanceláře Poslanecké sněmovny převzít na požádání (na základě avíza) prezidentem republiky vrácený zákon i v den pracovního klidu.

Čtvrtým argumentem je interpretace čl. 50 odst. 1 Ústavy, dle níž za vrácení zákona je nutno považovat nikoliv akt podepsání rozhodnutí o vrácení, nýbrž skutečné vrácení, tedy okamžik, kdy bylo rozhodnutí dopraveno adresátovi, tj. okamžik doručení.

Konečně argumentem posledním, pátým, je konstatování, dle něhož za počátek lhůty, obsažené v čl. 50 odst. 1 Ústavy, nutno považovat den postoupení zákona prezidentu republiky a nikoli den následující. V daném případě by pak konec uvedené lhůty připadl na pátek 27. června 1997, v důsledku čehož by její nedodržení prezidentem republiky bylo nepochybné.

Návrh prezidenta republiky naproti tomu stojí na stanovisku přítomnosti obecných právních principů v českém právním řádu, jejichž příkladem jsou i obecně platná pravidla pro počítání právních lhůt. Prezident republiky vychází ve své argumentaci dále z předpokladu, že v tomto i obdobných případech při uskutečňování ústavních pravomocí, omezených lhůtami, se bude postupovat tak, jak je běžné ve všech standardních právních systémech. Poukazuje v této souvislosti na skutečnost, že jak naše, tak i většina zahraničních ústav přímo neupravuje běh a ukončení lhůt.

IV/b

Ve vyspělých demokraciích problematika počítání času v ústavním právu potíže nečiní. Pravidlem je stav, kdy ústava přímo pravidla pro počítání času neupravuje, přičemž pro tento účel existují v právu i v ústavně-politické praxi akceptované postupy.

Ve SRN ústava (Základní zákon) počítání lhůt výslovně neupravuje. Rozhodnutí spolkového prezidenta jsou přitom Základním zákonem omezena lhůtou ve dvou případech: při rozhodování o jmenování spolkového kancléře nebo o rozpuštění spolkového sněmu (čl. 63) a při rozhodování o rozpuštění spolkového sněmu po vyslovení nedůvěry (čl. 68). V německém právu, a to i v právu ústavním, platí obecný princip, dle něhož na počítání lhůt se vztahují ustanovení občanského zákoníku (BGB), pokud neexistují speciální ustanovení. Základní zákon speciální ustanovení neobsahuje [viz Schenke, Kommentar zum Bonner Grundgesetz (Bonner Kommentar), bearb. v. H. J. Abraham u. a., 9 Bde., Hamburg 1950ff., Loseblatt, Stand März 1997, Art. 63, S. 52, Art. 68, S. 87].

Nadto je problematika počítání lhůt k úkonům prováděným ve vztahu ke Spolkovému sněmu upravena i v zákonu o jednacím řádu Spolkového sněmu. Dle § 124 uvedeného zákona tyto lhůty počínají plynout dnem, následujícím po rozhodném dni, a pokud posledním dnem lhůty úkonu prováděného ve vztahu ke Spolkovému sněmu je sobota, neděle nebo zákonem uznaný svátek, nastupuje na jeho místo nejbližší následující pracovní den.

Příkladem ústavy, která některé aspekty počítání času upravuje přímo, je Ústava USA. Je to právě případ prezidentova suspenzivního veta, kdy ústavodárce výslovně upravil i její plynutí a skončení: "Nevrátí-li prezident návrh zákona do deseti dnů (neděle nepočítaje) ode dne, kdy mu byl předložen, stává se zákonem i bez jeho podpisu." (čl. I. oddíl 7. Ústavy USA).

IV/c

V posuzované věci je předmětem rozhodování Ústavního soudu ve skutečnosti nikoli pouze spor o plynutí lhůt v ústavním právu, nýbrž, a to především, spor o chápání práva v demokratické společnosti.

Ústava České republiky skutečně neobsahuje speciální úpravu počítání času, tedy ani úpravu posuzování počátku a ukončení lhůt, a to na rozdíl od ostatních odvětví práva.

Dle § 122 odst. 1 obč. zák. platí: "Lhůta určená podle dní počíná dnem, který následuje po události, jež je rozhodující pro její počátek." Dále § 122 odst. 3 obč. zák. stanoví: "Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den." Ze systematického výkladu obč. zák. přitom vyplývá, že uvedená ustanovení se vztahují na oba typy hmotněprávních civilních lhůt, tj. promlčecí a prekluzivní (promlčení je upraveno v hlavě osmé obč. zák., uvedené ustanovení je však obsaženo v hlavě deváté, zakotvující vymezení některých pojmů, nevztahuje se tudíž pouze na promlčení, nýbrž také na prekluzi).

Dle § 57 odst. 1 o. s. ř. platí: "Do běhu lhůty se nezapočítává den, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty; to neplatí, jde-li o lhůtu určenou podle hodin." Ustanovení § 57 odst. 2 o. s. ř. pak určuje následující: "Případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den."

Dle § 60 odst. 1 tr. ř. platí: "Do lhůty určené podle dní se nezapočítává den, kdy se stala událost určující počátek lhůty." Pro stanovení konce lhůty je v § 60 odst. 3 tr. ř. obsažena tato úprava: "Případně-li konec lhůty na den pracovního klidu nebo pracovního volna, pokládá se za poslední den lhůty nejbližší příští pracovní den."

Dle § 27 odst. 2 zákona č. 71/1967 Sb., správního řádu, platí: "do lhůty se nezapočítává den, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty", přičemž "případně-li konec lhůty na den pracovního klidu, je posledním dnem lhůty nejbližší příští pracovní den".

Skutečnost, že Ústava neobsahuje speciální ustanovení o počítání času je přirozená z hlediska komparativního i z hlediska věcného.

Bylo již zmíněno, že ústavy demokratických zemí pravidelně neobsahují speciální ustanovení o počítání času, takže v tomto směru Ústava České republiky není žádnou výjimkou.

Moderní demokratická psaná ústava je společenskou smlouvou, kterou se lid, představující ústavodárnou moc (pouvoir constituant), ustavuje v jedno politické (státní) těleso, zakotvuje vztah individua k celku a soustavu mocenských (státních) institucí. Dokument institucionalizující soustavu základních obecně akceptovaných hodnot a formující mechanismus a proces utváření legitimních mocenských rozhodnutí nemůže existovat mimo veřejností akceptovaného kontextu hodnot, spravedlnostních představ, jakož i představ o smyslu, účelu a způsobu fungování demokratických institucí. Jinými slovy nemůže fungovat mimo minimálního hodnotového a institucionálního konsenzu. Pro oblast práva z toho plyne závěr, že pramenem práva obecně, jakož i pramenem práva ústavního, a to i v systému psaného práva, jsou rovněž základní právní principy a zvyklosti.

Tuto tezi potvrzují nejen teoretické analýzy, ale především dějiny 20. století, spjaté s existencí totalitních států. Mechanické ztotožnění práva s právními texty se stalo vítaným nástrojem totalitní manipulace. Učinilo zejména z justice poslušný a nemyslicí nástroj prosazování totalitní moci.

Dalším naprosto neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace, vycházející pouze z jeho jazykového výkladu.

Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.). Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně nebo v důsledku nevdělanosti, smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcizení a absurdity.

Akceptace i dalších pramenů práva, kromě práva psaného (zejména obecných právních principů), evokuje otázku jejich poznatelnosti. Jinými slovy evokuje otázku, zda je jejich formulování věcí libovůle, nebo zda lze stanovit při jejich formulování do určité míry objektivizovatelné postupy.

Demokratický systém čelí možné libovůli při formulování "nepsaného práva" dvojitým způsobem. Nesdílí v našem prostředí tak hluboce zakořeněnou skepsi k možnosti činit odpovědná individuální rozhodnutí a předkládat je na základě přesvědčivé argumentace veřejnosti k posouzení. První garance vůči libovůli je tudíž kulturní a mravní kontext odpovědnosti. Tím druhým je soustava demokratických institucí, utvářející dělbu moci. Jinými slovy, tou první je garance autonomní, druhou garance heteronomní normotvorby.

Ke znakům vymezujícím společenství lidí patří vymezitelný okruh společně sdílených hodnot, jakož i představ o racionalitě (účelnosti) chování. Společenství, jež nedisponuje tímto znakem, lze udržovat pouze silou (mocí).

Typickým příkladem vymezitelnosti i nepsaných právních pravidel lidského chování je právo obyčejové. Pro vznik právního obyčeje je nutné obecné přesvědčení o potřebě dodržovat obecné pravidlo chování (*opinio necessitatis*) a dále jeho zachovávání po dlouhou dobu (*usus longaevus*, resp. *longa consuetudo*). Obě tato hlediska jsou definičními hledisky i pro vymezení obecného právního pravidla (hlediskem odlišujícím obecný princip a právní obyčej je zejména míra jejich obecnosti).

V systému psaného práva má přitom obecné právní pravidlo charakter samostatného pramene práva pouze *preater legem* (čili, pokud psané právo nestanoví jinak).

I v českém právu takto platí a je běžně aplikována řada obecných právních principů, které nejsou výslovně obsaženy v právních předpisech. Příkladem je právní princip, dle něhož neznalost práva neomlouvá, nebo princip nepřípustnosti retroaktivity, a to nejenom pro odvětví práva trestního. Jiným příkladem jsou výkladová pravidla a *contrario*, a *minore ad maius*, a *maiore ad minus*, *reductio ad absurdum* apod. Dalším, a to moderním ústavním nepsaným pravidlem, je řešení kolize základních práv a svobod principem proporcionality. Mezi tyto obecně uznávané právní principy bez jakékoli pochybnosti patří v oblasti práva ústavního pravidla počítání času, jak jsou v evropském právním myšlení srozumitelně a smysluplně vymezena od dob římských. Tato skutečnost ústavodárci, resp. zákonodárci, nijak nebrání, aby, pokud uzná za vhodné, vymezil počítání času výslovně odlišným způsobem. Příkladem tohoto postupu českého zákonodávce v odvětví práva ústavního je § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, dle něhož lhůta počíná již dnem rozhodným pro její plynutí, a nikoli dnem následujícím, jak je obvyklé. V této souvislosti nutno poukázat i na rozdílnost dikce čl. 50 odst. 1 Ústavy, kdy lhůta počíná "ode dne", který je pro její plynutí rozhodný, a § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, dle něhož lhůta "počíná dnem", který je pro její plynutí rozhodný.

Smyslem právního institutu lhůty je snížení entropie (neurčitosti) při uplatňování práv, resp. pravomocí, časové omezení stavu nejistoty v právních vztazích (což hraje zejména důležitou roli z hlediska dokazování v případech sporů), urychlení procesu rozhodování s cílem reálného dosažení zamýšlených cílů. Tyto důvody vedly k zavedení lhůt již před tisíci lety.

Na straně druhé, pokud je uplatnění určitého práva, resp. pravomoci, časově omezeno, je nezbytné zohlednit určité skutečnosti (překážky) na straně subjektu tohoto práva, či pravomoci, které, nikoli z jeho zavinění, výkonu těchto brání. Jinak řečeno, vytvořit konstrukci reálně umožňující právo, resp. pravomoc, v daném časovém limitu uplatnit. Za tím účelem právní myšlení, opět již v dobách římských, vytvořilo myšlenkové konstrukce, fikce stavění lhůty (plynutí času), resp. posunutí jejího ukončení.

Tato obecná právní pravidla (v daném případě právní fikce), jež jsou svojí povahou právní reakcí na praktické problémy, v evropské právní kultuře platí po tisíciletí. Jak již bylo zmíněno, je v dispozici ústavodárce, resp. zákonodárce, postupovat i jinak, v tomto případě však je povinen takový postup výslovně stanovit. Jelikož se tak v případě počítání lhůty dle § 50 odst. 1 Ústavy nestalo, nelze její počátek i ukončení interpretovat jinak, než v souladu s obecně platnými principy.

Ve prospěch uvedeného závěru svědčí i další důvod, resp. interpretační přístup, jež v této souvislosti považuje Ústavní soud za klíčový. V situaci, kdy mezi subjekty, aplikujícími Ústavu, dochází ke sporu o výklad určitého ustanovení, nutno tento řešit ve prospěch možnosti uplatnění ústavní pravomoci, již se dané ustanovení týká, čili z hlediska smyslu a účelu dotčeného ústavního institutu. Tímto v posuzované věci je dělba moci mezi ústavními orgány v zákonodárném procesu.

Ve stanoviscích k posuzované věci se objevuje i otázka právní povahy předmětné lhůty. Patnáctidenní lhůta dle čl. 50 odst. 1 Ústavy je lhůtou na doručení, nikoli lhůtou na "rozhodnutí", což ostatně prezident republiky ve svém návrhu na zrušení zákona č. 243/1997 Sb. ani netvrdí. Toto konstatování nic nemění na skutečnosti, že v předmětné věci, jelikož konec lhůty připadl na den pracovního klidu (sobotu 28. června 1997), byl jejím posledním dnem nejbližší příští pracovní den (tj. pondělí 30. června 1997).

Konečně neobstojí ani argument Poslanecké sněmovny, když deklaruje svoji připravenost, na požádání Kanceláře prezidenta republiky, převzít vrácený zákon i v den pracovního klidu. Pokud zákon o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, případně jiný právní předpis, neobsahuje ustanovení vymezující rozsah působení Poslanecké sněmovny i ve dnech pracovního klidu, je deklarování její připravenosti převzít, po předchozím avízu Kanceláře prezidenta republiky, vrácený zákon i v den pracovního klidu právně irelevantní.

Ze všech uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že prezident republiky zákon č. 243/1997 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, vrátil Poslanecké sněmovně k opětovnému projednání ve lhůtě, stanovené čl. 50 odst. 1 Ústavy. Tím, že uvedený zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů bez toho, že by o jeho přijetí Poslanecká sněmovna opětovně hlasovala, došlo postupem Poslanecké sněmovny k porušení čl. 50 odst. 2 Ústavy, pročež Ústavní soud zákon č. 243/1997 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, zrušil.

ODLIŠNÉ STANOVISKO JUDr. I. J. k odůvodnění nálezu:

S výrokem Ústavního soudu ve věci Pl. ÚS 33/97 obsaženém v nálezu ze dne 17.12. 1997 souhlasím. K jeho odůvodnění však podávám ve smyslu § 14 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, toto odlišné stanovisko.

Odůvodnění nálezu se zakládá především na argumentaci umožňující použití obecných právních principů pro počítání času také v právních vztazích, pro něž nejsou v právních předpisech obsažena žádná pravidla. Nález vychází z konstrukce, že mezi obecná právní pravidla patří také fikce stavění lhůty (údajně platná v evropské právní kultuře po tisíciletí). Podle mého názoru nelze právní fikce povyšovat na úroveň obecných právních pravidel. Obecným právním pravidlem je naopak skutečnost, že plynutí času je souvislé, což znamená počítání času den po dni, tak jak dny za sebou běží, bez jakéhokoliv rozlišování (podle římského práva *tempus continuum*). Výjimkou jsou situace, kdy se při počítání přihlíží pouze k některým dnům, zpravidla jenom k těm, kdy mohl být proveden určitý právní úkon (tzv. čas užitečný - *tempus utile*). S ohledem na okolnost, že jde o výjimku, musí být výslovně právním předpisem upravena. Historický vývoj těchto úprav, jakož i rozdílnost jejich obsahu *de lege lata* (viz i příslušnou část odůvodnění nálezu) dokládají, že z těchto výjimek nelze vytvořit obsahově určité obecné právní pravidlo. O tom svědčí i to, že počítání času je v jednotlivých předpisech vždy upraveno (občanský zákoník, občanský soudní řád, trestní řád, správní řád apod.) a nestačí pouhá odvolávka na obecná pravidla (zákonem výslovně neupravená) o počítání času. Z těchto důvodů je nezbytné počítat lhůtu pro uplatnění suspenzivního veta prezidenta republiky přímo z Ústavy a do lhůty započítávat všechny celé kalendářní dny.

Ustanovení čl. 50 odst. 1 Ústavy, vymezením podmínek suspenzivního veta, zakotvuje podíl prezidenta na moci zákonodárné a na zákonodárném procesu, v rámci dělby moci a úpravy vazeb mezi státními orgány. Podle důvodové zprávy jde o právo prezidenta rozhodnout o vrácení přijatého zákona, má-li k jeho obsahu jakékoliv připomínky. Samotná Ústava nikterak nespécifikuje postup prezidenta při rozhodování o vrácení zákona, ani při doručení vráceného zákona Parlamentu, resp. Poslanecké sněmovně. Z ústavního postavení prezidenta v tomto procesu však vyplývá, že účinky vrácení zákona nastávají již okamžikem rozhodnutí prezidenta, nikoliv až okamžikem doručení tohoto rozhodnutí Poslanecké sněmovně. Jde tedy o lhůtu na "rozhodnutí", nikoliv o lhůtu na doručení, jak konstatuje odůvodnění nálezu. Existuje-li více možností interpretace určitého ustanovení, je třeba použít takovou metodu výkladu, která je blíže cíli sledovanému v textu Ústavy. Smyslem lhůty pro vrácení zákona prezidentem je zajištění přiměřeného času pro případný prezidentův zásah do legislativního procesu, proto je ústavně konformním takový výklad čl. 50 Ústavy, který v legislativním procesu umožní prezidentovi reálnou participaci. Z tohoto důvodu by měla být na úrovni zákonodárce ve vztahu k prezidentovi vytvořena taková praxe posuzování předmětné lhůty z hlediska jejího běhu, která by nekopírovala doslovný pozitivistický výklad čl. 50 odst. 1 Ústavy, ale současně ani nebrala v úvahu odůvodnění nálezu ohledně počátku a konce této lhůty, navíc nepřipustně (dle mého stanoviska) opřený subsidiárně o procesní ustanovení běžných právních předpisů.

Vzhledem k výše uvedeným argumentům měl Ústavní soud návrhu prezidenta vyhovět, avšak zcela z jiných důvodů, než je v odůvodnění nálezu konstatováno.

2.2. Prozařování základních práv a svobod

Funkcí soudů a justice obecně je poskytovat ochranu právům jednotlivce (čl. 90 Ústavy České republiky), v materiálním právním státě pak ochranu i základním právům (čl. 4 Ústavy České republiky). Ne vždy jsou všechna základní práva přímo vykonatelná a působí vůči jednotlivci bezprostředně. V některých případech působí pouze zprostředkovaně skrze jednotlivé normy jednoduchého práva tak, že jednoduchým právem „prozařují“. Tak je tomu ve vztazích horizontálních, tedy ve vztazích, které nejsou založeny na nadřízenosti a podřízenosti, tj. ve vztazích, v nichž jsou si jejich účastníci rovni. Proto při výkladu či aplikaci jednoduchého práva na takové vztahy jsou soudy povinny toto prozařování pečlivě vážít a brát v potaz tak, aby současně dostály své povinnosti poskytovat ochranu jak právům v rovině jednoduchého práva, tak právům základním.

Legitimní očekávání jako základní právo nepůsobí horizontálně, tedy například mezi účastníky pracovněprávního vztahu, nýbrž ve vztahu ke státu - tj. soudu, který prozařuje normami jednoduchého práva (normami zákoníku práce), jejichž aplikací a interpretací jsou obecné soudy povinny poskytovat ochranu tomuto základnímu právu. Jestliže obecné soudy ve svých rozhodnutích při interpretaci zákoníku práce nezohlednily shora uvedené skutečnosti, zasáhly do základního práva podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

(Nález Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04)

Výrok

- I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 6. 12. 2002 sp. zn. 15 C 61/2002, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 9. 4. 2003 sp. zn. 11 Co 72/2003 a usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 1. 2004 sp. zn. 21 Cdo 1755/2003 bylo zasaženo do základního práva stěžovatele podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR.
- II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 6. 12. 2002 sp. zn. 15 C 61/2002, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. 4. 2003 sp. zn. 11 Co 72/2003 a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 1. 2004 sp. zn. 21 Cdo 1755/2003 se ruší.

Odůvodnění:

Čl. I

Včas a co do ostatních náležitostí řádně podanou ústavní stížností napadl stěžovatel v záhlaví uvedená rozhodnutí obecných soudů. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 byla zamítnuta žaloba stěžovatele proti obchodní společnosti I. R., a. s., (v řízení o ústavní stížnosti vedlejší účastnice) o zaplacení 314 458 Kč s příslušenstvím. Na základě odvolání stěžovatele byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze a o podaném dovolání, jehož přípustnost dovozoval stěžovatel z § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, bylo rozhodnuto tak, že je Nejvyšší soud odmítl jako nepřípustné, neboť neshledal ve věci po právní

stránce zásadní význam.

Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že podstatou sporu projednávaného před obecnými soudy byla otázka nároku na odměnu sjednanou s vedlejší účastnicí v dohodě ze dne 30. 9. 1999 označené jako „dodatek o cílových odměnách“. Žalovaná společnost, k níž byl stěžovatel v pracovním poměru, s ním uzavřela tuto dohodu, podle níž měla stěžovateli náležet odměna odvislá od plánovaného zisku z projektu, jehož realizaci v rámci pracovního poměru pro společnost I. R., a. s., stěžovatel zajišťoval. Společnost I. R., a. s., však stěžovateli sjednanou odměnu nevyplatila, přestože plánovaný zisk z předmětného projektu byl překročen, projekty byly reálně dokončeny a veškeré materiální předpoklady pro vyplacení odměny byly splněny.

Dle názoru obecných soudů však přesto nebyla žalovaná společnost povinna sjednanou odměnu stěžovateli vyplatit, neboť ze zmiňovaného „dodatku o cílových odměnách“ vyplývá, že ukončením projektu se rozumí až „rozhodnutí představenstva žalované o ukončení projektového řízení“. Takovéto rozhodnutí však představenstvo dodnes nepřijalo, přičemž z postoje vedlejší účastnice v průběhu řízení vyplynulo, že již ani přijmout nehodlá, a to přesto, že veškeré předpoklady pro jeho přijetí byly splněny.

Stěžovatel se naproti tomu domnívá, že nelze předmětnou dohodu vykládat tak, že by stěžovateli vznikl nárok na sjednanou odměnu pouze za podmínky ponechané zcela na vůli jedné ze smluvních stran. Účastníci dohody museli vzít podle stěžovatele za své (a stěžovatel to tak musel chápat a předpokládat, přičemž žalovaná společnost to tím dala najevo), že příslušné rozhodnutí má být a bude přijato, budou-li pro to splněny věcné předpoklady. Výše uvedený dvoustranný právní úkon tedy nemůže být vykládán tak, že sjednaná odměna, která měla stěžovatele mimo jiné motivovat k dosažení co možná nejvyššího zisku z předmětného projektu pro žalovanou, nemusí být stěžovateli ani při faktickém splnění všech rozhodných ukazatelů vyplacena, pokud představenstvo žalované společnosti bude nečinné a ryze formální rozhodnutí o ukončení projektového řízení neučiní.

Stěžovatel se proto domnívá, že rozhodnutími obecných soudů bylo zasaženo do jeho ústavně zaručených práv, zejména do práva na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny základních práv a svobod. Stěžovatel se rovněž domnívá, že se rozhodnutí obecných soudů dotýkají také zásady „pacta sunt servanda“, která vyplývá ze samotných principů právního státu. Vedlejší účastnice se zavázala vyplatit stěžovateli odměnu dle určitých ukazatelů, která měla motivovat stěžovatele k dosažení co nejlepších hospodářských výsledků, aby následně tuto odměnu stěžovateli upřela s poukazem na absenci svého vlastního rozhodnutí o ukončení projektového řízení, které i přes splnění všech věcných předpokladů její představenstvo dosud nepřijalo a přijmout již evidentně nehodlá.

S ohledem na to stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

K výzvě Ústavního soudu se k podané ústavní stížnosti vyjádřili účastníci řízení Obvodní soud pro Prahu 4, Městský soud v Praze a Nejvyšší soud.

Obvodní soud pro Prahu 4 Ústavnímu soudu sdělil, že považuje stížnost za nedůvodnou, a odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

Rovněž Městský soud v Praze odkázal na obsah odůvodnění napadeného rozhodnutí s tím, že

toto odůvodnění není možno doplňovat nebo blíže zdůvodňovat, neboť odůvodnění má zásadně obsahovat vše, co bylo podkladem rozhodnutí.

Nejvyšší soud ve vyjádření uvedl, že stěžovatel předeštlá vlastní hodnocení skutkových okolností případu a na tomto odlišném základě buduje odlišný právní názor na věc. Z toho, co bylo uvedeno, vyplývá, že tato problematika se týká hodnocení důkazů a výkladových otázek právních předpisů upravujících standardní práva účastníků občanského soudního řízení, které však nemají ústavněprávní přesah v podobě zásahu do ústavních práv a svobod. Nejvyšší soud rovněž uvedl, že napadené usnesení je co do svého obsahu konformní s požadavky vytyčenými nálezem pléna Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále jen „Sbírka rozhodnutí“), svazek 32, náleží č. 15; vyhlášen pod č. 153/2004 Sb.), neboť v odůvodnění rozhodnutí dovolací soud uvedl stručné důvody (včetně citace judikátu) pro odmítnutí dovolání. Stěžovatel se tedy dověděl důvod, proč dovolací soud dovolání jako nepřipustné odmítl.

Vedlejší účastnice řízení obchodní společnost I. R., a. s., se vyjádřila tak, že návrh stěžovatele je koncipován jako podání k soudu další, třetí instance. Pokud stěžovatel tvrdí, že rozhodnutími obecných soudů bylo zasaženo do jeho práva na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny základních práv a svobod, opominul znění druhé věty tohoto ustanovení, podle níž podrobnosti stanoví zákon. Takovým zákonem jsou zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce a zákon č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony, které se však na daný případ nevztahují. Na právo na spravedlivou odměnu za práci nelze podle vedlejší účastnice pohlížet samostatně, ale právě v souvislosti s tím, jak je podrobněji upraveno v příslušných zákonech.

Jestliže stěžovatel dále tvrdí, že se rozhodnutí obecných soudů negativně dotýkají zásady pacta sunt servanda a zásady rovnosti práv, a to proto, že vedlejší účastnice uvedla stěžovatele v omyl, když s ním uzavřela dodatek o cílových odměnách, jedná se podle vedlejší účastnice o otázku pracovněprávní, nikoliv ústavněprávní, tj. že omyl má být posuzován obecnými soudy, nikoliv Ústavním soudem. Sjednání dodatku je dvoustranným právním úkonem, přičemž rovnost subjektů je zachována při sjednání každé smlouvy v tom, že je jen na účastníku, který se necítí být v rovném postavení, aby se rovného postavení dovolal, případně aby smlouvu, která dle jeho názoru zasahuje do rovného postavení subjektů smlouvy, nepřijal.

Pokud jde o napadené usnesení Nejvyššího soudu, je si vedlejší účastnice vědoma toho, že Ústavní soud svým nálezem sp. zn. Pl. ÚS 1/03 zrušil ustanovení § 243c odst. 2 občanského soudního řádu. Usnesení však bylo vyneseno před tímto zrušením, a proto Nejvyšší soud rozhodoval v souladu s tehdy platným a účinným zákonem.

S ohledem na všechny tyto skutečnosti navrhla vedlejší účastnice aby Ústavní soud stížnost zcela zamítl, a pokud by shledal pochybení na straně Nejvyššího soudu v tom, že jeho rozhodnutí je nepřezkoumatelné, aby veden zásadou minimalizace zrušil jen toto usnesení a rozhodnutí nižších soudů ponechal v platnosti.

Čl. II

Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje všechny ostatní náležitosti vyžadované zákonem (§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č.

182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů), přistoupil k jejímu meritornímu projednávání, přičemž dospěl k závěru, že je důvodná, ovšem z jiných důvodů, než jak v ústavní stížnosti tvrdil stěžovatel.

Ústavní soud představuje soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)). Není proto součástí obecných soudů, jimž není ani instančně nadřazen. Úkolem Ústavního soudu je kontrola rozhodovací činnosti obecných soudů, ovšem pouze za situace, kdy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce.

Z konstantní judikatury Ústavního soudu vyplývá, za jakých podmínek lze uvažovat o tom, že nesprávná aplikace jednoduchého práva obecnými soudy měla za následek porušení základních práv a svobod (srov. náleze ve věci sp. zn. III. ÚS 224/98, Sbírka rozhodnutí, svazek 15, náleze č. 98). Základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě.

Funkcí soudů a justice obecně je poskytovat ochranu právům jednotlivce (čl. 90 Ústavy) v materiálním právním státě pak ochranu i základním právům (čl. 4 Ústavy). Ne vždy jsou všechna základní práva přímo vykonatelná a působí vůči jednotlivci bezprostředně. V některých případech působí pouze zprostředkovaně skrze jednotlivé normy jednoduchého práva tak, že jednoduchým právem „prozařují“. Tak je tomu ve vztazích horizontálních, tedy ve vztazích, které nejsou založeny na nadřízenosti a podřízenosti, tj. ve vztazích, v nichž jsou si jejich účastníci rovni. Proto při výkladu či aplikaci jednoduchého práva na takové vztahy jsou soudy povinny toto prozařování pečlivě vážit a brát v potaz tak, aby současně dostály své povinnosti poskytovat ochranu jak právům v rovině jednoduchého práva, tak právům základním.

Ústavní soud již judikoval, že je při svém rozhodování vázán návrhem obsaženým v ústavní stížnosti (petitem), nikoliv však jejím odůvodněním, resp. důvody, v nichž stěžovatel spatřuje zásah do svých ústavně zaručených základních práv a svobod.

Ústavní soud především zkoumal, zda napadená rozhodnutí nezasahují do základního práva stěžovatele garantovaného čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, a to konkrétně do práva na ochranu majetku se zřetelem na legitimní očekávání toho, že jeho majetkový nárok nebude opomenut. Takové legitimní očekávání je totiž podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (srov. např. rozhodnutí ve věcech Beyeler proti Itálii, 1996, Zwierzynski proti Polsku, 1996, Broniowski proti Polsku, 2002, aj.) stejně jako Ústavního soudu (např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/02, Sbírka rozhodnutí, svazek 32, náleze č. 35, vyhlášen pod č. 278/2004 Sb.; sp. zn. IV. ÚS 525/02, Sbírka rozhodnutí, svazek 31, náleze č. 131) integrální součástí ochrany majetkových práv.

Pojem „majetek“ obsažený v první části čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod má totiž autonomní rozsah, který není omezen na vlastnictví hmotného jmění a nezávisí na formální kvalifikaci vnitrostátního práva (viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Broniowski proti Polsku, 2002). Může zahrnovat jak „existující majetek“, tak majetkové hodnoty včetně pohledávek, na jejichž základě stěžovatel může tvrdit, že na jejich splnění má přinejmenším „legitimní očekávání“ (esperance légitime/legitimate expectation).

Ochrana legitimního očekávání jakožto integrální součásti základního práva podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, jež má ústavněprávní dimenzi, má reflexi v jednotlivých normách jednoduchého práva, v daném případě v normách pracovněprávních (zákaz zneužívání výkonu práv a zákaz jednání v rozporu s dobrými mravy podle § 7 odst. 2 zákoníku práce, ochrana účastníka pracovněprávního vztahu při sjednávání podmíněného úkonu podle § 241 odst. 2 zákoníku práce aj.).

Legitimní očekávání tedy nepůsobí bezprostředně mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí (tedy mezi subjekty soukromého práva), nýbrž je to ústavně garantované základní právo, které působí ve vztahu stěžovatele vůči státní moci, tj. soudu, jež zavazuje povinnost poskytovat ochranu takovému legitimnímu očekávání, a to cestou interpretace a aplikace příslušných norem jednoduchého práva.

Čl. III

Jak Ústavní soud zjistil z napadených rozhodnutí obecných soudů a ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 15 C 61/2002, který si k projednání ústavní stížnosti vyžádal, uzavřel stěžovatel s vedlejší účastnicí smlouvu, podle níž za splnění určitých podmínek (dokončení projektů) obdrží dodatečnou odměnu odvozenou od zisku, kterého vedlejší účastnice realizací těchto projektů dosáhla. Podle poznámky pod čarou (interpretativního ustanovení smlouvy) se za ukončení projektu považuje rozhodnutí představenstva o ukončení projektového řízení.

S ohledem na takové znění smlouvy pak obecné soudy dovodily, že stěžovatel nemá na dohodnuté peněžité plnění nárok, neboť představenstvo vedlejší účastnice o ukončení projektů nerozhodlo, a není tudíž naplněna sjednaná smluvní podmínka (ukončení projektu).

K tomuto závěru dospěly obecné soudy i přesto, že v průběhu řízení byla provedena řada důkazů (na něž se v odůvodnění napadených rozhodnutí mimo jiné odkazuje) svědčících o tom, že projekty byly reálně ukončeny a že vedlejší účastnice z nich měla zisk. Jinými slovy, že materiální podmínky vzniku stěžovatelova nároku byly naplněny, představenstvo vedlejší účastnice však tuto skutečnost formálně nedeklarovalo svým rozhodnutím.

V daném případě tedy stěžovatel uzavřel s vedlejší účastnicí smlouvu, podle níž měl stěžovateli vzniknout nárok na vyplacení sjednaného plnění, který byl vázán na suspenzivní podmínku ukončení příslušných projektů. Podle interpretační klauzule smlouvy se za ukončení projektů považuje rozhodnutí statutárního orgánu vedlejší účastnice o ukončení „projektového řízení“.

Pokud reálné předpoklady pro vznik nároku byly naplněny, je podle Ústavního soudu třeba posuzovat rozhodnutí představenstva vedlejší účastnice jen jako formální stvrzení těchto předpokladů, nikoliv jako reálný předpoklad sám. Pokud vedlejší účastnice o těchto skutečnostech dosud, a zdá se svévolně, nerozhodla, nelze vznik nároku na takové rozhodnutí vázat, a to právě s ohledem na to, že takový postoj vedlejší účastnice lze považovat za zneužití výkonu práva a postavení v pracovněprávním vztahu. Na takové jednání pak podle Ústavního soudu dopadá rovněž ustanovení § 241 odst. 2 zákoníku práce, podle něhož je třeba považovat právní úkon za nepodmíněný, jestliže jeho účastník, jemuž je nesplnění podmínky na prospěch, její splnění záměrně zmaří (v daném případě formálně nestvrdí naplnění materiálních předpokladů vzniku nároku stěžovatele). Pokud se vedlejší účastnice k poskytnutí plnění za sjednaných podmínek zavázala a ze

strany stěžovatele bylo sjednané plnění poskytnuto a vedlejší účastnice z něj měla majetkový prospěch, nelze její nynější omisivní postoj vykládat k tíži stěžovatele. Takový výklad totiž rovněž porušuje právní princip „pacta sunt servanda“, který je obecným právním principem a který v rovině ústavněprávní tvoří nepominutelný atribut materiálního právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy).

Ústavní soud s ohledem na to dospěl k závěru, že soudy přijatým výkladem jednoduchého práva nedostály povinnosti poskytnout ochranu základnímu právu stěžovatele v podobě legitimního očekávání k nabytí plnění, které od vedlejší účastnice požadoval na základě předmětného dodatku o cílových odměnách. Stěžovatelovo legitimní očekávání jako základní právo nepůsobí horizontálně, tedy v daném případě mezi účastníky pracovněprávního vztahu, nýbrž ve vztahu ke státu - tj. soudu, když prozařuje normami jednoduchého práva (v daném případě normami zákoníku práce), jejich aplikací a interpretací jsou obecné soudy povinny poskytovat ochranu tomuto základnímu právu. Jestliže obecné soudy ve svých rozhodnutích při interpretaci zákoníku práce nezohlednily shora uvedené skutečnosti, zasáhly do základního práva stěžovatele podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Pokud jde o námitku stěžovatele týkající se absence odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu, Ústavní soud konstatuje, že se touto námitkou již nezabýval, neboť shledal neústavnost napadených rozhodnutí v samotném meritu (neposkytnutí ochrany legitimnímu očekávání při uplatňování nároku na poskytnutí plnění). Z toho důvodu Ústavnímu soudu nezbylo, než zrušit všechna stěžovatelem napadená rozhodnutí včetně rozhodnutí dovolacího soudu. Po kasačním nálezu Ústavního soudu, jímž se ruší rozsudky nalézacího a odvolacího soudu, vzniká zcela nová procesní situace, s níž se bude muset Nejvyšší soud eventuálně znovu vypořádat v případě, že některý z účastníků by po novém rozhodnutí nalézacího, resp. odvolacího soudu toto rozhodnutí opětovně napadl dovoláním.

Ústavní soud již k tomu v minulosti uvedl, že podle čl. 4 Ústavy je úkolem všech soudů poskytovat ochranu základním právům. Obecné soudy by proto měly vždy vážit, pokud jim zákon uděluje možnost připuštění určitého procesního prostředku, zda v konkrétním případě otázku a potřebu „ochrany“ objektivního práva (sjednocování právních názorů obecných soudů) lze pojímat zcela odtrženě od ochrany subjektivních základních práv jednotlivce (srov. nález Ústavního soudu ze dne 23. 6. 2004 sp. zn. I. ÚS 555/03, Sbírka rozhodnutí, svazek 33, nález č. 83).

Ústavní soud z výše uvedených důvodů pro porušení čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vyhověl a napadená rozhodnutí obecných soudů podle § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

2.3. Kolize základních práv a svobod

1. Při dodržení jednorozhodnutí lhůty, vyžadované ustanovením § 75 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., podmínkou druhou pro přijetí ústavní stížnosti, která nesplňuje předpoklady přípustnosti podle odstavce 1. citovaného ustanovení, je skutečnost, že svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele. Tuto skutečnost nutno spatřovat v požadavku obecného dosahu rozhodnutí v dané věci, přičemž sama obecnost dosahu není podmínkou dostatečnou. V zákonné skutkové podstatě, obsažené v ustanovení § 75 odst. 2

písm. a) zákona o Ústavním soudu je zakotven i znak podstatného přesahování svým významem vlastních zájmů stěžovatele. Posouzení jeho naplnění závisí na akcentu, jež Ústavní soud klade na obecné důsledky rozhodnutí o dotčeném základním právu či svobodě.

2. Ústavní úprava postavení jedince ve společnosti obsahuje ochranu individuálních práv a svobod, jakož i ochranu veřejných statků. Rozdíl mezi nimi spočívá v jejich distributivnosti. Pro veřejné statky je typické, že prospěch z nich je nedělitelný a lidé nemohou být vyloučeni z jeho požívání. Příklady veřejných statků jsou národní bezpečnost, veřejný pořádek, zdravé životní prostředí. Veřejným statkem se tudíž určitý aspekt lidské existence stává za podmínky, kdy není možno jej pojmově, věcně i právně rozložit na části a tyto přiřadit jednotlivcům jako podíly. Pro základní práva a svobody je, na rozdíl od veřejných statků, typická jejich distributivnost. Aspekty lidské existence, jakými jsou např. osobní svoboda, svoboda projevu, účast v politickém dění a s tím spjaté volební právo, právo zastávat veřejné funkce, právo sdružovat se v politických stranách atd., lze pojmově, věcně i právně členit na části a tyto přiřadit jednotlivcům. V případě kolize je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné, resp. určitý veřejný statek. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody nebo veřejného statku.

3. Omezení vlastnického práva podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 273/1994 Sb., a § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. není spjato se stavem nouze a jím zamýšlený účel zabezpečení veřejného zájmu nelze posuzovat jako naléhavý. Tento účel dále není shodný s účely vyvlastnění. Z uvedených důvodů nelze omezení vlastnického práva podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 273/1994 Sb., a § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. posuzovat z pohledu čl. 11 odst. 4 Listiny (a tudíž v něm obsažených podmínek) a nutno je kvalifikovat z hledisek přípustnosti omezení základního práva, resp. svobody, v případě jeho, resp. její, kolize s jiným základním právem, resp. svobodou, nebo s veřejným statkem.

(Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 15/96)

Plénium Ústavního soudu České republiky rozhodlo dne 9. října 1996 ve věci návrhu na zrušení ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 273/1994 Sb., a ustanovení § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb., podaného podle § 74 zákona č. 182/1993 Sb. návrhovatelem městem K. spolu s ústavní stížností proti rozhodnutí Ministerstva obrany České republiky ze dne 15. 11. 1995, čj. 316/4-60/Kr, kterým byla zamítnuta žádost o udělení souhlasu s prodejem bytů ozbrojených složek v domech ve vlastnictví města K., t a k t o :

1. Dnem 1. listopadu 1997 se z r u š u j e ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 273/1994 Sb.

2. Návrh na zrušení ustanovení § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. se o d m í t á .

O d ů v o d n ě n í:

I.

Navrhovatel podal ústavní stížnost proti rozhodnutí Ministerstva obrany České republiky ze dne 15. 11. 1995, čj. 316/4-60/Kr, kterým byla zamítnuta žádost o udělení souhlasu s prodejem bytů ozbrojených složek v domech ve vlastnictví města K. V odmítnutí souhlasu Ministerstvem obrany (§ 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb.) spatřuje jednak porušení ústavního práva na samosprávu podle čl. 8 a čl. 104 Ústavy České republiky a jednak práva vlastnického, garantovaného čl. 11 Listiny základních práv a svobod . Požádal zároveň Ústavní soud, aby neodmítl ústavní stížnost z důvodu nevyčerpání všech procesních prostředků, jež zákon k ochraně práva poskytuje, a to ve smyslu § 75 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. Uvedený návrh stěžovatel zdůvodňuje tím, že tato stížnost se svým obsahem a návrhem na zrušení ustanovení citovaných zákonů dotýká práv všech obcí v České republice, jež jsou vlastníky domů s byty ozbrojených složek, v důsledku čehož svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele.

Ústavní soud dne 21. února 1996 vyzval navrhovatele k doplnění ústavní stížnosti ve smyslu naplnění podmínek, vyžadovaných ustanovením § 75 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. V příloze svého podání ze dne 22. března 1996 město K. předložilo Ústavnímu soudu přípis náčelníka Vojenské ubytovací a stavební správy Brno, čj. 55911, ze dne 23. ledna 1995, adresovaný Městskému úřadu v K., ve kterém se sděluje, že Ministerstvem obrany bylo přijato opatření, omezující vydání souhlasu k uzavření smlouvy o převodu vlastnictví k bytům ozbrojených složek, s výjimkou posádek, které se ruší a byty jsou uvolňovány ve prospěch civilního sektoru. K uvedenému podání ze dne 22. března 1996 stěžovatel dále přikládá vyjádření města V. ze dne 19. března 1996, podepsané starostou, a vyjádření města P. ze dne 21. března 1996, podepsané starostou. Vyjádření obou měst, vlastnicích rovněž domy s byty ozbrojených složek, poukazují na zásadní význam vyřešení možnosti dispozice s těmito byty v další správě bytového fondu obce. K doplnění ústavní stížnosti je konečně přiloženo i sdělení zástupkyně starosty města H., ze dne 20. března 1996, ve kterém je obsažen názor, podle něhož kvalifikace bytů podle § 8 zákona č. 102/1992 Sb. umožňuje jejich privatizaci bez souhlasu Ministerstva obrany (citované ustanovení upravuje právní režim bytů, jež mají charakter služebních bytů přechodně).

Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal podle § 42 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb. i vyjádření ministra obrany České republiky.

Ministr obrany České republiky ve svém vyjádření ze dne 26. března 1996 v první řadě zaujal odmítavé stanovisko k možnosti interpretovat souhlas nebo nesouhlas s prodejem či pronájmem bytů ozbrojených složek podle zákona č. 102/1992 Sb. , resp. zákona č. 72/1994 Sb. , ve smyslu zásahu orgánu veřejné moci. V uvedeném konání spatřuje dispozitivní chování adresáta právní normy, předvídané zákonem, přičemž poukazuje na čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod , podle něhož vlastnictví zavazuje, jakož i na § 128 o. z. , upravující podmínky zásahů do vlastnického práva. Souhlas s převodem, resp. s pronájmem, bytu ozbrojených složek se ve vyjádření považuje za zákonem stanovené omezení vlastnického práva ve veřejném zájmu (jímž je zabezpečení obrany státu), přičemž je upozorňováno na skutečnost, že se tak neděje za náhradu. V souvislosti s naplněním podmínek, obsažených v § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. tudíž ministr obrany dochází ke stanovisku negativnímu, tj. ke stanovisku, podle něhož podmínky uvedeného ustanovení v dané věci splněny nejsou. Dále poukazuje na skutečnost, že v případě úspěšnosti návrhu na zrušení ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , a ustanovení § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. bez odpovídající kompenzace právní a ekonomické mízí z právní úpravy možnost zajistit vojákům z povolání (a občanským zaměstnancům) odpovídající bytový standard (přičemž vůči vojákům z povolání jde o povinnost vojenské správy, upravenou v §

28 odst. 3 zákona č. 76/1959 Sb. , ve znění pozdějších předpisů). Ve stanovisku ministra obrany je odmítána argumentace navrhovatele, spatřující v nesouhlasu s převodem bytů ozbrojených složek omezení práva na samosprávu obcí podle čl. 100 , 101 a 104 Ústavy České republiky, a je akceptováno pouze nahlížení na poskytování souhlasu s převodem bytů ozbrojených složek ve smyslu omezení vlastnického práva. Ministr obrany na výslovný dotaz Ústavního soudu ve svém vyjádření uvádí, že podobné žádosti obcí a měst o povolení privatizace služebního bytového fondu nebyly na Ministerstvo obrany České republiky předloženy.

II.

Ústavní stížnost města K. byla podána s odkazem na § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. , přičemž v jejím odůvodnění je namítáno kromě jiného i porušení práva územního samosprávného celku na samosprávu. Z hlediska obsahu ústavní stížnosti lze tudíž dovodit, že byla podána i s poukazem na § 72 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb.

Podmínkou ústavní stížnosti, uplatněné podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. , je zásah orgánu veřejné moci, porušující základní právo nebo svobodu. Otázkou je, zdali souhlas nebo nesouhlas příslušného orgánu ozbrojených složek nebo příslušného ministerstva s převodem vlastnictví bytu ozbrojených složek podle § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění pozdějších předpisů, lze považovat za zásah orgánu veřejné moci podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb.

Zásah orgánu veřejné moci podle citovaného ustanovení zákona o Ústavním soudu může mít podobu rozhodnutí, opatření nebo jiného zásahu orgánu veřejné moci. Ministerstvo obrany je orgánem státní správy (čl. 79 Ústavy České republiky , § 16 zákona č. 2/1969 Sb. , ve znění pozdějších předpisů), a jako takové orgánem veřejné moci (usnesení Ústavního soudu ČSFR, sp. zn. I. ÚS 191/92, publikované pod č. 3 Sbírkou usnesení a nálezů, 1992). Podle § 244 odst. 3 o. s. ř. se rozhodnutími správních orgánů rozumí rozhodnutí, vydaná jimi ve správním řízení, jakož i další rozhodnutí, která zakládají, mění nebo ruší oprávnění a povinnosti fyzických nebo právnických osob. Doktrinární výklad uvedeného ustanovení o. s. ř. v této souvislosti zdůrazňuje, že "není důležité, jak je akt správního orgánu označen (rozhodnutí, jmenování, udělení, opatření, dohoda, usnesení, výměr, rozkaz, zřízení, výnos, potvrzení, oběžník, upozornění, výzva, příkaz, výpověď, oznámení, souhlas, stvrzenka, výmaz a jiné). Podstatné je, zda správní úřad takovým aktem autoritativním a právní moci schopným způsobem zasáhl do právní sféry fyzické nebo právnické osoby. Vždy je rozhodující věcný obsah aktu a nikoli jeho formální označení." (J. Bureš, L. Drápal, M. Mazanec, Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání, Praha 1996, s. 661)

V předmětné věci došlo vyjádřením nesouhlasu Ministerstva obrany ze dne 15. 11. 1995, čj. 316/4-60/Kr, kterým byla podle § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění pozdějších předpisů, zamítnuta žádost o udělení souhlasu s prodejem bytů ozbrojených složek v domech ve vlastnictví města K., k vydání aktu správního orgánu, jímž bylo autoritativním a právní moci schopným způsobem omezeno vlastnické právo města K. Z hlediska svého předmětu tudíž ústavní stížnost splňuje podmínku, vyžadovanou čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. , protože směřuje proti pravomocnému rozhodnutí správního orgánu.

Podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřijatelná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje. Za takové v předmětné věci nutno považovat rozklad podle § 61 zákona č. 71/1967 Sb. , o správním

řízení, a až následně (§ 247 odst. 2 o. s. ř) žalobu proti rozhodnutí správního orgánu podle § 247 a násl. o. s. ř.

Stěžovatel však ústavní stížnost opírá o § 75 odst. 2 písm.a) zákona č. 182/1993 Sb.

Rozhodnutí ministerstva obrany ze dne 15. 11. 1995, čj. 316/4-60/Kr, kterým byla podle § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění pozdějších předpisů, zamítnuta žádost o udělení souhlasu s prodejem bytů ozbrojených složek v domech ve vlastnictví města K., bylo doručeno dne 21. listopadu 1995, přičemž nabylo právní moci marným uplynutím 15 denní lhůty pro podání rozkladu. Ústavní stížnost byla Ústavnímu soudu podána osobně dne 16. ledna 1996.

Při dodržení jednoroční lhůty, vyžadované ustanovením § 75 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb. , podmínkou druhou pro přijetí ústavní stížnosti, která nesplňuje předpoklady přípustnosti podle odstavce 1. citovaného ustanovení, je skutečnost, že svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele. Tuto skutečnost nutno spatřovat v požadavku obecného dosahu rozhodnutí v dané věci, přičemž sama obecnost dosahu není podmínkou dostatečnou. V zákonné skutkové podstatě, obsažené v ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu je zakotven i znak podstatného přesahování svým významem vlastních zájmů stěžovatele. Posouzení jeho naplnění závisí na akcentu, jež Ústavní soud klade na obecné důsledky rozhodnutí o dotčeném základním právu či svobodě.

V posuzovaném případě dospěl Ústavní soud k závěru o naplnění uvedených znaků ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb.

Obecnost dosahu posuzovaného případu vyplývá jednak z návrhu na zrušení ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , a ustanovení § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. , a jednak z příloh doplnění ústavní stížnosti ze dne 22. března 1996. Vzhledem k vydání přípisu náčelníka Vojenské ubytovací a stavební správy Brno, čj.55911, ze dne 23. ledna 1995, ve kterém je sdělováno, že Ministerstvem obrany bylo přijato opatření, omezující vydání souhlasu k uzavření smlouvy o převodu vlastnictví k bytům ozbrojených složek, s výjimkou posádek, které se ruší a byty jsou uvolňovány ve prospěch civilního sektoru, neodůvodňuje konstatování ministra obrany ve vyjádření ze dne 26. března 1996, že žádosti obcí a měst o povolení privatizace služebního bytového fondu nebyly na Ministerstvo obrany České republiky předloženy, závěr opačný. Konečně podstatnost přesahování ústavní stížnosti svým významem zájmů stěžovatele spatřuje Ústavní soud ČR v důležitosti stanovení hranic ústavně přípustného omezení vlastnického práva v demokratickém právním státě, založeném na úctě k právům a svobodám člověka a občana, a tím v oblasti ekonomické na principu tržního hospodářství.

Vzhledem k uvedeným závěrům, k nimž Ústavní soud při posuzování předmětné ústavní stížnosti dospěl, jakož i s ohledem na skutečnost, že spolu s ústavní stížností byl návrhovatelem podán, v souladu s § 74 zákona č. 182/1993 Sb. , i návrh na zrušení ustanovení právního předpisu, Ústavní soud podle § 78 odst. 1 citovaného zákona usnesením ze dne 24. dubna 1996 řízení o ústavní stížnosti přerušil.

III.

Podle § 42 odst. 3 a § 69 zákona č. 182/1993 Sb. zaslal Ústavní soud České republiky předmětný návrh Poslanecké sněmovně. Ve svém vyjádření ze dne 4. června 1996 (Ústavnímu soudu

doručeném dne 10. června 1996) předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky potvrdil, a to v souladu s požadavky, obsaženými v ustanovení § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb. , že oba napadené zákony byly schváleny potřebnou většinou poslanců České národní rady, resp. Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (zákon č. 102/1992 Sb. dne 5. března 1992, zákon č. 72/1994 Sb. dne 1. května 1994), byly podepsány příslušnými ústavními činiteli a řádně vyhlášeny. Ve vyjádření předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky je obsaženo stanovisko, že zákonodárny sbor při přijímání napadených zákonů jednal v přesvědčení o jejich souladu s Ústavou a právním řádem. Dále se v něm uvádí, že zmíněnými zákony nedošlo k neoprávněnému zásahu do vlastnického práva již proto, že podmínku písemného doporučení orgánů ozbrojených složek a příslušných ministerstev k uzavření smlouvy o nájmu a podmínku předchozího souhlasu příslušných orgánů ozbrojených složek nebo příslušných ministerstev k uzavření smlouvy o převodu vlastnictví stanovil zákon, což je ve vyjádření považováno za stojící v souladu s ústavou a právním řádem.

IV.

Návrhem napadená ustanovení obou zákonů zakotvují omezení vlastnického práva k bytům ozbrojených složek za účelem zabezpečení bytových potřeb osob, působících v rezortech, garantujících obranu státu a ochranu veřejného pořádku. Tak podle § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , smlouvu o převodu vlastnictví bytu ozbrojených složek lze uzavřít jen s předchozím souhlasem příslušných orgánů ozbrojených složek nebo příslušných ministerstev. Dle ustanovení § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. , kterým se upravují některé otázky související s vydáním zákona č. 509/1991 Sb. , kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník , smlouvu o nájmu bytu ozbrojených složek lze uzavřít jen na základě písemného doporučení orgánů ozbrojených složek a ministerstev, uvedených v odstavci 1 písm. c) a v § 8 tohoto zákona .

Jak bylo již uvedeno, návrh na zrušení ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , a § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. , se opírá o námitku porušení ústavního práva na samosprávu podle čl. 8 a čl. 104 Ústavy České republiky a práva vlastnického, garantovaného čl. 11 Listiny základních práv a svobod .

Protože podle čl. 11 odst. 1 Listiny má vlastnické právo všech vlastníků stejný zákonný obsah a ochranu, v kontextu s napadenými zákonnými ustanoveními byla argumentace návrhovatele ohledně dotčení práva na samosprávu podle čl. 8 a čl. 104 Ústavy České republiky shledána Ústavním soudem za irelevantní.

Ústavní rámec možného omezení vlastnického práva je obsažen v ustanovení čl. 11 odst. 3 až 5 Listiny základních práv a svobod. Omezení dispozičního oprávnění vlastníka uvedenými zákonnými ustanoveními nelze podřadit pod odstavce 3 a 5 citovaného ustanovení Listiny , jelikož se nejedná o úpravu daní a poplatků a ani o ochranu zákonem chráněných obecných zájmů před zneužitím vlastnického práva. Ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , a § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. je tudíž nutno posuzovat s ohledem na čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod .

K omezení základního práva nebo svobody v demokratickém právním státě může dojít ve dvou případech (viz nálezy Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 4/94).

Ústavní úprava základního práva či svobody v některých případech výslovně zmocňuje zákonodárce, aby za určitých podmínek, resp. z hlediska ústavně vymezených cílů, zákonem základní právo či svobodu omezil (např. čl. 12 odst. 3, čl. 14 odst. 3, čl. 16 odst. 4, čl. 17 odst. 4, čl. 19 odst. 2, čl. 20 odst. 3 Listiny), nebo stanovil jeho obsah (čl. 41 odst. 1 Listiny). Ústavní prostor tohoto postupu zákonodárce je přitom určen požadavkem šetření podstaty a smyslu omezovaného nebo vymezovaného základního práva resp. svobody (čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod).

K omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize nebo v případě kolize s jinou ústavně chráněnou hodnotou, jež nemá povahu základního práva a svobody (veřejný statek).

Ústavní úprava postavení jedince ve společnosti obsahuje ochranu individuálních práv a svobod, jakož i ochranu veřejných statků. Rozdíl mezi nimi spočívá v jejich distributivnosti. Pro veřejné statky je typické, že prospěch z nich je nedělitelný a lidé nemohou být vyloučeni z jeho požívání. Příklady veřejných statků jsou národní bezpečnost, veřejný pořádek, zdravé životní prostředí. Veřejným statkem se tudíž určitý aspekt lidské existence stává za podmínky, kdy není možno jej pojmově, věcně i právně rozložit na části a tyto přiřadit jednotlivcům jako podíly. (K pojmu veřejné statky v ekonomické literatuře viz např. P.A.Samuelson - W. Nordhaus, *Ekonomie*, Praha 1991, s. 770-771, 982; v literatuře právníké např. J. Raz, *Right-Based Moralities*, in: *Theories of Rights*, (Ed. J. Waldron), Oxford 1984, s. 187; R. Alexy, *Recht, Vernunft, Diskurs. Studien zur Rechtsphilosophie*, Frankfurt a. M. 1995, s. 239 a násl.)

Pro základní práva a svobody je, na rozdíl od veřejných statků, typická jejich distributivnost. Aspekty lidské existence, jakými jsou např. osobní svoboda, svoboda projevu, účast v politickém dění a s tím spjaté volební právo, právo zastávat veřejné funkce, právo sdružovat se v politických stranách atd., lze pojmově, věcně i právně členit na části a tyto přiřadit jednotlivcům.

V případě kolize je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné, resp. určitý veřejný statek. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody nebo veřejného statku.

Vzájemné zvažování v kolizi stojících základních práv a svobod nebo veřejných statků spočívá v následujících kriteriích:

Prvním je kriterium vhodnosti, tj. posuzování toho, zdali institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout sledovaný cíl (ochranu jiného základního práva nebo veřejného statku). Druhým kriteriem vzájemného zvažování základních práv a svobod je kriterium potřebnosti, spočívající v porovnávání legislativního prostředku, omezujícího základní právo resp. svobodu, s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod, resp. dotýkajícími se jich v menší intenzitě.

Třetím kriteriem je porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv nebo veřejných statků. Tato základní práva, resp. veřejné statky, jsou prima facie rovnocenná. Porovnávání závažnosti v kolizi stojících základních práv, resp. veřejných statků (po splnění podmínky vhodnosti a potřebnosti), spočívá ve zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových argumentů. Empirickým argumentem lze chápat faktickou závažnost jevu, jenž je spojen s ochranou

určitého základního práva. Systémový argument znamená zvažování smyslu a zařazení dotčeného základního práva či svobody v systému základních práv a svobod. Kontextovým argumentem lze rozumět další negativní dopady omezení jednoho základního práva v důsledku upřednostnění jiného. Hodnotový argument představuje zvažování pozitiv v kolizi stojících základních práv vzhledem k akceptované hierarchii hodnot.

Součástí porovnávání závažnosti v kolizi stojících základních práv je rovněž zvažování využití právních institutů, minimalizujících argumenty podložený zásah do jednoho z nich.

V případě závěru o opodstatněnosti priority jednoho před druhým ze dvou v kolizi stojících základních práv, resp. veřejných statků, je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do jednoho z nich. Tento závěr lze odvodit i z ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, a sice v tom smyslu, že základních práv a svobod musí být šetřeno nejenom při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod, nýbrž analogicky rovněž v případě jejich omezení v důsledku jejich vzájemné kolize.

Při posuzování návrhu na kontrolu norem nutno v první řadě zodpovědět otázku, zdali omezení vlastnického práva podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 273/1994 Sb., a § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. spadá pod nucené omezení, k němuž zákonodárce zmocňuje ústavní úprava v čl. 11 odst. 4 Listiny (a tudíž musí splňovat v něm obsažené podmínky), nebo je nutno jej hodnotit jako omezení na základě kolize s jiným ústavou chráněným veřejným statkem (obranou státu a ochranou veřejného pořádku).

Nucené omezení vlastnického práva, jež musí splňovat podmínky čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, je dvojího druhu:

Prvním je povinnost strpět použití vlastněné věci ve stavu nouze nebo v naléhavém veřejném zájmu, a to na nezbytnou dobu v nezbytné míře, nelze-li dosáhnout účelu omezení vlastnického práva jinak. (Zákonná úprava této první alternativy nuceného omezení vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny je obsažena v § 128 odst. 1 obč. zák.)

Druhou z možností nuceného omezení vlastnického práva dle čl. 11 odst. 4 Listiny je takové jeho omezení, jehož účel je totožný s účely vyvlastnění. (Zákonná úprava této alternativy nuceného omezení vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny je obsažena v § 128 odst. 2 obč. zák. a v § 109 odst. 1 a v § 110 odst. 3 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu /stavební zákon/, ve znění pozdějších předpisů. Podle cit. ustanovení stavebního zákona: "cílem vyvlastnění je dosáhnout přechodu, popřípadě omezení vlastnického práva k pozemkům a stavbám, nebo zřízení, zrušení, popřípadě omezení práva věcného břemene k pozemkům a stavbám", přičemž "je-li možno dosáhnout účelu vyvlastnění pouze omezením práva, nelze právo odejmout v plném rozsahu".)

Omezení vlastnického práva podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 273/1994 Sb., a § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. není spjato se stavem nouze a jím zamýšlený účel zabezpečení veřejného zájmu nelze posuzovat jako naléhavý. Tento účel dále není shodný s účely vyvlastnění. Z uvedených důvodů nelze omezení vlastnického práva podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 273/1994 Sb., a § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. posuzovat z pohledu čl. 11 odst. 4 Listiny (a tudíž v něm obsažených podmínek) a nutno je kvalifikovat z hledisek přípustnosti omezení základního práva, resp. svobody, v případě

jeho, resp. její, kolize s jiným základním právem, resp. svobodou, nebo s veřejným statkem.

Kriterium vhodnosti, tj. posouzení toho, zdali institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout sledovaný cíl (zabezpečení bytových potřeb osob působících v rezortech, garantujících obranu státu a ochranu veřejného pořádku), ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , a § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. splňuje.

Kriterium potřebnosti, spočívající v porovnávání legislativního prostředku, omezujícího základní právo, resp. svobodu, s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod, resp. dotýkajícími se jich v menší intenzitě, napadená ustanovení nesplňují. Zabezpečení bytových potřeb osob, působících v rezortech, garantujících obranu státu a ochranu veřejného pořádku, lze dosáhnout i jinými postupy, než postupem podle § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , nebo podle § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. (např. institutem věcného břemene, adaptací vhodných nemovitostí ve státním vlastnictví, koupí bytů do státního vlastnictví nebo výstavbou bytů pro účely bydlení příslušníků ozbrojených složek, atd.).

Jelikož ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , nesplňuje podmínky omezení základního práva, resp. svobody, v důsledku jeho kolize s jiným základním právem, resp. svobodou, nebo veřejným statkem, Ústavní soud dospěl k závěru o jeho rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a rozhodl proto o jeho zrušení.

Za účelem poskytnout zákonodárci i exekutivě časový prostor pro ústavně konformní řešení problematiky zabezpečení bydlení příslušníků ozbrojených složek, ve shodě s ustanovením § 70 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb. , posunul Ústavní soud den účinnosti výroku, zrušujícího ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , na den 1. listopad 1997.

Protože podle § 74 zákona č. 182/1993 Sb. je podmínkou podání návrhu na zrušení ustanovení zákona, spojeného s ústavní stížností, jeho uplatnění, v důsledku něhož nastala skutečnost, jež je předmětem ústavní stížnosti, což v případě § 7 odst. 3 zákona č. 102/1992 Sb. nebylo splněno, nezbylo Ústavnímu soudu, než návrh na zrušení uvedeného ustanovení odmítnout dle § 43 odst. 1 písm. f) zákona č. 182/1993 Sb. jako nepřijatelný. V této situaci je odstranění rozporu v právním řádu, vzniklého zrušením pouze jednoho ze dvou zákonných ustanovení, stojících v rozporu s ústavními zákony, resp. mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy , úkolem demokratického zákonodárce.

ODLIŠNÉ STANOVISKO soudce JUDr. I. J.

Odlišné stanovisko, podané k výroku nálezu, jímž se dnem 1. listopadu 1997 zrušuje ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , se zakládá na následujících důvodech:

Provedeným dokazováním shledal ÚS ČR, že omezení vlastnického práva podle napadeného ustanovení § 22 odst. 4 zák. č. 72/1994 Sb. , ve znění zák. č. 273/1994 Sb. , nelze posuzovat z pohledu čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a nutno je kvalifikovat z hlediska přípustnosti omezení základního práva v případě jeho kolize s jiným základním právem, nebo s veřejným statkem. Z tohoto pohledu považuje ÚS ČR za důležité, že zvolený prostředek omezení nesplňuje kritérium potřebnosti, když zamýšleného cíle bylo možno dosáhnout i jinými postupy. Podle většinového

stanoviska ÚS ČR je prostředek zvolený zákonodárcem v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny.

Jsem přesvědčena, že napadené ustanovení vyhovuje i kritériu potřebnosti v pojetí, jak je definováno v odůvodnění nálezu. Veřejný zájem na zabezpečení národní bezpečnosti, obrany země a veřejného pořádku je natolik intenzivní, že musí být zajištěn adekvátními právními prostředky. Pod uvedený veřejný zájem nepochybně spadá i zajištění bytových potřeb osob působících v rezortech garantujících obranu státu a ochranu veřejného pořádku.

Nález ÚS ČR uznává existenci veřejného zájmu na zajištění bytových potřeb pro určitý okruh osob, přiznává mu však nižší intenzitu a navrhuje prostředky k jeho realizaci. V takové situaci se domnívám, že úloha Ústavního soudu by měla také spočívat v hodnocení navržených opatření z ústavně právního pohledu, tj. ve zkoumání, zda navržené způsoby řešení nebudou znamenat zásah nebo omezení základních práv a svobod (ve stejné míře nebo dokonce ve větším rozsahu) a tak preventivně předcházet případným dalším podáním k Ústavnímu soudu. Postupy navržené v odůvodnění nálezu, jež by měly tento veřejný zájem realizovat, aniž by zasahovaly do ústavně zaručených práv, jsou zčásti ekonomické povahy (adaptace vhodných nemovitostí ve vlastnictví státu), zčásti mají právní charakter (institut věcných břemen). Ani tyto uvažované právní postupy se svojí podstatou a intenzitou zásahu příliš neliší od současného stavu omezení vlastnického práva. Eventuální zákonné věcné břemeno by - na rozdíl od stávajícího omezení dispozičního oprávnění - představovalo podstatně širší zásah, neboť by znemožnilo vlastníkově výkon práva věc užívat v daleko větší míře než dosud. Většinovým rozhodnutím Ústavního soudu ČR bylo sice odstraněno formálněprávní omezení práva s bytem disponovat (ve smyslu prodat dosavadnímu nájemci nebo případně jinému kupujícímu), nicméně realizace doporučeného zákonného věcného břemene by pro vlastníka po dobu jeho trvání a do budoucna redukovala a znesnadňovala možnosti byt vlastnickým způsobem užívat (např. pokud skončí nájem bytu a není uzavírána nová nájemní smlouva). Právo vlastníka věc užívat je jedním z oprávnění tvořících vlastnickou triádu, jako obsah subjektivního vlastnického práva. Vyloučení kteréhokoliv z oprávnění může vést k narušení samotné podstaty vlastnického práva a v nejkrajnějším případě až k vytvoření tzv. holého vlastnictví. Na druhé straně, konstrukce, která k realizaci jednoho z oprávnění vyžaduje další právní skutečnost (v tomto případě souhlas třetí osoby s dispozicí), šetří podstatu tohoto práva, neboť právo zůstává zachováno, je pouze omezena možnost jeho výkonu (udělením souhlasu třetí osobou - přitom není vyloučeno, aby neudělení souhlasu bylo považováno za výkon práva v rozporu s dobrými mravy a tím by neudělení souhlasu nemohlo vyvolat zákonem zamýšlené právní účinky - § 3 odst. 1 obč. zákoníku č. 40/1964 Sb. , ve znění pozdějších předpisů).

Dále je nutno vzít v úvahu, že omezení dispozičního oprávnění vlastníka zakotvené v § 22 odst. 4 zák. č. 72/1994 Sb. , ve znění zák. č. 273/1994 Sb. se týká pouze situace, kdy se vlastník budovy rozhodne prodávat jednotlivé byty (ev. nebytové prostory), jako tzv. jednotky podle zák. č. 72/1994 Sb. Vlastníkově rozhodnutí je zcela svobodným rozhodnutím (je plně respektován jeden ze základních principů soukromoprávní regulace - autonomie vůle), vyjma bytových družstev neexistuje pro vlastníka zákonem uložená povinnost uzavírat smlouvy o převodu bytů do vlastnictví. Proto má vlastník na výběr, zda se rozhodne disponovat s vlastnickým právem k celé budově, příp. se spoluvlastnickým podílem k této budově (žádné omezení dispozic se neuplatní - nepočítáme-li zákonné předkupní právo při převodu spoluvlastnického podílu), či zda se rozhodne prodávat samostatně jednotky (v tomto případě však musí kalkulovat se zákonnými podmínkami prodeje jednotek do vlastnictví, včetně eventuálního omezení vázaného na souhlas třetích - dotčených subjektů).

Veřejný zájem považuji za natolik závažný, že zvolená vazba realizace dispozičního oprávnění na souhlas dotčeného subjektu (stejně jako v dalších případech, které zakotvuje § 22 odst. 5 a odst. 7 zák. č. 72/1994 Sb. , ve znění zák. č. 273/1994 Sb.) je adekvátní současné situaci společnosti, která stále prochází transformačním stadiem, kdy se dosud nevytvořil trh s byty a volné byty nejsou běžně dostupné (ani pro rezorty zajišťující obranu státu a ochranu veřejného pořádku). Preference veřejného zájmu je nezbytnou "daní" spojenou s přechodem od totalitního systému ke svrchovanému, jednotnému a demokratickému právnímu státu. Většinové rozhodnutí, které od těchto okolností odhlíží, není konzistentní s nálezem ÚS ČR ve věci Pl. ÚS 37/93 (Sbírka nálezů a usnesení, svazek 1, Praha 1994, str. 61 a násl.).

Za nepřipadnou považuji argumentaci spočívající v údajném porušení čl. 11 odst. 1 Listiny . Toto ustanovení obsahuje v zásadě tři základní práva:

- a) právo každého vlastnit majetek,
- b) právo na zajištění stejného zákonného obsahu a ochrany vlastnického práva všech vlastníků,
- c) právo na zaručení dědického práva.

Napadené ustanovení zjevně neomezuje právo každého vlastnit majetek a porušení základního práva uvedeného sub c) také evidentně nepřichází v úvahu. Proto se lze zabývat pouze námitkami, zda omezení dispozic narušuje stejný zákonný obsah a ochranu vlastnického práva všech vlastníků. ÚS ČR v nález ve věci II. ÚS 190/94 aplikoval konstrukci vlastnické třídy a poukázal na kruciólní místo práva vlastníka s věcí nakládat. Přitom správně zdůraznil, že dispoziční právo vlastnické je možno výjimečně omezovat zákonem, nicméně se takováto omezení se musí vztahovat rovným způsobem na všechny vlastníky (sbírka nálezů a usnesení, svazek 4, Praha 1996, str. 317). Konstatují, že omezení dispozičního práva založené napadeným ustanovením se dotýká všech vlastníků, tj. jak všech právnických osob, tak všech fyzických osob, kteří se rozhodnou pro postup podle zák. č. 72/1994 Sb. , ve znění zák. č. 273/1994 Sb. Proto v uvedeném omezení nespátřuji instrument, kterým by se vytvářela nerovnost v obsahu a ochraně vlastnického práva. Vzhledem k nastalé historické situaci bylo třeba zdůraznit znění a smysl čl. 11 odst. 3 Listiny , z něhož plyne, že vlastnictví nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Tento princip měl být podstatným vodítkem při posuzování ústavnosti napadeného ustanovení (srov. nález Pl. ÚS 37/93, Sbírka nálezů a usnesení, svazek 1, Praha 1994, str. 65).

Ze všech výše uvedených důvodů měl, podle mého názoru, ÚS ČR návrh na zrušení § 22 odst. 4 zák. č. 72/1994 Sb. , ve znění zákona č. 273/1994 Sb. , zamítnout.

2.4. Princip proporcionality

Otázkou svobody projevu a právem vyjadřovat své názory se Ústavní soud ve svých rozhodnutích již několikrát zabýval. Ústavní soud především vychází z toho, že toto právo a svoboda je obsahově omezeno právy jiných, „ať již tato práva plynou jako ústavně zaručená z ústavního pořádku republiky či z jiných zábran daných zákonem chránících

celospolečenské zájmy či hodnoty“. Přitom právo vyjadřovat názory mohou zbavit ústavní ochrany nejen obsahová omezení, „neboť i forma, již se názory navenek vyjadřují, je úzce spjata s ústavně zaručeným právem, k němuž se upíná. Vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany“ (nález sp. zn. III. ÚS 359/96, Ústavní soud ČR: Sbírnka nálezů a usnesení, sv. 8, C.H. Beck, 1998, str. 367). Ústavní soud dále výslovně judikoval, že „základní právo podle čl. 17 Listiny je zásadně rovno základnímu právu podle čl. 10 Listiny“ (nález sp. zn. II. ÚS 357/96, Ústavní soud ČR: Sbírnka nálezů a usnesení, sv. 9, C.H. Beck, 1998, str. 355), přičemž „je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým“ (nález sp. zn. IV. ÚS 154/96, Ústavní soud ČR: Sbírnka nálezů a usnesení, sv. 10, C.H. Beck, 1998, str. 113).

V konkrétním případě je proto vždy nezbytné zkoumat míru (intenzitu) tvrzeného porušení základního práva na ochranu osobnosti (osobní cti a dobré pověsti), a to právě v kontextu se svobodou projevu a s právem na informace a se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování těchto práv (a jejich ochrany). Zároveň je nutné, aby příslušný zásah bezprostředně souvisel s porušením chráněného základního práva, tj. aby zde existovala příčinná souvislost mezi nimi. Takto je podle mínění Ústavního soudu nutno interpretovat i právní názor Nejvyššího soudu ČR (srov. citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 1995, Cdon 24/95), podle něhož „samo uveřejnění nepravdivého údaje, dotýkajícího se osobnosti fyzické osoby, zakládá zpravidla neoprávněný zásah do práva na ochranu její osobnosti.“ To - v kontextu výše uvedených úvah - znamená, že k zásahu do práva na ochranu osobnosti sice zásadně může dojít i objektivně, tedy s vyloučením zavinění narušitele práva, nicméně každé zveřejnění nepravdivého údaje nemusí automaticky znamenat neoprávněný zásah do osobnostních práv; takový zásah je dán pouze tehdy, (1.) jestliže existuje mezi zásahem a porušením osobnostní sféry příčinná souvislost a (2.) jestliže tento zásah v konkrétním případě přesáhl určitou přípustnou intenzitu takovou mírou, kterou již v demokratické společnosti tolerovat nelze.

Podle názoru Ústavního soudu je nutno respektovat určitá specifika běžného periodického tisku, určeného pro informování nejširší veřejnosti (na rozdíl např. od publikací odborných), který v určitých případech musí - především s ohledem na rozsah jednotlivých příspěvků a čtenářský zájem - přistupovat k určitým zjednodušením, a nelze bez dalšího tvrdit, že každé zjednodušení (či zkreslení) musí nutně vést k zásahu do osobnostních práv dotčených osob. Lze tedy stěží trvat na naprosté přesnosti skutkových tvrzení a klást tak na novináře - ve svých důsledcích - nesplnitelné nároky. Významné proto musí vždy být to, aby celkové vyznění určité informace odpovídalo pravdě.

Ústavní soud poukazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, podle níž v případě politika jsou z důvodu jeho postavení veřejné osobnosti dány širší limity přípustné kritiky než v případě soukromé osoby, přičemž je třeba velmi pečlivě rozlišovat mezi fakty a vlastním hodnocením. Existenci faktů lze prokázat, leč pravdivost jejich hodnocení podrobit důkazům nelze. Ve vztahu k hodnotícím soudům nelze tedy požadavek, dokázat jejich pravdivost, naplnit a takový požadavek samotnou svobodou názoru porušuje (Lingens, 8. 7. 1986, A-103, obdobně Oberschlick, 26. 4. 1995, A-13).

Ústavní soud dovozuje, že podmínky omezení svobody projevu stěžovatelů zakotvené v čl. 17 odst. 2 Listiny (a v čl. 10 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod) v souzené věci nebyly splněny. Uvedená ustanovení předpokládají, že svoboda projevu je omezena zákonem, že omezení svobody projevu sleduje legitimní cíl (např. ochranu práv a svobod druhých) a že použité omezující opatření je k dosažení tohoto cíle v demokratické společnosti nezbytné.

(Nález Ústavního soudu ze dne 8. 2. 2000, sp. zn. I. ÚS 156/99)

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátě o ústavní stížnosti stěžovatelů J. K. a M. S., zastoupených advokátem JUDr. V. J., proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 1998, sp. zn. 1 Co 73/98, takto:

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 1998, sp. zn. 1 Co 73/98, se zrušuje.

Odůvodnění:

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 23 C 87/96, rozhodl, že stěžovatelé jsou povinni nechat zveřejnit omluvu v deníku Moravskoslezský den a MF Dnes do 3 dnů od právní moci rozsudku tohoto znění: "Omlouváme se panu P. D., že jsme v článku "Existuje moravská otázka" zveřejněném dne 27. 3. 1991 v týdeníku Fórum nepravdivě hodnotili postup Městské prokuratury v Ostravě vyjádřený v usnesení ze dne 30. 6. 1977, č.j. 3 Pv 301/76-113, o zastavení trestního stíhání P. D., jako krajně nezvyklý s odůvodněním, že k zastavení trestního stíhání došlo zřejmě pro "úzké styky" P. D. s bývalým vedením KV KSČ a KNV. Správnost uvedeného rozhodnutí a absenci jakéhokoliv ovlivňování potvrdil Generální prokurátor ČR dopisem z 29. 1. 1992. Dále se omlouváme, že jsme nepravdivě uvedli, že jsme členy komise, které bylo toto usnesení doručeno. J. K., M. S."

Krajský soud stěžovatele zároveň shledal povinnými zaplatit navrhovateli (P. D.) každý částku 25.000 Kč. Návrh, aby stěžovatelé byli povinni navrhovateli zaplatit každý další částku 25.000 Kč a dále aby byli povinni nechat zveřejnit uvedenou omluvu v deníku Svoboda, Právo a v regionálním vysílání České televize Ostrava - Report, krajský soud zamítl.

Krajský soud v Ostravě v odůvodnění rozsudku zejména uvedl, že v souzené věci se navrhovatel domáhal proti stěžovatelům ochrany osobnosti, neboť tíž byli autory článku uveřejněného v týdeníku Fórum ze dne 27. 3. - 2. 4. 1991 pod názvem "Existuje moravská otázka?" V tomto článku jsou prý obsaženy nepravdivé informace, týkající se osoby navrhovatele. Stěžovatelé údajně napsali, že čerpali z údajů, které se "nám dostaly do komise", přestože bylo zjištěno, že členy žádné komise - která měla k dispozici usnesení Městské prokuratury v Ostravě ze dne 30. 6. 1977, č.j. 3 Pv 301/76-113, - nebyli a že toto usnesení měla k dispozici občanská komise při KS SNB, která je teprve poskytla novinářům. Stěžovatelé se prý proto tvrzením o svém členství v komisi snažili navodit "zdání důvěryhodnosti" své i skutečností v článku prezentovaných. Dále v rozporu s citovaným usnesením prokuratury zveřejnili informaci, že navrhovatel neoprávněně získal amortizační poplatky za aparaturu v částce kolem 140.000 Kč. Z předmětného usnesení totiž pouze vyplývá, že navrhovatel byl stíhán, neboť měl v úmyslu neoprávněně získat amortizační poplatky ve prospěch souboru "Muzika bez kapelníka", a to v částce 96.673 Kč. Stěžovatelé prý tedy zkreslili obsah uvedeného usnesení, protože v článku zveřejnili nepravdivé tvrzení o trestním stíhání navrhovatele pro neoprávněně získání amortizačních poplatků výlučně v jeho prospěch.

Podle odůvodnění citovaného rozsudku Krajského soudu v Ostravě stěžovatelé dále nijak nedoložili, že navrhovatel měl úzké vztahy s bývalým vedením KV KSC a KNV a že zastavení trestního stíhání Městským prokurátorem v Ostravě bylo "krajně nezvyklým", neboť z dopisu Generálního prokurátora ČR ze dne 29. 1. 1992 vyplývá, že "nic nenasvědčuje tomu, že by vyšetřovatel VB nebo orgány prokuratury byli při právním hodnocení a závěrech kýmkoliv ovlivňováni, zejména orgány KSC v Ostravě". Odpovědnosti stěžovatelů za "neoprávněný zásah" údajně nebrání ani skutečnost, že nebyli autory pasáže, jež se týkala navrhovatele, neboť tyto údaje převzali z jiných zdrojů a že v podstatě stejný text byl otištěn v Nové svobodě a v Zemědělských novinách dne 27. 6. 1990 pod názvy článků "Otazníky kolem p. D." a "Statisíce do buřinky?"

Krajský soud v Ostravě dospěl k závěru, že byly-li v tomto článku uvedeny nepravdivé údaje, na nichž byla založena kritika a odsuzování navrhovatele, došlo tím k neoprávněnému zásahu do práva na ochranu jeho osobnosti a proto mu podle ustanovení § 13 odst. 1 občanského zákoníku náleží přiměřené zadostiučinění. Navrhovatel byl veřejnosti znám jako vedoucí zábavního souboru a v téže době vykonával funkci poslance ČNR, přičemž "článek obsahoval beze sporu údaje, které byly zjevně způsobilé ho difamovat a negativně ovlivnit společenské hodnocení jeho osoby". Protože periodikum, v němž předmětný článek vyšel, již neexistovalo, považoval krajský soud za vhodné, aby omluva vyšla v periodiku s širší než jen regionální působností. (MF Dnes) a také v deníku s působností na Severní Moravě (Moravskoslezský den). Toto zveřejnění soud považoval za přiměřené a dostatečné a návrh na další publikaci omluvy proto zamítl. Při hodnocení otázky materiální satisfakce vycházel Krajský soud v Ostravě z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR (č. 15/1996), podle něhož použití kritiky, ironizování, odsuzování a zavrhování jednání nebo činnosti fyzické osoby, opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován nepravdivý údaj, představuje zpravidla citelný neoprávněný zásah do práva fyzické osoby na ochranu její osobnosti. V souzené věci prý šlo o značnou intenzitu neoprávněného zásahu s nepříznivými důsledky pro postiženou osobu co do jejího postavení v rodině a ve společnosti. "Za situace, kdy pouhá omluva nemůže odčinit následky zásahu, byla volnou úvahou stanovena jako přiměřená částka finanční satisfakce částka 25.000 Kč" pro každého ze stěžovatelů.

Vrchní soud v Olomouci napadeným rozsudkem citovaný rozsudek Krajského soudu v Ostravě potvrdil.

V odůvodnění rozsudku především uvedl, že krajský soud dospěl ke správným a úplným skutkovým zjištěním a vyvodil z nich i správné právní závěry. Vrchní soud dále zjistil z výpovědi svědka Z. K., který byl 8 let členem souboru spolu s navrhovatelem, že navrhovatel zastával protirežimní názory a bližší styky s členy KNV a KSC neměl. Ke článkům, jež byly publikovány asi 3/4 roku před článkem stěžovatelů, se prý navrhovatel měl možnost vyjádřit a noviny jeho stanovisko otiskly. U předmětného článku však tuto možnost neměl.

Podle názoru Vrchního soudu v Olomouci mají stěžovatelé objektivní odpovědnost za neoprávněný zásah do osobnostních práv navrhovatele. Skutečnost, že převzali - již dříve zveřejněnou - zprávu ČTK, je proto právně bezvýznamná. Neobstojí prý ani tvrzení, že šlo o právo na kritiku (hodnotící soud), neboť kritika musí být dovolená a přiměřená. Takovou však není kritika opírající se o ničím nedoložený, nepravdivý údaj, který byl v daném případě objektivně způsobilý zasáhnout do osobnostních práv navrhovatele, a to zejména s ohledem na jeho tehdejší politickou angažovanost. Protože uvedený údaj byl nepravdivý, šlo o zásah neoprávněný, za jehož zveřejnění stěžovatelé nesou odpovědnost. Navíc tím, že se vydávali za členy občanské komise, klamavě dodali

svému článku vyšší věrohodnost, než kdyby tento nepravdivý údaj neuvedli. "Není možné neprofesionální a neetický přístup autorů článku omlouvat svobodou tisku a slova, která není bezbřehá."

Vzhledem k tomu, že navrhovatel byl v době zveřejnění článku osobou veřejně známou jako umělec i politik (poslanec), dospěl rovněž Vrchní soud v Olomouci k závěru, že pouhá omluva jako zadostiučinění není dostačující a že přiznaná výše peněžité částky byla v souzené věci přiměřená.

Ve včas podané ústavní stížnosti stěžovatelé zejména uvedli, že napadeným rozsudkem Vrchní soud v Olomouci porušil čl. 17 odst. 1 a odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Stěžovatelé upozornili na to, že žaloba navrhovatele byla nejprve rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 12. 1995, sp. zn. 1 Co 377/95, zamítnuta a tento rozsudek byl - na základě podaného dovolání - zrušen rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 1996, sp. zn. 1 Cdon 17/96, jehož právním názorem byly posléze v této věci vázány obecné soudy nižší instance. Proto se stěžovatelé domnívají, že právě Nejvyšší soud ČR "zcela opomenul rozsah a význam politických práv zajištěných v čl. 17 Listiny", "a to zejména ve vztahu k poslání novináře veřejně informovat o osobách veřejně činných při nezadatelném právu hodnotit určitý stav v rámci určité např. politické situace". Nejvyšší soud prý neúměrně a chybně preferoval osobnostní práva navrhovatele a nepřiměřeně rovněž zveličil "zcela bezvýznamnou textovou chybu" (tj. účast určitých lidí v komisi).

Úvaha Vrchního soudu v Olomouci, že finanční zadostiučinění bylo nutno přiznat, protože navrhovatel je osobou veřejně známou, je prý "v příkrém rozporu s praxí při řešení obdobných případů ve vyspělých civilizovaných zemích, kdy se vychází z filosofie přesně opačné, tj. že oč vyšší je společenské postavení údajně dotčené osoby, o to vyšší je jeho schopnost účinně zajistit ochranu svých práv mimo soudní intervenci". To znamená, že "vyšší soudní ochrany požívá občan, který např. nemá možnosti, jež se běžně dostávají politikovi - poslanci." Svoboda projevu údajně musí zahrnovat nejen právo na úplné informace, nýbrž i právo na kritiku, na hodnotící soudy, názory atd., "a to vše v nepoměrně širší podobě než u řadových občanů". V jiných demokratických zemích (jak je zřejmé i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva) je v podobných kauzách údajně zásadně upřednostňován princip ochrany svobody projevu před ochranou osobnosti.

V souzené věci je prý - pokud jde o politika - významná informace, která se týká jeho trestního stíhání, jež mělo určitý průběh, probíhalo v kontextu určitého času apod., "přitom v obecném smyslu je zcela bezvýznamné, jak trestní řízení skončilo." Úplné informace o osobě reprezentanta oficiálního politického hnutí jsou informacemi zásadně podmiňujícími formování názorů občanů a není přitom podstatné, že se jednalo o informace o skutečnostech starých 15 let. V inkriminované době byla tzv. moravská otázka významně aktuálním politikem, a to i s ohledem na vývoj na Slovensku. Veřejný zájem na tom, kdo je nositelem určitých politických programů a co hlásá, proto byl velmi významný.

Tvrzení stěžovatelů v předmětném článku, že postup Městské prokuratury v Ostravě byl "krajně nezvyklý", prý bylo pravdivé (tehdejší praxe po vznesení obvinění byla jiná) a navíc - z obecného hlediska - každý novinář musí mít právo na "hodnotící soud". Stěžovatelé se domnívají, že pokud by každé podobné hodnocení postupu státního úředníka (tj. zda byl či nebyl "obvyklý") mělo podmiňovat úvahy o způsobilosti narušení osobnostních práv, pak by zásadně platilo, že "vyjma agenturních zpráv se vždy zhruba polovina novinářů každodenně v periodickém tisku při rozdílném hodnocení té které státněprávní události dopouští v té či oné míře deliktního postupu." Podle ústavní stížnosti dikce omluvy ("s odůvodněním, že k zastavení trestního stíhání došlo zřejmě pro úzké styky

P. D. s bývalým KV KSC a KNV") nekoresponduje se zněním předmětného článku, neboť v něm stěžovatelé pouze uvedli "Nemůžeme se tedy při konstatování výše uvedeného zbavit pocitu, že tvrzení bývalých členů B. o úzkých stycích P. D. s bývalým vedením KV KSC a KNV má své opodstatnění."

Stěžovatelé tedy toliko prezentovali veřejně publikovaný názor třetích osob s tím, "že má své opodstatnění", a sami netvrdili, že trestní stíhání bylo zastaveno z uvedených důvodů. Stěžovatelé se proto domnívají, že se mají omlouvat za hodnotící názor a také za sdělení, které neučinili.

Nepravdivá informace, že stěžovatelé byli členy komise, je "v kontextu článku" zcela nepodstatná a jedná se o údaj nikoliv vědomě nepravdivý, nýbrž pouze o vadnou formulaci a technickou chybu způsobenou faxovým přenosem. Toto tvrzení však bylo absolutně nezpůsobivé způsobit navrhovateli újmu na jeho osobnostních právech, a to i v celkovém kontextu článku. Předmětné materiály totiž občanské komisi při KS SNB Ostrava předloženy byly a uváděné údaje navíc byly již v roce 1990 publikovány v periodickém tisku právě s údajem, že tato komise předmětné materiály převzala.

Informace v článku o tom, že finanční prostředky měl neoprávněně získat navrhovatel - přičemž ve skutečnosti mělo jít o obvinění získat prostředky ve prospěch hudebního souboru - prý rovněž nemohla zasáhnout do jeho osobnostních práv, neboť byla doslovně převzata ze zprávy ČTK, koncipované podle zprávy jmenované komise a uveřejněné již dne 27. 6. 1990 v Nové Svobodě a 27. 6. 1990 v Zemědělských novinách. Ani v jednom případě se prý navrhovatel proti těmto článkům neohradil. Navíc předmětem sporu nebylo označení trestněprávní kvalifikace (§ 132/1c , 2b, c , tehdy platného trestního zákona), neboť kvalifikační znak majetkového deliktu "výdělečně" se vždy vztahoval k osobě obviněného.

K tvrzení o úzkých stycích navrhovatele s bývalým vedením KV KSC a KNV stěžovatelé uvádějí, že v tomto směru není podstatné sdělení generálního prokurátora ani výpověď K. K., nýbrž článek "Protestujeme" (Ostravský večerník, 21. 5. 1990), jehož autory byli členové souboru (proti němuž se navrhovatel neohradil) a že stěžovatelé v předmětném článku pouze uvedli "tvrzení bývalých členů Buřinek o úzkých stycích s bývalým vedením KV KSC a KNV má své opodstatnění". To znamená, že stěžovatelé konkrétně označili autora tohoto sdělení.

Stěžovatelé závěrem zdůrazňují, že jimi uváděné informace nebyly nové, nýbrž pouze připomínaly informace a názory, publikované již dříve. Ze všech uvedených důvodů proto navrhuje, aby byl napadený rozsudek Vrchního soudu v Olomouci zrušen.

Ústavní soud konstatuje, že ústavní stížnost splňuje všechny zákonné formální náležitosti a že proto nic nebrání projednání a rozhodnutí věci samé.

K ústavní stížnosti se vyjádřili účastník řízení Vrchní soud v Olomouci, dále Krajský soud v Ostravě a vedlejší účastník P. D.

Vrchní soud v Olomouci pouze odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku. Krajský soud v Ostravě zastává názor, že právo stěžovatelů, zakotvené v čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny , porušeno nebylo, neboť předmětem sporu byl pouze článek, jímž stěžovatelé neoprávněně zasáhli do osobnostních práv P. D. Tzn. v souzené věci se prý jednalo pouze o střet mezi zájmem společnosti na informování a kritiku ve věcech veřejného zájmu a mezi zájmem na ochranu osobnosti a nikoliv o

svobodu projevu. Proto Krajský soud v Ostravě navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

Vedlejší účastník P. D. ve svém vyjádření nesouhlasí s názorem stěžovatelů na právo novinářů hodnotit jistý stav v rámci "určité politické situace", neboť prý toto právo nelze interpretovat jako právo falešně tuto politickou situaci vytvářet. Mezi ústavní svobody nepatří "svoboda lhát" a stěžovatelé údajně lžou, když tvrdí, že zprávy převzali z ČTK. Převzali je pouze ze služby VIS (Veřejná informační služba), což je v podstatě zpravodajský inzerát, který mohl kdokoliv za peníze zadat k publikaci a s oficiální zpravodajskou činností ČTK nemá nic společného.

P. D. stěžovatele považuje za "škůdce demokracie", neboť jejich informace byly vadné a zkreslené a uchýlili se k pomlouvání a lžím. Rovněž lhali, když tvrdili, že se vše dozvěděli jako členové občanské komise, snažili se tak nabýt zdání důvěryhodnosti a toto tvrzení proto není nepodstatné. Není prý též bezvýznamné, jak skončilo trestní stíhání P. D., který byl ve vazbě, poté byl propuštěn a trestní stíhání bylo zastaveno proto, že se žádného trestného činu nedopustil. Kdyby měl skutečně úzké styky s KSČ, zřejmě by prý nebyl ani obviněn, ani by nebyl vzat do vazby. Proto P. D. navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta. P. D. Dudašev své vyjádření k ústavní stížnosti doplnil přípisem, doručeným Ústavnímu soudu dne 1. 12. 1999. V něm zejména uvádí, že předmětný článek měl velmi silný dopad na celý jeho život a na život jeho rodiny, neboť prý po ukončení výkonu poslaneckého mandátu dostával řadu urážlivých dopisů a anonymů a v Českém rozhlase a v České televizi od té doby již "není vysílán". Proto nemohl dále svobodně umělecky pokračovat, musel změnit odbornost, v současnosti již nemá pracovní místo a vzhledem ke svému věku nemůže opět znovu začínat. Vedlejší účastník na konkrétních příkladech dokládá svůj nesouhlas s komunistickým režimem, dále tvrdí, že na něj byla "bezduvodně" uvalena vazba a že trestní stíhání proti němu bylo nakonec zastaveno.

P. D. popírá úzké styky s KNV nebo s KSČ (tzn. s "mocí"), o čemž svědčí i stanovisko bývalých členek souboru, jímž se veřejně ohradily proti anonymnímu článku "Protestujeme", napadajícímu kandidaturu P. D. do ČNR v roce 1990. P. D. konečně navrhuje - "uzná-li to Ústavní soud za nutné i vhodné" - vyslechnout jako svědka JUDr. J. B., dřívějšího dozorového prokurátora v jeho trestní věci.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud konstatuje, že podstatou ústavní stížnosti je tvrzení stěžovatelů, že napadeným rozsudkem byla porušena jejich základní práva a svobody, zakotvená v čl. 17 odst. 1 a odst. 2 Listiny. Podle odst. 1 citovaného ustanovení "svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny." Podle odst. 2 stejného článku "každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu." Otázkou svobody projevu a právem vyjadřovat své názory se Ústavní soud ve svých rozhodnutích již několikrát zabýval.

Ústavní soud především vychází z toho, že toto právo a svoboda je obsahově omezeno právy jiných, "ať již tato práva plynou jako ústavně zaručená z ústavního pořádku republiky či z jiných zábran daných zákonem chránících celospolečenské zájmy či hodnoty". Přitom právo vyjadřovat názory mohou zbavit ústavní ochrany nejen obsahová omezení, "neboť i forma, jíž se názory navenek vyjadřují, je úzce spjata s ústavně zaručeným právem, k němuž se upíná. Vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze

ústavní ochrany" (nález sp. zn. III. ÚS 359/96, Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 8, C.H. Beck, 1998, str. 367). Ústavní soud dále výslovně judikoval, že "základní právo podle čl. 17 Listiny je zásadně rovno základnímu právu podle čl. 10 Listiny" (nález sp. zn. II. ÚS 357/96, Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 9, C.H. Beck, 1998, str. 355), přičemž "je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým" (nález sp. zn. IV. ÚS 154/96, Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 10, C.H. Beck, 1998, str. 113).

V souzené věci se tedy - v souladu s citovanými judikáty - Ústavní soud zaměřil zejména na otázku, zda Vrchní soud v Olomouci napadeným rozsudkem neporušil z judikatury plynoucí princip vyváženosti (proporcionality) obou citovaných základních práv (tj. práva na ochranu osobnosti a svobodu projevu), tzn. "zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým", a dále na otázku, zda publikovaný článek stěžovatelů překročil "obecně uznávaná pravidla slušnosti", tj. zda se co do své formy (způsob vyjádření názoru) i obsahu (skutková tvrzení, hodnotící soudy) neocitl "mimo meze ústavní ochrany". V daném případě byl předmětem sporu článek stěžovatelů "Existuje moravská otázka?", publikovaný v týdeníku Fórum ze dne 27. 3. - 2. 4. 1991. Krajský soud v Ostravě (neboť Vrchní soud v Olomouci jeho skutkové a právní závěry v zásadě převzal) dospěl k závěru, že stěžovatelé tímto článkem neoprávněně zasáhli do osobnostních práv P. D., a to tím, že (1.) tvrzením o svém členství v komisi (poznámka: myšlena Občanská komise při KS SNB Ostrava) se snažili navodit "zdání důvěryhodnosti" dalších informací, (2.) v rozporu se skutečností zveřejnili informaci, že P. D. neoprávněně získal amortizační poplatky za aparaturu v částce 140.000 Kč, přestože podle předmětného usnesení prokuratury byl trestně stíhán, protože měl v úmyslu neoprávněně získat amortizační poplatky ve prospěch souboru, a to v částce 96.673 Kč a konečně (3.) stěžovatelé nedoložili, že P. D. měl úzké vztahy s bývalým vedením KV KSČ a KNV a že zastavení trestního stíhání bylo úkonem "krajně nezvyklým".

Krajský soud v Ostravě (jehož rozsudek Vrchní soud v Olomouci potvrdil) ve svém rozhodování vycházel z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 1995, sp. zn. Cdon 24/95 (publikovaného ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek pod č. 15/1996), v němž Nejvyšší soud zejména rozlišil mezi tím, kdy uveřejňovaná informace obsahuje pravdivý nebo nepravdivý údaj, neboť "samo uveřejnění nepravdivého údaje, dotýkajícího se osobnosti fyzické osoby, zakládá zpravidla neoprávněný zásah do práva na ochranu její osobnosti, odůvodňující požadavek na poskytnutí zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 o.z. "

Oproti tomu - podle citovaného rozsudku Nejvyššího soudu ČR - "kritiku počínání fyzické osoby, opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován pravdivý údaj, nelze zpravidla pokládat za odporující ustanovení § 11o.z. , a to i když v kritice bylo použito v odpovídající míře ironizování, odsuzování a zavrhování kritizovaného počínání fyzické osoby." Ústavní soud se tedy zabýval i otázkou, zda informace publikované v předmětném článku bylo zásadně možné považovat za pravdivé či nikoliv. Ústavní soud přitom vycházel z toho, že každý případ tvrzeného porušení práva na svobodu projevu je nutno hodnotit individuálně, s přihlédnutím ke všem konkrétním okolnostem. Zejména nelze přehlížet celkový kontext sdělovaných informací. (Pro úplnost Ústavní soud konstatuje, že v daném případě není podstatné, že Krajský soud v Ostravě a Vrchní soud v Olomouci byly při svém rozhodování vázány právním názorem Nejvyššího soudu ČR, obsaženém v rozsudku ze dne 28. 5. 1996, sp. zn. 1 Cdon 17/96. Ústavní stížností byl totiž napaden citovaný rozsudek Vrchního soudu v Olomouci a úkolem Ústavního soudu není zkoumat to, z jakého právního názoru vycházel a kdo byl jeho autorem, nýbrž toliko to, zda napadeným rozsudkem byla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatelů či nikoliv.)

Obecné soudy předmětnému článku v první řadě vytkly, že stěžovatelé v rozporu se skutečností navodili dojem, že byli členy komise, neboť použili text "jeden z materiálů, které se nám do komise dostaly". Stěžovatelé tento výraz vysvětlují tím, že se jedná pouze o vadnou informaci a technickou chybu způsobenou faxovým přenosem. Stěžovatelé tedy nepopírají, že tento údaj je nepravdivý, pouze jej považují za nepodstatný. Ústavní soud v této otázce shledal, že část textu předmětného článku, začínající zmíněnou nepravdivou informací, se doslovně překrývá s vyjádřením občanské komise při KS SNB, publikovaném v deníku Nová Svoboda ze dne 27. 6. 1990, a stěžovatelé s částí tohoto prohlášení mechanicky převzali i jeho úvod, začínající slovy: "Jeden z materiálů, který se nám do komise dostal".

Z toho vyplývá, že stěžovatelé zmíněný nepravdivý údaj o svém členství v komisi zřejmě skutečně nepoužili za účelem dodání větší důvěryhodnosti svému článku, nýbrž že se "pouze" dopustili profesionálního pochybení, a to jednak tím, že část předmětného vyjádření občanské komise výslovně necitovali, jednak tím, že toto vyjádření převzali zcela mechanicky, včetně zmíněné úvodní věty. Při hodnocení toho, zda tímto jednáním k porušení osobnostních práv Petra Duda došlo či nikoliv, samozřejmě není rozhodující, zda stěžovatelé tento vadný údaj použili úmyslně či nikoliv, tj. zda k zásahu došlo subjektivně (zaviněně) či toliko objektivně.

Nicméně v souzené věci nelze zcela abstrahovat od faktu, že stěžovatelé všechny informace o P. D. doslovně převzali z vyjádření příslušné občanské komise a že ze zvolené formulace mohl čtenář toliko mylně nabýt dojmu, že i stěžovatelé byli členy této komise, leč žádného dojmu jiného. Jak vyplývá z výše uvedených úvah, základní právo podle čl. 17 Listiny je zásadně rovno základnímu právu podle čl. 10 Listiny. V konkrétním případě je proto vždy nezbytné zkoumat míru (intenzitu) tvrzeného porušení základního práva na ochranu osobnosti (osobní cti a dobré pověsti), a to právě v kontextu se svobodou projevu a s právem na informace a se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování těchto práv (a jejich ochrany).

Zároveň je nutné, aby příslušný zásah bezprostředně souvisel s porušením chráněného základního práva, tj. aby zde existovala příčinná souvislost mezi nimi. Takto je podle mínění Ústavního soudu nutno interpretovat i právní názor Nejvyššího soudu ČR (srov. citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 7. 1995, Cdon 24/95), podle něhož "samo uveřejnění nepravdivého údaje, dotýkajícího se osobnosti fyzické osoby, zakládá zpravidla neoprávněný zásah do práva na ochranu její osobnosti." To - v kontextu výše uvedených úvah - znamená, že k zásahu do práva na ochranu osobnosti sice zásadně může dojít i objektivně, tedy s vyloučením zavinění narušitele práva, nicméně každé zveřejnění nepravdivého údaje nemusí automaticky znamenat neoprávněný zásah do osobnostních práv; takový zásah je dán pouze tehdy, (1.) jestliže existuje mezi zásahem a porušením osobnostní sféry příčinná souvislost a (2.) jestliže tento zásah v konkrétním případě přesáhl určitou přípustnou intenzitu takovou mírou, kterou již v demokratické společnosti tolerovat nelze. V souzené věci však Ústavní soud již konstatoval, že publikovaná informace v předmětném článku je doslovným citátem z vyjádření Občanské komise při KS SNB Ostrava.

Přestože tedy stěžovatelé použitím chybného údaje o tom, že jeden z materiálů, "které se nám do komise dostaly atd.", mohli do určité míry zvýšit věrohodnost předmětného článku, tato skutečnost neznamená, že by tímto pochybením překročili intenzitu zásahu do osobnostních práv vedlejšího účastníka ve výše uvedeném smyslu. Jiná situace by zřejmě nastala tehdy, jestliže by údaje obsažené v předmětném článku s vyjádřením komise nekorespondovaly, neboť to, že by se stěžovatelé (nepřímo) označili za její členy, by pak na čtenáře nutně působilo zavádějícím způsobem,

pokud jde o serióznost tvrzení stěžovatelů. K ničemu takovému však nedošlo.

Proto Ústavní soud usuzuje, že zmíněná vadná formulace - v kontextu předmětného článku - navrhovatele P. D. v jeho osobnostních právech relevantním způsobem poškodit nemohla, jestliže - jak je tomu i v souzené věci - potřebné intenzity zásahu do těchto práv nedosáhla. Druhý důvod, pro nějž obecné soudy shledaly porušení osobnostních práv P. D., bylo tvrzení stěžovatelů v předmětném článku o tom, že P. D. byl v letech 1976 a 1977 trestně stíhán pro tam vyjmenované trestné činy, přičemž trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví "se měl podle vzneseného obvinění dopustit zhruba tím, že pobíral neoprávněně honorář za scénář, který jeho soubor nehrál, dále tím, že měl neoprávněně získat amortizační poplatky za aparaturu, což mělo představovat částku kolem 140.000 Kč."

Nesprávnost této informace spočívá podle názoru krajského soudu v tom, že z příslušného usnesení městské prokuratury pouze vyplývá, že P. Dudešek byl trestně stíhán, neboť měl v úmyslu neoprávněně získat amortizační poplatky ve prospěch souboru, a to v částce 96.673 Kč. K tomu Ústavní soud připouští, že v tomto případě stěžovatelé v předmětném článku (v němž opět pouze doslovně převzali část zmíněného vyjádření občanské komise KS SNB) nepřesné informace vskutku uvedli. Jak totiž Ústavní soud zjistil z usnesení Městského prokurátora v Ostravě ze dne 30. 6. 1977, č.j. 3 Pv 301/76-113, P. D. byl v letech 1976- 1977 skutečně trestně stíhán pro trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví dle ustanovení § 132/1c , 2b a c) trestního zákona , pro trestný čin pletich proti sociálnímu zabezpečení a nemocenskému pojištění podle ustanovení § 138 trestního zákona a pro trestný čin zkrácení daně podle ustanovení § 148 odst. 1 trestního zákona , leč citovaným usnesením bylo toto trestní stíhání zastaveno, neboť provedeným vyšetřováním nebylo prokázáno jeho úmyslné jednání.

Z toho vyplývá, že uvedené informace nelze v principu označit za nepravdivé, neboť P. D. byl v daném období skutečně trestně stíhán pro uvedené trestné činy, nebylo však prokázáno, že by amortizační poplatky zcela nebo alespoň z části nevyplatil členům souboru a rozdílná je rovněž částka, o kterou se mělo jednat. V předmětném článku je však také reprodukováno citované usnesení Městského prokurátora v Ostravě, podle něhož "ačkoli byly P. D. vypláceny neoprávněně značné částky, neprokázal se jeho podvodný úmysl, konkrétně to, že by vědomě postupoval tak, aby tyto částky neoprávněně získal."

Protože Ústavní soud zjistil, že předmětné usnesení Městského prokurátora v Ostravě je citováno relativně přesně, neshledal důvod - s ohledem na kontext celého případu - vyslechnout jako svědka tehdejšího dozorového prokurátora, jak dal v Ústavnímu soudu v úvahu vedlejší účastník řízení P. D.

Podle názoru Ústavního soudu je nutno respektovat určitá specifika běžného periodického tisku, určeného pro informování nejširší veřejnosti (na rozdíl např. od publikací odborných), který v určitých případech musí - především s ohledem na rozsah jednotlivých příspěvků a čtenářský zájem - přistupovat k určitým zjednodušením, a nelze bez dalšího tvrdit, že každé zjednodušení (či zkrácení) musí nutně vést k zásahu do osobnostních práv dotčených osob. Lze tedy stěží trvat na naprosté přesnosti skutkových tvrzení a klást tak na novináře - ve svých důsledcích - nesplnitelné nároky. Významné proto musí vždy být to, aby celkové vyznění určité informace odpovídalo pravdě.

V souzené věci podstata informace (prezentované stěžovateli v tisku) spočívala v tom, že proti P. D. bylo v minulosti vedeno trestní stíhání pro některé trestné činy a že toto trestní stíhání

bylo zastaveno. Od tisku, určeného pro nejširší laickou veřejnost, však v těchto případech nelze spravedlivě požadovat, aby byly pravidelně publikovány bližší, detailní podrobnosti takovýchto případů; nelze ostatně ani přehlédnout, že stěžovatelé použili při specifikaci trestné činnosti výraz: měl se "dopustit zhruba tím".

Krajský soud v Ostravě se navíc dopustil omylu, když v odůvodnění rozsudku ze dne 30. 10. 1997 uvedl, že se v předmětném článku objevilo tvrzení o trestním stíhání P. Dudeška pro neoprávněné získání amortizačních poplatků "výlučně v jeho prospěch", neboť z textu napadeného článku takový závěr zřetelně dovodit nelze. Rovněž údaj o částce 140.000 nelze považovat za zcela nepravdivý, nýbrž pouze za nepřesný. Mimo to i tento údaj je obsažen v citovaném vyjádření občanské komise. To znamená, že za nepřesná skutková tvrzení lze označit pouze některé podrobnosti, obsažené v předmětném článku, nikoliv však jeho celkové vyznění.

Stěžovatelé konečně v předmětném článku vyjádřili názor, že "nemůžeme se tedy při konstatování výše uvedeného zbavit pocitu, že tvrzení bývalých členů B. o úzkých stycích P. D. s bývalým vedením KV KSČ a KNV má své opodstatnění." Důvodem tohoto stanoviska, které se jen velmi málo formulačně odlišuje od vyjádření občanské komise ("Nemůžeme se tedy při konstatování zbavit pocitu, že tvrzení o úzkých stycích P. D. s bývalým vedením KV KSČ a KNV není vycucáno z prstu."), je názor stěžovatelů - a také občanské komise - že "při existenci důkazů, které měl vyšetřovatel k dispozici, a při tehdejší tvrdé praxi prokuratury, je takovýto postup prokurátora krajně nezvyklý."

V tomto směru stěžovatelé, byť převzali vyjádření komise, publikovali i svůj vlastní názor, jednak na postup prokuratury, jednak na důvody tohoto postupu. Tuto část článku tedy nelze označit za "skutkové tvrzení" ve výše uvedeném smyslu, nýbrž za hodnotící soud. V této otázce Ústavní soud především vychází z celkového kontextu předmětného článku a nemůže opomenout ani skutečnost, že P. D. byl veřejně známou a činnou osobou, a to politicky i kulturně.

Za tohoto stavu Ústavní soud poukazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, podle níž v případě politika jsou z důvodu jeho postavení veřejné osobnosti dány širší limity přípustné kritiky než v případě soukromé osoby, přičemž je třeba velmi pečlivě rozlišovat mezi fakty a vlastním hodnocením. Existenci faktů lze prokázat, leč pravdivost jejich hodnocení podrobit důkazům nelze.

Ve vztahu k hodnotícím soudům nelze tedy požadavek, dokázat jejich pravdivost, naplnit a takový požadavek samotnou svobodou názoru porušuje (Lingens, 8. 7. 1986, A-103, obdobně Oberschlick, 26. 4. 1995, A-13). S touto judikaturou je ostatně konformní i citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ČR, z něhož vycházel Krajský soud v Ostravě. V daném případě stěžovatelé - na základě skutečností, že P. Dudešek byl v období komunistického režimu trestně stíhán pro majetkovou trestnou činnost (dokonce i vazebně), že toto trestní stíhání bylo zastaveno, že občanská komise postup prokurátora (zastavení stíhání) označila za "krajně nezvyklý", a že někteří bývalí členové souboru zveřejnili své tvrzení ohledně úzkých styků P. D. s bývalým vedením KV KSČ a KNV - dospěli k závěru, že skutečně postup prokurátora "krajně nezvyklý" byl a že zmíněné tvrzení některých členů "má své opodstatnění", čímž v podstatě opět pouze převzali závěry občanské komise.

Za těchto okolností nelze publikovaný úsudek stěžovatelů považovat za nekorektní nebo za vymykající se obecně platným principům slušnosti ve smyslu citované judikatury Ústavního soudu, a

to ani z hlediska obsahu, ani z hlediska formy publikace tohoto názoru. Jako hodnotící úsudky jej proto nebylo nutné (a zřejmě ani možné) blíže doložit.

Na základě těchto zjištění a úvah dospěl Ústavní soud k závěru, že v souzené věci Vrchní soud v Olomouci - vycházející ovšem ze stavu řízení před ním proběhnuvšího - nerespektoval princip vyváženosti ústavně zaručeného základního práva stěžovatelů na svobodu projevu a práva vyjadřovat své názory na straně jedné (čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny) a základního práva na ochranu osobnosti (čl. 10 Listiny) vedlejšího účastníka P. D. na straně druhé. Ani informace, ani vlastní úsudek stěžovatelů, obsažené v předmětném článku, totiž neměly takovou povahu, že by vybočily z mezí ochrany ústavnosti, v tomto případě z mezí ochrany ústavně zaručené svobody projevu a práva šířit informace.

Jinými slovy - se zřetelem na zjištěný skutkový stav - Ústavní soud dovozuje, že podmínky omezení svobody projevu stěžovatelů zakotvené v čl. 17 odst. 2 Listiny (a v čl. 10 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod) v souzené věci nebyly splněny. Uvedená ustanovení předpokládají, že svoboda projevu je omezena zákonem, že omezení svobody projevu sleduje legitimní cíl (např. ochranu práv a svobod druhých) a že použité omezující opatření je k dosažení tohoto cíle v demokratické společnosti nezbytné.

Je pravda, že první dvě podmínky splněny jsou, neboť zákon (občanský zákoník) chrání v ust. § 11 a násl. mimo jiné právo na občanskou čest a lidskou důstojnost, což jsou hodnoty, jež patří i mezi základní lidská práva a svobody (srov. čl. 10 Listiny). Z předchozích úvah a závěrů však vyplývá, že není splněna podmínka třetí, tedy - v tomto konkrétním případě - nezbytnost omezení svobody projevu stěžovatelů v demokratické společnosti. Nesplnění této třetí podmínky znamená, že v této konkrétní souzené věci nelze - podle dosavadního stavu řízení - preferovat právo vedlejšího účastníka na zachování osobní cti a dobré pověsti, jichž se dovolává, oproti právu stěžovatelů na svobodu projevu, kterého využili.

Proto Ústavní soud napadený rozsudek Vrchního soudu v Olomouci pro jeho rozpor s čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny a s čl. 10. odst. 1 , 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zrušil.

2.5. Interpretace právních úkonů

Základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Není ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu taková praxe, kdy obecné soudy upřednostňují výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy, před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.

(Nález Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03)

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátě ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky J. K., zastoupené JUDr. F. V., advokátem, proti usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 2003, čj. 33

Odo 400/2003 - 272, proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 12. 2002, čj. 6 Co 2695/2002 - 250, a proti rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. 9. 2002, čj. 17 C 2/2001 - 235, za účasti Ing. V. S., zastoupeného JUDr. V. J., advokátem, jako vedlejším účastníkem řízení, takto:

Usnesením Nejvyššího soudu ČR, ze dne 18. 9. 2003, čj. 33 Odo 400/2003 -272, rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 12. 2002, čj. 6 Co 2695/2002 - 250, jakož i rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. 9. 2002, čj. 17 C 2/2001 - 235, byla porušena základní práva a svobody stěžovatelky plynoucí z čl. 1 Ústavy České republiky a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a proto se uvedená rozhodnutí zrušují.

Odůvodnění:

Včasnou ústavní stížností napadla stěžovatelka shora označená rozhodnutí obecných soudů pro jejich rozpor s čl. 1 a čl. 90 Ústavy ČR a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). V ústavní stížnosti zrekapitulovala komplikovaný průběh řízení před obecnými soudy, které začalo v roce 1995. Poté, co věc prošla všemi instancemi obecného soudnictví, posledním prvostupňovým rozhodnutím ve věci je rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. 9. 2002, čj. 17 C 2/2001 - 235 (dále jen "okresní soud"), kterým vyhověl žalobě vedlejšího účastníka a uložil stěžovatelce povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 530 000,- Kč s přísl. a na nákladech řízení dalších 180 989,- Kč.

K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Českých Budějovicích, jako soud odvolací, rozsudkem ze dne 12. 12. 2002, čj. 6 Co 2695/2002 - 250, rozhodnutí okresního soudu potvrdil, změnil jen počátek běhu úroku z prodlení. Dovolání stěžovatelky proti označenému rozsudku odvolacího soudu odmítl Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 18. 9. 2003, čj. 33 Odo 400/2003 - 272.

Současně stěžovatelka podala návrh na odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí podle § 79 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb. Jejím návrhu bylo vyhověno usnesením Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2001, čj. I. ÚS 625/03 - 23, jímž byla odložena vykonatelnost napadených rozhodnutí do dne rozhodnutí o její ústavní stížnosti.

Podle ústavní stížnosti stěžejní otázkou, na níž jsou napadená rozhodnutí založena, je výklad čl. III. smlouvy o uzavření budoucí smlouvy kupní, ze dne 12. 5. 1994, podepsané stěžovatelkou jako prodávající a vedlejším účastníkem Ing. V. S. jako kupujícím a údajná nedohoda na kupní ceně, která založila, podle obecných soudů, neplatnost smlouvy. Ve smlouvě se její účastníci zavázali do šesti měsíců uzavřít kupní smlouvu na nemovitosti ve smlouvě specifikované (dům čp. 684 se zastavěnou plochou p. č. 1513 o výměře 177 m² s příslušenstvím). Smlouvu sepsal sám vedlejší účastník a podle článku III. smlouvy:

"Kupující uhradil dnešního dne prodávajícímu jistinu, jako zálohu na budoucí plnění ve výši Kč 530 000,- Kč. Pokud nedojde, z viny kupujícího, k uzavření kupní smlouvy do 6 měsíců od podpisu této smlouvy o smlouvě budoucí, propadá zaplacená jistina ve prospěch prodávajícího. Pokud nedojde, z viny prodávajícího, k uzavření kupní smlouvy do 6 měsíců od podpisu této smlouvy, vrátí prodávající kupujícímu zaplacenou jistinu a navíc uhradí odstupné ve výši Kč 200 000,-, a to do 15 dnů po uplynutí lhůty 6 měsíců na uzavření kupní smlouvy."

Stěžovatelka zpochybnila závěr obecných soudů, podle kterého byla, jako záloha, předána částka

530 000,-- Kč. Nedávalo by totiž žádný rozumný smysl, aby při podpisu kupní smlouvy byla zaplacená celá kupní cena a aby snad i celá kupní cena, v případě porušení povinností kupujícím, propadla prodávajícímu, zatímco v případě neuzavření smlouvy pro zavinění prodávajícího by byla hrazena jen částka 200 000,-- Kč. Stěžovatelka poukázala na rozpory v rozhodnutích obecných soudů. Např. krajský soud v rozhodnutí ze dne 7. 1. 1999 upozornil, že jistinou není rozhodně míněna kupní cena, neboť nelze uvěřit, že by sám vedlejší účastník souhlasil s tím, že v případě, že nedojde z jeho viny k uzavření smlouvy, propadne celá kupní cena. Tvrdí-li obecné soudy, že v okamžiku podpisu kupní smlouvy byla dohadována kupní cena mezi 500 000,-- Kč až 550 000,-- Kč a byla-li, podle jejich názoru, zaplacená jako záloha na tehdy ještě podle nich nespécifikovanou kupní cenu (která se měla pohybovat mezi 500 000,-- Kč a 550 000,-- Kč) částka 530 000,-- Kč, znamenalo by to absurdně, že v případě porušení povinností kupujícím by propadala částka dokonce převyšující kupní cenu o 30 000,-- Kč nebo částka jen o dvě desítky tisíc menší. Nelze ovšem rozumně předpokládat, že by vedlejší účastník takto míněnou smlouvu podepsal, natož sepsal.

Argumenty výpověďmi svědků nemají, podle stěžovatelky, pro rozhodnutí obecných soudů žádnou relevanci. Např. výpověď jejího bývalého manžela jen povšechně napovídá, že snad i později probíhala mezi oběma stranami jednání o úpravě kupní ceny. To nemůže nic změnit na platnosti uzavřené smlouvy o smlouvě budoucí a tam uvedené ceny. Stěžovatelka upozornila též na divergenci v několika rozhodnutích odvolacího soudu. S odkazem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 296/01 uvedla, že pokud soud rozhodl ve svých dvou rozhodnutích v téže věci, na základě totožných skutkových zjištění, diametrálně odlišným způsobem a svůj názorový posun přezkoumatelně neodůvodnil, je jeho rozhodnutí v rozporu s ústavně chráněným principem právní jistoty a zasáhlo do práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 Listiny.

Ačkoliv odvolací soud ve svém rozhodnutí ze dne 26. 6. 2001, čj. 6 Co 1033/2001 - 159, uložil okresnímu soudu nepřehlédnout, že to byl vedlejší účastník, kdo sepsal smlouvu, v následujících rozhodnutích na to soudy, podle stěžovatelky, nevzaly vůbec zřetel. V této souvislosti poukázala na nálezy sp. zn. IV. ÚS 182/01, ve kterém Ústavní soud dovodil, že jsou-li ve smlouvě použity formulace a pojmy, které lze vykládat rozdílně, jeví se být spravedlivým vykládat je v neprospěch toho, kdo je do smlouvy vložil. Odvolací soud, podle stěžovatelky, argumentoval přesně opačně a údajnou neurčitost ustanovení čl. III. smlouvy klade k tíži stěžovatelce, tedy osobě, která tuto neurčitost nezpůsobila.

Podle stěžovatelky je jednání vedlejšího účastníka, který vznesl námitku neplatnosti smlouvy pro neurčitost ujednání ve smlouvě, kterou sám vypracoval, a to ještě se značným časovým odstupem poté, co neuspěl se svou předchozí, stejně účelovou námitkou relativní neplatnosti smlouvy, v rozporu s dobrými mravy. Tuto námitku (o neplatnosti smlouvy pro její neurčitost) vznesl teprve po čtyřech letech od podání žaloby, a teprve tehdy se jí začaly obecné soudy zabývat. Až do tohoto okamžiku ovšem dojednání kupní ceny nijak nezpochybňoval. Argumentace vedlejšího účastníka, že po podpisu smlouvy dne 12. 5. 1994 dále probíhala jednání o přesném určení kupní ceny, postrádá logiku, protože není jasné, proč by se tedy částka 530 000,-- Kč vůbec ve smlouvě objevila.

V souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), si Ústavní soud vyžádal spis Okresního soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 17 C 2/2001, vyjádření účastníků řízení a vyjádření vedlejšího účastníka řízení.

Okresní soud v Českých Budějovicích se plně odvolal na své rozhodnutí čj. 17 C 2/2001 - 235.

Krajský soud v Českých Budějovicích navrhl zamítnutí ústavní stížnosti. Hodnocení skutkových věcí je úkolem soudu, který důkazy provedl, tedy v tomto případě soudu okresního. Odvolací soud může hodnocení důkazů soudem prvního stupně přezkoumávat jen tehdy, pokud je toto hodnocení "v rozporu s pravidly logiky". Tak tomu v konkrétní věci nebylo. Okresní soud učinil, podle odvolacího soudu, skutkový závěr, že částka 530 000,- Kč byla zaplacená dne 12. 5. 1994, jako záloha na budoucí plnění, aniž by byla kupní cena ve smlouvě uvedena. Bylo povinností stěžovatelky unést důkazní břemeno, že kupní cena dojednána byla, což se jí nepodařilo. Proto soudy vyhodnotily smlouvu ze dne 12. 5. 1994 jako neplatnou a rozhodly, že stěžovatelka musí vydat bezdůvodné obohacení podle § 457 občanského zákoníku (dále jen "ObčZ").

Nejvyšší soud ČR navrhl zamítnutí ústavní stížnosti, neboť jeho rozhodnutí žádná základní práva stěžovatelky neporušilo. V této souvislosti upozornil na své rozhodnutí ze dne 26. 3. 2001, čj. 33 Cdo 1079/99 - 141, které vyzvalo soudy učinit skutkový závěr o výši dohodnuté kupní ceny jako podstatné náležitosti smlouvy o smlouvě budoucí.

Vedlejší účastník uvedl, že napadenými rozhodnutími obecných soudů nedošlo ke zkrácení ústavního práva stěžovatelky na spravedlivý proces. Pokud stěžovatelka podepsala ve smlouvě o smlouvě budoucí potvrzení o převzetí částky, jako zálohy na budoucí plnění ve výši 530 000,- Kč, pak musela nabídnout takové důkazy, kterými by popřela své tvrzení, že tuto částku ve skutečnosti nepřevzala, což se jí nepodařilo.

Ze spisu sp. zn. 17 C 2/2001 Okresního soudu v Českých Budějovicích Ústavní soud zjistil, že žalobou, podanou dne 21. 4. 1995, se vedlejší účastník jako žalobce č. 1 domáhal, společně se svou manželkou A. S. jako žalobkyní č. 2, na stěžovatelce, jako žalované, zaplacení částky 530 000,- Kč. V prvním bodu žaloby oba žalobci mj. uvedli: "Žalobce Ing. V. S. uzavřel se žalovanou dne 12. 5. 1994 smlouvu o uzavření budoucí smlouvy za účelem prodeje domu čp. 684, se zastavěnou plochou p. č. 1513, o výměře 177 m² s příslušenstvím, zapsaných na LV č. 1563 v k. ú. České Budějovice 5, jejichž vlastníkem je žalovaná, za dohodnutou kupní cenu 530 000,- Kč. Tato částka byla zaplacená žalobcem jako záloha na kupní cenu." Protože manželka vedlejšího účastníka, a žalobce č. 1, o uzavření smlouvy nevěděla a dozvěděla se o ní až počátkem roku 1995, je smlouva neplatná, neboť se dovolala její neplatnosti podle § 40a, ve spojení s § 145 ObčZ. Proto se také oba žalobci domáhali zaplacení celé zálohy na kupní cenu. Žalováno bylo tedy o plnění z článku III. smlouvy o uzavření smlouvy budoucí ze dne 12. 5. 1994, jejíž kopie je založena ve spise jako čl. 5, který zní takto:

"Kupující uhradil dnešního dne prodávajícímu jistinu, jako zálohu na budoucí plnění ve výši Kč 530 000,-.

Pokud nedojde, z viny kupujícího, k uzavření kupní smlouvy do 6 měsíců od podpisu této smlouvy o smlouvě budoucí, propadá zaplacená jistina ve prospěch prodávajícího.

Pokud nedojde, z viny prodávajícího, k uzavření kupní smlouvy do 6 měsíců od podpisu této smlouvy, vrátí prodávající kupujícímu zaplacenou jistinu a navíc uhradí odstupné ve výši Kč 200 000,-, a to do 15 dnů po uplynutí lhůty 6 měsíců na uzavření kupní smlouvy. V případě nedodržení termínů plateb má kupující nárok na úrok z prodlení ve výši 0,05% z dlužné částky

denně."

Dne 24. 5. 1995 vydal Okresní soud v Českých Budějovicích platební rozkaz, který byl v důsledku odporu stěžovatelky zrušen. Stěžovatelka v odporu tvrdila, že uhrazená záloha na kupní cenu nečinila celou kupní cenu 530 000,- Kč, ale toliko 300 000,- Kč. Současně zdůraznila, že kupní smlouva nebyla uzavřena v důsledku zavinění vedlejšího účastníka. Proto je oprávněna si zaplacenou zálohu na kupní cenu ponechat, neboť ta jí, ve smyslu smlouvy o smlouvě budoucí, propadla.

Při soudním jednání dne 23. 10. 1995 vedlejší účastník mj. vypověděl, že kupní smlouvu neuzavřel proto, že až po podpisu smlouvy o smlouvě budoucí zjistil, že by koupě nemovitostí byla pro něj nevýhodná. Náhradního kupce se mu nepodařilo nalézt včas. O částce 530 000,- Kč hovořil tak, že po předchozím jednání se "následně dohodli (se stěžovatelkou) na částce 530 000,- Kč. Tato částka byla kupní cenou, nejednalo se o zálohu. Tato částka byla údajně zaplacená hotově stěžovatelce. Částku 530 000,- Kč potvrdila, jako dohodnutou kupní cenu, při výslechu dne 20. 2. 1996 též stěžovatelka, namítla ovšem, že zaplacené bylo jen 300 000,- Kč, jako záloha.

Rozsudkem ze dne 2. 7. 1997, čj. 23 C 65/95 - 65, uložil okresní soud stěžovatelce, jako žalované, povinnost zaplatit 530 000,- Kč s přísl. Okresní soud shrnul (na str. 68 spisu), že stěžovatelka převzala od vedlejšího účastníka částku 530 000,- Kč, kterou je povinna vrátit, protože se manželka vedlejšího účastníka, jako žalobce č. 2, řádně a včas dovolala relativní neplatnosti smlouvy, k jejímuž uzavření nedala souhlas. Pro procesní pochybení okresního soudu zrušil Krajský soud v Českých Budějovicích jeho rozsudek usnesením ze dne 31. 10. 1997, čj. 6 Co 2401/97 - 77, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Okresní soud v Českých Budějovicích novým rozsudkem ze dne 18. 9. 1998, čj. 23 C 65/95 - 95, znovu uložil stěžovatelce zaplatit žalobcům 530 000,- Kč s přísl. V odůvodnění argumentoval v podstatě stejně jako v prvním rozsudku. Vedlejší účastník a stěžovatelka uzavřeli dne 12. května 1994 smlouvu o smlouvě budoucí, na které stěžovatelka svým podpisem potvrdila převzetí jistiny, jako zálohy na budoucí plnění, ve výši 530 000,- Kč, kterou vedlejší účastník stěžovatelce zaplatil. Manželka vedlejšího účastníka řádně uplatnila neplatnost smlouvy, neboť k jejímu podpisu nedala souhlas. Proto je smlouva o smlouvě budoucí relativně neplatná, s ohledem na ustanovení § 40a ObčZ, ve spojení s § 145 odst. 1 ObčZ, ve znění platném v době uzavírání smlouvy o smlouvě budoucí.

K odvolání stěžovatelky krajský soud rozsudkem ze dne 7. 1. 1999, čj. 6 Co 3091/98 - 122, rozsudek okresního soudu změnil tak, že žalobu zamítl poté, co dospěl k závěru, že smlouva o smlouvě budoucí ze dne 12. května 1994 není relativně neplatná. Nebylo totiž namístě, jak učinil okresní soud, aplikovat ustanovení § 145 odst. 1 ObčZ (v tehdy platném znění), protože toto ustanovení se týkalo pouze právních úkonů ohledně společné věci, nikoliv právního úkonu, kterým má být věc teprve získána. Žalobkyně č. 2, tj. manželka vedlejšího účastníka (žalobce č. 1), nebyla proto ve sporu aktivně legitimována. Dále vyšel odvolací soud ze zjištění, že v bodě III. smlouvy o smlouvě budoucí bylo dohodnuto, že nedojde-li z viny kupujícího k uzavření kupní smlouvy do 6 měsíců od podpisu smlouvy o smlouvě budoucí, propadá zaplacená jistina ve prospěch prodávajícího. Odvolací soud dospěl k závěru, že kupní smlouva nebyla uzavřena vinou kupujícího, tedy vedlejšího účastníka, který si koupí nemovitosti později rozmyslel. Proto vedlejším účastníkem zaplacená částka propadla ve prospěch stěžovatelky. Odvolací soud odmítl hodnocení důkazů provedených okresním soudem, pokud dospěl k tomu, že zaplacená byla

"jistina" odpovídající celé kupní ceně ve výši 530 000,-- Kč.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podali, dne 26. 1. 1999, oba žalobci dovolání, které odůvodnili tím, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesouhlasili s právním názorem odvolacího soudu, podle kterého pro platnost smlouvy o smlouvě budoucí, uzavřené dne 12. května 1994, nepotřeboval manžel souhlas druhého manžela. Odvolací soud pochybil, pokud dospěl k závěru, že kupní smlouva nebyla v termínu uzavřena z viny kupujícího, protože ohledně zavinění nebylo dokazování "prakticky provedeno" a účastníkům byla, v souvislosti s diametrální změnou právního názoru odvolacího soudu, odňata možnost tvrzení a tím i dokazování v tomto směru. V dovolání poukázali na to, že smlouva o budoucí smlouvě je absolutně neplatná, neboť podle § 50a ObčZ se účastníci smlouvy o smlouvě budoucí musí dohodnout o podstatných náležitostech smlouvy, přičemž jednou z nich je kupní cena. Předmětná smlouva ze dne 12. května 1994, podle dovolatelů, ujednání o kupní ceně neobsahuje. To údajně vedlejší účastník namítal již při závěrečném přednesu před odvolacím soudem, před vydáním dovolání napadeného rozhodnutí, ale nebylo to v protokolu o jednání zachyceno.

Stěžovatelka ve vyjádření k dovolání tento argument odmítla. Argumentovala tím, že je nepochybné, že kupní cena byla písemně sjednána ve výši 530 000,-- Kč, což vyplývá jak z textu smlouvy, tak do té doby a v tomto bodu nesporných stanovisek obou stran.

Nejvyšší soud ČR rozsudkem ze dne 26. 3. 2001, čj. 33 Cdo 1079/99 - 141, zrušil dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Současně zamítl dovolání žalobkyně č. 2. Podle Nejvyššího soudu ČR byl názor odvolacího soudu o nepotřebnosti souhlasu manželky vedlejšího účastníka k uzavření smlouvy o smlouvě budoucí správný. Nejvyšší soud ČR se dále zabýval otázkou, zda odvolací soud posoudil správně platnost smlouvy o smlouvě budoucí, což bylo rozhodné pro posouzení platnosti ujednání o propadnutí zaplacené jistiny jako zálohy na budoucí plnění. Poukázal na ustanovení § 37 odst. 1 ObčZ, podle něhož právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně. Uvedená definice náležitostí projevu vůle, podle Nejvyššího soudu ČR, vyžaduje, aby "uskutečněný právní úkon byl formulován způsobem umožňujícím druhému účastníkovi seznámit se s ním a vnímat jeho sdělení ve formě pro něj pochopitelné (požadavek srozumitelnosti) a aby alespoň výkladem podle § 35 ObčZ bylo zjistitelné, jaký obsah jím měl být vyjádřen a co je konkrétně předmětem ujednání (požadavek určitosti)". Podle ustanovení § 50a ObčZ se při podpisu smlouvy o smlouvě budoucí musí její účastníci dohodnout o jejích podstatných náležitostech a podle § 588 ObčZ je podstatnou náležitostí vzniku kupní smlouvy dohoda o předmětu koupě a kupní ceně. Proto bylo v dané věci nezbytným předpokladem platnosti smlouvy o smlouvě budoucí také ujednání o těchto věcech. Jak ovšem Nejvyšší soud ČR upozornil, "v posuzovaném případě, ve smlouvě o smlouvě budoucí ze dne 12. 5. 1994, není účastníky v žádném článku předmětné smlouvy výslovně užit termín kupní cena". S ohledem na text smlouvy je proto, podle Nejvyššího soudu ČR, nejasné, zda k ujednání o kupní ceně skutečně došlo, přičemž obecné soudy se nesprávně touto věcí blíže nezabývaly. Dále Nejvyšší soud ČR kritizoval odvolací soud za skutkový závěr, podle kterého k uzavření kupní smlouvy nedošlo z viny kupujícího, neboť ten si později koupi nemovitosti rozmyslel. Toto skutkové zjištění údajně nemá, podle Nejvyššího soudu ČR, "v podstatné části oporu v provedeném dokazování". Nejvyšší soud ČR následně rozsudek odvolacího soudu zrušil, podle § 243b odst. 1 OSŘ, částí věty za středníkem, věc mu vrátil k dalšímu řízení, a to jen vůči vedlejšímu účastníkovi.

Vedlejší účastník ve vyjádření, sepsaném již novým advokátem JUDr. V. J., zaslaném odvolacímu soudu dne 25. 6. 2001, rozšířil jím tvrzené důvody neplatnosti smlouvy. Namítal nejen údajný nedostatek ujednání o kupní ceně, když částka ve smlouvě uvedená byla údajně jen zálohou na tehdy ještě nesjednanou kupní cenu, ale také neurčitost předmětu budoucí koupě (nemělo být jasné, o jaké nemovitosti vlastně šlo) a nebyl ani jasně a srozumitelně formulován závazek obou stran. Současně navrhl nové důkazy.

Při jednání před odvolacím soudem dne 26. 6. 2001 označila stěžovatelka tyto argumenty za spekulativní. Usnesením z téhož dne, čj. 6 Co 1033/2001 - 159, krajský soud zrušil rozsudek okresního soudu a vrátil mu věc k dalšímu řízení. Odvolací soud, vázán právním názorem dovolacího soudu, současně převzal jeho argumentaci o tom, že nikde ve smlouvě ze dne 12. 5. 1994 není použit termín "kupní cena". Současně upozornil okresní soud, že v dalším řízení nesmí přehlédnout, že vedlejší účastník několikrát hovořil o částce 530 000,-- Kč jako o kupní ceně, k níž obě strany dospěly po předchozím jednání.

V novém řízení před Okresním soudem v Českých Budějovicích byly dne 16. 10. 2001 provedeny důkazy výslechem nových svědků i obou účastníků řízení. Stěžovatelka setrvala na svém stanovisku, zatímco vedlejší účastník vysvětlil jednání kolem konečného určení kupní ceny, které podle něj bylo učiněno až "v závěru května 1994". Vedlejší účastník potvrdil, že smlouvu ze dne 12. 5. 1994 sepsal sám, teprve později zjistil, že "nebyla sepsána nejlépe". Odmítl však jakýkoliv záměr sepsat smlouvu nesprávně. Smlouva nebyla, podle vedlejšího účastníka, uzavřena z viny stěžovatelky, neboť tu se mu údajně nepodařilo, před vypršením šestiměsíční lhůty, dohodnuté pro podpis smlouvy, kontaktovat.

Rozsudkem ze dne 26. 3. 2002, čj. 17 C 2/2001 - 207, uložil okresní soud stěžovatelce povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 530 000,-- Kč s přísl. podle § 457 ObčZ (vydání bezdůvodného obohacení), neboť smlouva ze dne 12. 5. 1994 byla absolutně neplatná pro nedostatek ujednání o kupní ceně. V odůvodnění rozsudku ovšem v podstatě přihlédl jen k nově provedeným důkazům a zcela opominul důkazy provedené před rokem 2001. Krajský soud, v důsledku odvolání stěžovatelky, usnesením ze dne 27. 6. 2002, čj. 6 Co 1440/2002 - 219, rozsudek okresního soudu znovu zrušil, jako nepřezkoumatelný podle § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ (rozhodnutí postižené jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci).

Rozsudkem ze dne 17. 9. 2002, čj. 17 C 2/2001 - 235, který je již předmětem této ústavní stížnosti, rozhodl okresní soud znovu ve prospěch vedlejšího účastníka. Dovedil, že ke dni 12. 5. 1994 nebyla ještě dojednána kupní cena, byla sjednána později. Větu uvedenou v čl. III.: "Kupující uhradil dnešního dne prodávajícímu jistinu, jako zálohu na budoucí plnění ve výši Kč 530 000,--" vyložil soud tak, že částka 530 000,-- Kč odpovídala zaplacené záloze na, ve smlouvě ještě nespecifikovanou, kupní cenu. Podle okresního soudu: "Výpověďmi žalobce a žalované nebylo prokázáno, že by dohoda o kupní ceně k datu uzavření smlouvy o smlouvě budoucí byla, pokud jde o výši kupní ceny, perfektní." Na podporu tohoto tvrzení vzal okresní soud v úvahu, že dva svědkové o sedm let později, tj. v roce 2001, vypověděli, že se v roce 2004 "hovořilo o tom, že byla zaplacena jen záloha, resp. se hovořilo o záloze". Bývalý manžel stěžovatelky vypověděl, že slyšel, že stěžovatelka později vyzývala vedlejšího účastníka, "ať ke kupní ceně ještě nějakou částku přidá". Soud odmítl argument, že právní zástupce vedlejšího účastníka, ve svém dopise ze dne 21. 2. 1995, na platnosti smlouvy trval a hovořil o kupní ceně 530 000,-- Kč.

Krajský soud rozsudkem ze dne 12. 12. 2002, čj. 6 Co 2695/2002 - 250, který je rovněž

předmětem této ústavní stížnosti, rozsudek okresního soudu, po odvolání stěžovatelky, potvrdil, toliko změnil počátek běhu úroku z prodlení. Podle odvolacího soudu byli oba účastníci smlouvy ze dne 12. 5. 1994 laici "a zřejmě některá ustanovení si mohli odlišně vykládat". Protože smlouva neobsahovala ujednání o kupní ceně, je na ni nutno pohlížet jako na absolutně neplatnou.

Nejvyšší soud ČR, jako soud dovolací, usnesením ze dne 18. 9. 2003, čj. 33 Odo 400/2003 - 272, dovolání stěžovatelky odmítl. Usnesení Nejvyššího soudu ČR bylo stěžovatelce doručeno dne 2. 10. 2003. Ústavní stížnost tedy podala včas, do šedesáti dnů ode dne doručení rozhodnutí dovolacího soudu.

Ústavní soud především konstatuje, že představuje soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy ČR). Není součástí obecných soudů, jimž není ani instančně nadřazen. Úkolem Ústavního soudu je kontrola rozhodovací činnosti obecných soudů, ovšem pouze za situace, kdy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. To znamená, že Ústavní soud není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů v případech, kdy dochází k porušení běžné zákonnosti nebo jiným nesprávnostem, které svou podstatou spočívají v rovině podústavního práva.

Jak ovšem Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůraznil, nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy ČR. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu (čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 1 Ústavy ČR) a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (§ 157 odst. 1 OSŘ.), a to způsobem, zakotveným v ustanovení § 157 odst. 2 OSŘ. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, nutno takovéto rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i s čl. 1 Ústavy ČR. Naopak jestliže obecné soudy respektují kautely, určující minimální míru racionality a konzistence skutkové a právní argumentace, nespadá do pravomoci Ústavního soudu "hodnotit" hodnocení důkazů, resp. posuzování skutkového stavu, jako správně zjištěného obecnými soudy, a to ani tehdy, pokud by se s takovým hodnocením Ústavní soud sám neztotožňoval (srov. nález sp. zn. III. ÚS 84/94, Sběrka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 3, str. 257 a násl.).

Obecný soud by neměl být ve své argumentaci, obsažené v odůvodnění, nekoherentní, tj. jeho rozhodnutí musí být konzistentní a jeho argumenty musí podpořit příslušný závěr. Použité důkazy by měly vysvětlovat hodnocení veškerých okolností posuzované kauzy, přičemž by měly být vzaty v úvahy všechny okolnosti a ne jen některé (není tedy přípustné apriorní odmítnutí nebo apriorní akceptace vybraných důkazů bez dalšího). Popis všech prokázaných skutečností případu by měl být prezentován jako koherentní celek, a to nikoliv jen formálně, ale též materiálně. Proto rozhodnutí musí být "narrativní spojitostí," jak jej do určité míry metaforicky soudobá právní teorie často nazývá (Wróblewski J., *The judicial application of law*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht 1992, str. 176). Současně musí soudce dbát nikoliv pouze na koherentnost rozhodnutí, ale také na jeho celkovou přesvědčivost, tedy jinými slovy na to, aby premisy, v jeho rozhodnutí zvolené, stejně jako závěry, k nimž na základě těchto premis

dospěl, byly pro širší právní veřejnost přijatelné a racionální.

Ústavní soud, v souladu s opakovaně postulovaným principem sebeomezení své vlastní rozhodovací činnosti, se v této ústavní stížnosti zabývá toliko důvodem, pro který obecné soudy považovaly smlouvu o smlouvě budoucí za neplatnou, tedy údajnou nepřítomností ujednání o kupní ceně. V této souvislosti podotýká, že interpretace smluv jako projevu autonomní normotvorby účastníků soukromoprávních vztahů je zásadně úkolem obecných soudů, to však jen potud, pokud obecné soudy nerozhodují v extrémním rozporu s obsahem soudního spisu.

Interpretace smluvních textů je, ve své základní podobě, do jisté míry srovnatelná s výkladem právních předpisů. Jako společný faktor spojuje výklad smluvních textů a právních předpisů zejména skutečnost, že obojí, tj. právní předpis i smlouva, zakládají právo. V případě smlouvy jde samozřejmě toliko o autonomní normotvorbu, kde původce smluvního textu a adresát práv a povinností, z této smlouvy vyplývajících, je jedna a táž osoba. Jak v případě výkladu právního předpisu, tak v případě smlouvy rovněž platí, že jazykový výklad představuje "pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu" (srov. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 33/97, Sbírnka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 9, str. 399 a násl. [str. 407], vyhlášený pod č. 30/1998 Sb.).

Interpretace smlouvy má, ve srovnání s interpretací zákona, řadu specifik. Zatímco tzv. vůle zákonodárce je koncepcí teoreticky problematická, neboť zákonodárce, v moderní demokratické společnosti, není individuální osobou, ale kolektivním orgánem (srov. stanovisko Pl. ÚS - st. 1/96, Sbírnka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 9, str. 471), hraje vůle účastníků smlouvy při vytváření smlouvy a její interpretaci zásadní roli. Zatímco v případě zákonodárce lze předpokládat, co do výsledku jeho činnosti, tedy zákona, systematický a koherentní celek právního předpisu, neboť zákony, stejně jako jiné právní předpisy, jsou vytvářeny profesionálními právníky - legislativci, v případě smluv (třebaže často také psaných právníky) je nutno zohlednit, že jejich autoři koherentní struktury, pregnantní terminologie ani systematického uspořádání často nejsou schopni. Jak ostatně Ústavní soud dovedil ve své judikatuře, právní formalismus orgánů veřejné moci a jimi vznášené přehnané nároky na formulaci smlouvy nelze z ústavněprávního hlediska akceptovat, neboť evidentně zasahují do smluvní svobody občana, vyplývající z principu priority občana nad státem, jak je upraven v čl. 1 Ústavy ČR a z principu smluvní volnosti ve smyslu čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR a v korespondujícím ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny [viz např. nálezn sp. zn. I. ÚS 331/98, Sbírnka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 18, str. 233 (str. 241)].

Poslední z uvedených úvah odpovídají také direktivy, které zákonná úprava dává soudci při výkladu smluvních ustanovení, když se jednoznačně stanoví prioritá skutečné vůle účastníků smlouvy nad formálním projevem této vůle. Již rakouské předpisy tuto zásadu jednoznačně reflektovaly, když např. čl. 278 obchodního zákoníku z roku 1863 stanovil, že při posuzování a výkladu obchodních jednání jest na soudci, aby vypátral vůli kontrahentů a nelpěl na doslovném smyslu výrazu. Podle platného českého občanského zákoníku, právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem (§ 35 odst. 2 ObčZ).

Text smlouvy je toliko prvotním přiblížením se k významu smlouvy, který si chtěli její účastníci svým jednáním stanovit. Doslovný výklad textu smlouvy může, ale nemusí být v souladu s vůlí jednajících stran. Směřuje-li vůle smluvních stran k jinému významu a podaří-li

se vůlí účastníků, procesem hodnocení skutkových a právních otázek, ozřejmit, má shodná vůle účastníků smlouvy přednost před doslovným významem textu jimi formulované smlouvy. Vůle je vnitřním stavem jednatelky osoby, který není bezprostředně přístupný interpretovi právního úkonu a není interpretem tohoto právního úkonu poznatelný. Na vůli je proto nutno usuzovat z vnějších okolností, spojených s podpisem a realizací smluvního vztahu, zejména na okolnosti spojené s podpisem smlouvy a následné jednání účastníků po podpisu smlouvy.

Je nemožné, v obecné rovině, přesně vyjádřit hierarchii jednotlivých interpretačních argumentů, ani specifikovat okolnosti, za nichž má mít jednotlivý argument přednost před argumentem jiným. Jinak řečeno, objektivní právo, ačkoliv upravuje základní argumenty a metody výkladu smluv a jiných právních úkonů, nejen že nepodává úplný výčet argumentů a principů, k nimž má soud při výkladu smluv přihlížet, ale nestanoví ani jednoznačnou formou vzájemné vztahy mezi jednotlivými interpretačními pravidly. Soud musí přihlížet ke vzájemným vztahům jednotlivých, v úvahu připadajících argumentů a jejich roli v konkrétním případě vyvážit, s ohledem na specifika dané kauzy, a nikoliv tato kritéria aplikovat mechanicky. Takovýto přístup je zároveň přístupem moderní judikatury, která postupně nahrazuje formálně legalistický pohled na právo pohledem, kterým soudce usiluje poskytnout nejlépe vyargumentovanou odpověď na právní a skutkové otázky, které před něj strany sporu staví.

Porušení ústavně zaručených základních práv se tedy orgán veřejné moci dopustí i tehdy, pokud formalistickým výkladem norem podústavního práva odepře autonomnímu projevu vůle smluvních stran důsledky, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat (srov. např. nálezn sp. zn. I. ÚS 546/03).

Podle argumentu Nejvyššího soudu ČR, obsaženého v jeho rozsudku ze dne 26. 3. 2001, čj. 33 Cdo 1079/99 - 141, jímž byly obecné soudy vázány ve svých rozhodnutích, které jsou předmětem této ústavní stížnosti, "v posuzovaném případě ve smlouvě o smlouvě budoucí ze dne 12. 5. 1994 není účastníky v žádném článku předmětné smlouvy výslovně užit termín kupní cena". Nejvyšší soud ČR zpochybnil existenci ujednání o kupní ceně: je tedy nutno provést dokazování, zda částka 530 000,- Kč, uvedená v článku III., skutečně odpovídá domluvené kupní ceně.

Takovýto závěr považuje Ústavní soud za nepřipustný formalismus, který klade nerealistické nároky na laiky při psaní a uzavírání právních úkonů. Jak Ústavní soud ve své předchozí judikatuře zdůraznil, formalismus obecných soudů "spočívající toliko ve výkladu smluvního textu z něj samotného, bez ohledu na účel úkonu, spočívající ve vůli účastníků smluvního vztahu, uplatněný při výkladu právního úkonu jednotlivce, lze v důsledku vztáhnout také na formalismus interpretace samotné právní normy" (viz výše citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 546/03).

Nadto obecné soudy jistě nebyly povinny přezkoumávat dohodu o kupní ceně ze své vlastní iniciativy. Ústavní soud totiž nepřehlédl, že obecné soudy, před prvním rozhodnutím dovolacího soudu, vycházely jak z relativně jasného textu smlouvy (podle prvního odstavce čl. III.: "Kupující uhradil dnešního dne prodávajícímu jistinu, jako zálohu na budoucí plnění ve výši Kč 530 000,-"), tak zejména ze souhlasného postoje obou stran smlouvy, když obě strany výslovně částku 530 000,- Kč za kupní cenu označovaly, a to před zahájením soudního řízení, tak i po jeho zahájení, počínaje dnem 21. 4. 1995 až do ledna 1999. Text smlouvy sice neobsahoval termín "kupní cena" a za jistých okolností připouštěl i několikery význam. Nelze ovšem opominout, že

přínejmenším až do rozhodnutí odvolacího soudu dne 7. 1. 1999, čj. 6 Co 3091/98 - 122, vedlejší účastník argument o neexistenci ujednání o kupní ceně neuplatnil.

Samotná skutečnost, že smlouva o smlouvě budoucí byla sepsána vedlejším účastníkem, představuje další zásadní argument proti interpretaci smlouvy, podané obecnými soudy. Ústavní soud v tomto odkazuje na svůj právní názor, formulovaný nálezem sp. zn. IV. ÚS 182/01 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 24, str. 401), podle něhož jsou-li ve smlouvě použity formulace a pojmy, které lze vykládat rozdílně, jeví se být spravedlivým vykládat je v neprospěch toho, kdo je do smlouvy uložil. Smyslem tohoto principu je neumožnit straně naformulovat ve smlouvě ustanovení připouštějící vícery výklad a následně ve zlé víře zneužít mnohoznačnosti tohoto ustanovení na úkor zájmů druhé smluvní strany. Rozumným se proto jeví postulát, podle něhož tvůrce smlouvy, který argumentuje neurčitým ustanovením připouštějícím vícery možný výklad, sám musí prokázat, že nejedná ve zlé víře a že mezi stranami vskutku nebyl konsensus na významu tohoto termínu, resp. byl konsensus na tvůrcem smlouvy tvrzeném významu. Takovýto požadavek nemohl vedlejší účastník této věci unést, pokud opakovaně hovořil o ujednané kupní ceně 530 000,- Kč, odkazoval na smlouvu o smlouvě budoucí a přistupoval k ní až do ledna 1999, tedy téměř po čtyři roky trvání soudního sporu mezi oběma stranami, jako toliko relativně neplatné z důvodu absence souhlasu manželky k uzavření smlouvy.

Není proto správný argument odvolacího soudu v rozhodnutí čj. 6 Co 2695/2002 - 250 (napadeném ústavní stížnosti), že oba účastníci smlouvy ze dne 12. 5. 1994 byli laici "a zřejmě některá ustanovení si mohli odlišně vykládat". Nutno vzít v úvahu, že vedlejší účastník byl po celou dobu řízení zastoupen advokátem (právním profesionálem), a není tudíž jasné, proč, pokud by snad skutečně nebyla kupní cena ve smlouvě domluvena, nebyl tento argument uveden již v samotné žalobě z roku 1995, která namísto toho zcela jasně hovoří o kupní ceně dohodnuté dne 12. 5. 1994 (zcela jasně bod č. 1 žaloby ze dne 21. 4. 1995: "Žalobce Ing. V. S. uzavřel se žalovanou dne 12. 5. 1994 smlouvu o uzavření budoucí smlouvy za účelem prodeje ..., za dohodnutou kupní cenu 530 000,- Kč. Tato částka byla zaplácena žalobcem jako záloha na kupní cenu."). Nahlížeje logikou vedlejším účastníkem dnes tvrzené absolutní neplatnosti smlouvy o smlouvě budoucí ze dne 12. 5. 1994 by ostatně bylo naprosto právně nevysvětlitelné, proč vedlejší účastník žaloval na relativní neplatnost smlouvy namísto jím dnes tvrzené absolutní.

Nelze tedy usoudit jinak, než že v lednu 1999 vedlejším účastníkem, po čtyřletém trvání soudního sporu, vznesený argument absolutní neplatnosti byl argumentem účelovým. Obecné soudy daly za pravdu této nově vznesené verzi vedlejšího účastníka o neexistenci dohody o kupní ceně a daly této verzi přednost před verzí stěžovatelky, podporované možným významem textu smlouvy a shodným postojem obou stran až do ledna 1999. Postupovaly tak jen na základě nové výpovědi vedlejšího účastníka a výslechu svědků, kteří se dostali ke slovu teprve po sedmi letech sporu a kteří ve skutečnosti, k meritu sporné věci, nic nového neuvedli. Tímto postupem se obecné soudy dopustily protiústavního procesního excesu, neboť jejich závěr je v rozporu s obsahem soudního spisu. Na podporu nového tvrzení vedlejšího účastníka vzal totiž soud prvního stupně v úvahu, že dva svědkové v roce 2001 vypověděli, že se v roce 1994 "hovořilo o tom, že byla zaplácena jen záloha, resp. se hovořilo o záloze". Bývalý manžel stěžovatelky pak vypověděl, že slyšel, že stěžovatelka vyzývala později vedlejšího účastníka, "ať ke kupní ceně ještě nějakou částku přidá". Význam výpovědi dvou svědků z roku 2001 k meritu sporu je nulový, výpověď bývalého manžela stěžovatelky je naopak v rozporu s tím, jak na ni nahlízejí obecné soudy, spíše argumentem ve prospěch existence domluvené kupní ceny, protože z něj vyplývá, že stěžovatelka usilovala dosáhnout zvýšení této domluvené ceny.

Dalším základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s ním spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Neplatnost smlouvy má být tedy výjimkou, nikoliv zásadou. Tento výkladový argument přesahuje český právní řád, prolíná se právními řády západní právní kultury a má charakter obecného principu právního [viz např. Lando O., Beale H. (eds.), *Principles of European Contract Law. Parts I and II.* 2nd ed. Kluwer Law International 2000, článek 5:106]. Není tedy ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu vyvěrajícími z čl. 1 Ústavy ČR taková praxe, kdy obecné soudy preferují zcela opačnou tezi, upřednostňující výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.

Při výkladu právních úkonů je nepsaným pravidlem právním též předpoklad, podle něhož žádný normotvůrce nezamýšlí dát jím tvořenému aktu absurdní nebo nerozumné důsledky (srov. nálezn sp. zn. I. ÚS 331/98, Sběrka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 18, str. 233, kde Ústavní soud používá argumenty obdobné). Pokud výklad smlouvy vede z pohledu stran, touto smlouvou vázaných, k absurdním výsledkům, je třeba se jím vyhnout jinou aplikací příslušného ustanovení. Soud by se měl proto, při výkladu smlouvy, vyhnout zejména takovému výkladu, který je pochybný, zejména s ohledem na absurdní či problematické důsledky, k nimž vede. V daném případě ovšem zvolily obecné soudy takový výklad, který příkládá smlouvě ze dne 12. 5. 1994 absurdní nebo přinejlepším velmi iracionální konsekvence. Podle obecných soudů je nutno interpretovat čl. III. uvedené smlouvy tak, že částka 530 000,-- Kč představovala toliko zálohu na, dne 12. 5. 1994 ještě přesně neurčenou kupní cenu, a že, jak dne 12. 5. 1994, tak i po 12. 5. 1994, probíhala jednání o přesné výši kupní ceny, a to v rozmezí mezi 500 000,-- Kč až 550 000,-- Kč. Takovýto výklad však propůjčuje smlouvě zcela absurdní význam, protože předpokládá, že vedlejší účastník souhlasil s uhrazením zálohy o 30 000,-- Kč vyšší, než byla jím poptávaná kupní cena. Pokud dne 12. 5. 1994 skutečně ještě nebyla kupní cena účastníky dojednána a mělo-li se mezi nimi jednat skutečně snad i o částce 500 000,-- Kč, jak obecné soudy uvádějí, pak by to paradoxně znamenalo, že by, podle obecných soudů, zaplacená záloha převyšovala dojednanou kupní cenu. Navíc by kupující, který sám kupní smlouvu sepsal, souhlasil s případným propadnutím zálohy, která by byla, podle obecných soudů, vyšší než jím poptávaná kupní cena.

Ústavní soud si je vědom, že řízení ve věci, kterou v rámci této ústavní stížnosti řeší, probíhá před obecnými soudy již devátý rok. Nicméně v daném případě, jak již Ústavní soud upozornil, rozhodly obecné soudy zcela formalisticky, aniž by měl jejich výrok rozumný základ v obsahu spisu a poskytoval rozumné vysvětlení toho, co se mezi stěžovatelkou a vedlejším účastníkem skutečně odehrálo. Obecné soudy nemohou rozhodovat na základě, sice zdánlivě snadno se nabízejícího, formalistického argumentu, ve skutečnosti však argumentu jsoucího v rozporu s obsahem spisu.

Ústavní soud tímto nálezem nepředjímá, a to není ani jeho úkolem, řešení jiných skutkových věcí, zejména konkrétní výše částky, která byla stěžovatelce zaplacená vedlejším účastníkem, resp. otázky viny na neuzavření smlouvy kupní. Je na obecných soudech, aby tyto otázky samostatně posoudily, ovšem ve světle zásad formulovaných Ústavním soudem v tomto rozhodnutí (čl. 89 odst. 2 Ústavy ČR).

S ohledem na to, že obecné soudy svými rozhodnutími porušily základní práva a svobody plynoucí z ustanovení čl. 1 Ústavy ČR a čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud ústavní stížnosti zcela vyhověl a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 9. 2003, čj. 33 Odo 400/2003 - 272, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 12. 12. 2002, čj. 6 Co 2695/2002 - 250, jakož i rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. 9. 2002, čj. 17 C 2/2001 - 235, zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.